

prosvetni delavec

DR. PETER VENCELJ

Nestrpnost in nezaupanje ne prinašata nič dobrega

Novo šolsko leto začenjamo vsak s svojimi upi in željami, veseljem in skrbmi, vendar s skupnim ciljem, da bi bilo mirno in ustvarjalno. Veliko se je spremenilo v preteklem letu, marsikaj nam ostaja, da popravimo in uredimo v letu, ki je pred nami. Zavedamo se, da je šola namenjena našim otrokom in mladini, odrasli pa moramo narediti vse, da takšnih ali drugačnih skrbi ne bomo prenašali v šole in razrede.

Ni skrivnost, da so gmotni položaj in plače učiteljev še zmeraj ena najhujših težav slovenskega šolstva, in to od osnovne šole do univerze. To lahko le delno upravičimo s političnimi spremembami, z razglasitvijo neodvisne in samostojne Republike Slovenije, vojno agresijo in velikimi teža-

vami v slovenskem gospodarstvu. Le v drugačni obleki se ponavlja gledanje, da je šolstvo del družbene porabe in da moramo najprej urediti gospodarstvo in oblikovati državo, probleme v družbenih dejavnostih pa bomo reševali kasneje. Takšni pogledi niso novi, imajo pa veliko napako, ker temeljijo na napačni podmeni. Vsaka skupnost mora skrbeti za usklajen razvoj in delovanje na vseh področjih dela in življenja.

To, kar nas v slovenskem šolstvu teži, so še zmeraj neupravičene razlike v plačah in pre malo denarja za celotno šolstvo. Zahtevne naloge odpravljanja razlik smo se že lotili. Sistemske in zakonske podlage so podane, mi pa moramo pri oblikovanju po-

sameznih delov sodelovati in tako pomagati s strokovno utemeljenimi in poštenimi rešitvami. Nestrpnost in nezaupanje ne prinašata dobrih rešitev posameznih vprašanj. Podlaga za določitev plač je izobrazba, in ne delovno mesto, nov pa je tudi predlog za napredovanje učiteljev v osnovni in srednji šoli. Novosti nameravamo vpeljevati in uveljavljati postopoma, do konca koledarskega leta. Z novim proračunskim letom pa naj bi zagotavljali plače za vse učitelje v šolstvu iz proračuna Republike, in to za tiste programe, ki so skupaj dogovorjeni za vso Slovenijo. V šolstvu smo nezadovoljni tudi z delitvijo ustvarjenega, saj so se razmerja med posameznimi deli šolstva in gospodarstvom porušila

– v škodo šolstva. Zavedamo se težav in da bo za številne nujne naloge potreben denar. Zato v šolstvu in tudi v ministrstvu ne zahtevamo nič drugega, kot pravično delitev skupaj ustvarjenega. Ta pa se zdaj ne uresničuje.

Vsem, ki se že veliko let ukvarjamo z gmotnim položajem v šolstvu, je jasno, da se ni mogoče uspešno lotiti drugih nalog in problemov, če vsaj za silo ne uredimo plač. Čakajo nas posegi strokovne, sistemske in pravne narave od osnovne šole, prek poklicnega izobraževanja in srednje šole, do višjega in visokega izobraževanja. Šolsko leto, ki je pred nami, naj bi pomenilo pre-

lom pri postavljanju in delovanju sistema stalnega izobraževanja odraslih. Znanje in zanimanje za izobraževanje sta pri nas na nizki stopnji. Spoznanje, da je znanje tista vrednota, ki nam omogoča enakopravno sodelovanje z drugimi, še ni prodrlo v našo zavest. Z znanjem se človek osvobaja, polnost življenja pa doživlja le resnično osvobojen človek.

Dovolite mi, na koncu, da zaželim vsem, ki učite v slovenskih šolah, dobre in delavne učence in zadovoljstvo pri učiteljevanju. Vaše delo v šoli je za naš narod posebno pomembno, vaš poklic pa je med mnogimi poklici eden najodgovornejših, a tudi najlep-

Začetek z drugačnim utripom

Šolsko leto v osnovnih šolah se tudi tokrat začneja z nekaj spremembami in projekti

Kaj se bo to jesen in prihodnje šolsko leto dogajalo po naših šolah? Težko je napovedovati. V zadnjem obdobju je bilo že toliko nepričakovanega, in vendar so poglavite usmeritve jasne in šolniki si bodo prizadevali »za strokovno utemeljeno in stalno prenovo osnovne šole, ki bo temeljila na evalvacijskih raziskavah, eksperimentalnem in akcijsko raziskovalnem preverjanju novih programov in prijemov; težišče dela bo v ponudbi različnih načinov dela in vsebin, ki omogočajo doseganje postavljenih ciljev.« Tako je zapisano v Obvestilih osnovnim šolam za delo v šolskem letu 1991/92, ki jih je izdal Zavod RS za šolstvo.

Prizadevanja bodo obrodila, če bodo pedagoški delavci vsaj za silo zadovoljni s svojim gmotnim in siceršnim položajem.

Zakon, ki zadeva financiranje in organizacijo šolstva, je bil že sprejet, spoznali smo tudi nove normative in standarde za delo v šolah, kmalu se bomo seznanili še z zakonom o plačah. In koliko so na novo nastajajoči in že sprejeti dokumenti po godu učiteljem in vsem drugim, ki sodelujejo pri vzgoji in izobraževanju mladih?

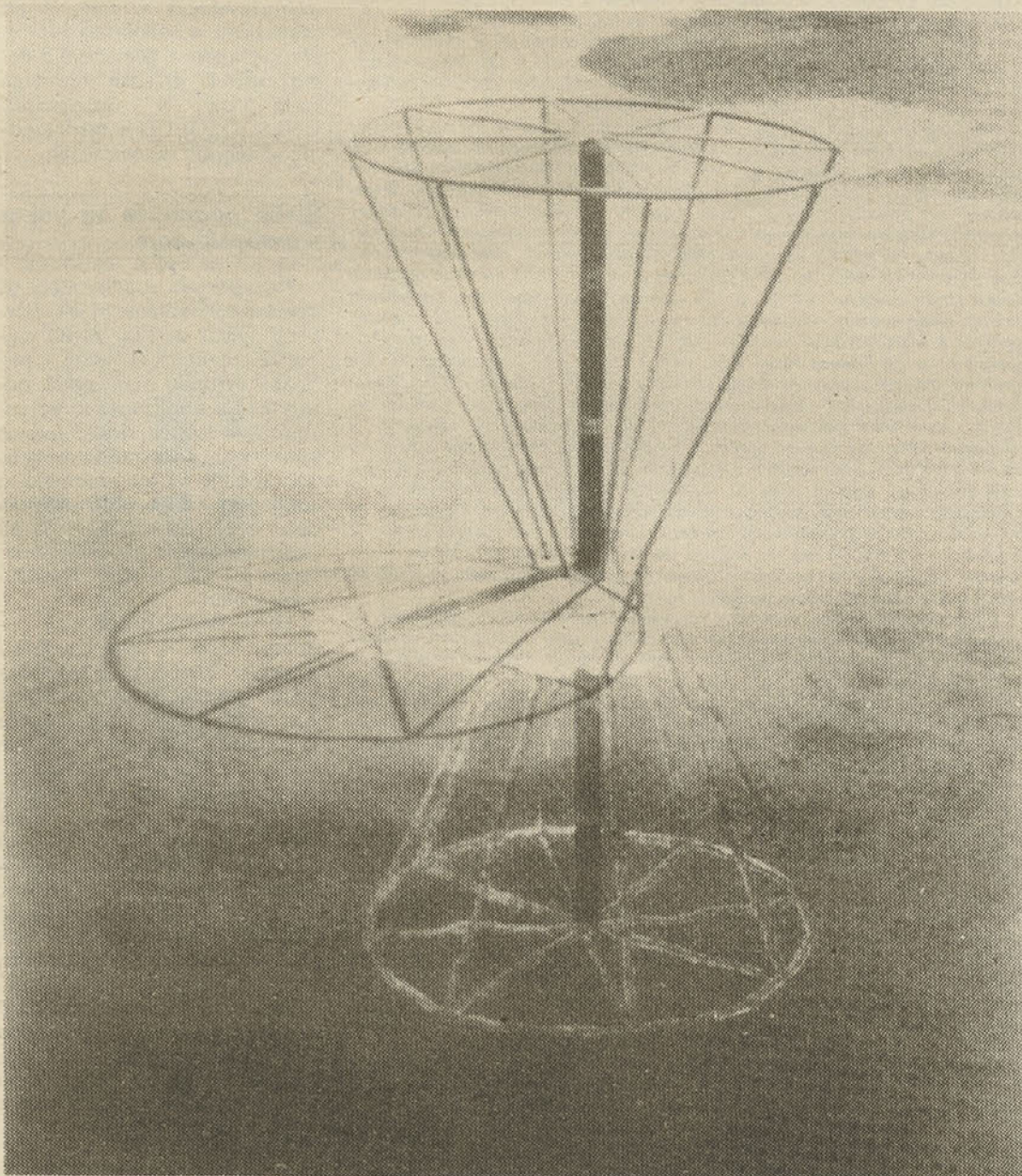
Četudi razmere niso obetavne, se šolsko leto v slovenskih osnovnih šolah tudi tokrat začneja z nekaj spremembami. Bistveni sta pri zemljepisu – vsebine v učnem načrtu so preračunane, saj se začne po novem vpeljevati učni načrt tega predmeta v sklopu spoznavanje družbe že v četrtem razredu – in pri družbeno-moralni vzgoji, ki ima prenovljen učni načrt. Ne vpeljujejo ga frontalno, temveč bodo po predlaganem učnem načrtu v tem šolskem letu delale iste šole in učitelji, ki so se prijavili za eksperimentalno poučevanje predmeta, po novem imenovanega etika in družba.

Manjše novosti so vpeljane tudi pri nekaterih drugih predmetih. Že v lanskem šolskem letu se je začelo nekaj večjih eksperimentov. Nadaljujejo se tudi v to jesen: tri ocenjevalna obdobja (namesto uveljavljenih štirih), ki so jih vpeljali v več kot dvajsetih slovenskih osemletkih, prinašajo več dobrih kot slabih izkušenj. V tem letu bo v ta preskus zajetih – na zadovoljstvo večine staršev, otrok in učiteljev – že kar četrina osnovnih šol.

Projekt integriranega pouka v pr-

vem razredu v minulem šolskem letu (v 28 šolah) ni prinesel integriranega pouka v celoti, temveč le nekatere njegove sestavine: načrtovanje pouka po področjih otrokovega razvoja in ne po predmetih, opisno ocenjevanje, didaktične igre ipd. Zdaj bodo ta projekt v eksperimentalnih oddelkih nadaljevali – torej v drugem razredu, nova skupina šol pa bo začela integrirati pouk v celoti za prve razrede. Podobne težnje po povezovanju učne snovi, mišljenja in znanja so ob čedalje bolj raznoliki paleti šolskih predmetov v zadnjem obdobju vse pogostejše navzoče.

Kako učinkovito je zgodnje učenje tujih jezikov, so strokovnjaki po svetu ugotovili že pred nami. Tako je na Švedskem že od 1972 angleščina obvezna v tretjem in četrtem razredu osnovne šole, v Avstriji so podobno predpisali pred osemimi leti. Dolgo tradicijo pri poučevanju tujih jezikov na razredni stopnji imajo še Belgija, Malta, Irska, Luksemburg, Finska, o premikanju učenja tujega jezika za dve leti navzdol (v tretji razred osnovne šole) pa premišljajo tudi v Italiji, Švici, Grčiji, Franciji in Nemčiji. In tudi pri nas. In kateri projekti so še napovedani za pravkar začeto šolsko leto? Didaktična prenova četrtega razreda, učna diferenciacija v višjih razredih, vpeljava latinščine v osnovno šolo, različni organizacijski modeli (npr. interdisciplinarni tedni v osnovni šoli Ciril Kosmač v Piranu). Z novo organizacijo vzgojno-izobraževalnega dela se bodo nekateri skušali spoprijeti po zgledu in s pomočjo Michaela in Božene Wambach. Za ta preskus se je Zavod RS za šolstvo in športi povezal z Mednarodnim avdiovizualnim, študijskim in raziskovalnim centrom CIAVER iz Saint-Ghislaina iz Belgije, prinaša pa globalno metodo začemeta opismenjevanja, konvergentno metodo opismenjevanja v maternem jeziku in tujem jeziku, projektno delo in diferenciacijo od prvega do osmega razreda. Več o tem preskusu, med učiteljskimi krogi se je zanj udomačilo ime Wambachova metoda, bomo še pisali, saj poznavalci menijo, da je prav to način dela, ki se bo uveljavil v prihodnosti. Omogoča namreč, da otroci berejo in se učijo, ker si to želijo, znajo poiskati bistvo prebranega in še kaj. L. L.

Takahara Yoichi (Japonska)

Ljubljana je v tem zgodnjevesnem času v znamenju grafike: od 22. junija do 30. septembra so obiskovalcem moderne galerije odprta vrata Mednarodnega grafičnega bienala, ki ga je pripravil Mednarodni grafični likovni center. Na letošnjem bienalu, devetnajstem po vrsti, se predstavlja kar 400 umetnikov iz več kot 50 držav z veliko širšo grafično izraznostjo kot doslej. V njej pa so zastopane vse značilne in razvojno pomembne izrazne težnje te likovne tehnike. Poleg osrednje bienalne razstave potekajo v tem času v našem mestu tudi vzporedne, na katerih so prikazana med drugim tudi dela nagajencev s prejšnjega, 18. bienala. Tako si je v galeriji Tivoli mogoče ogledati jedkanice in akvatinte Janeza Bernika iz let 1955 do 1990, ki je dobil veliko častno nagrado, v Kongresno-kulturnem centru Cankarjevega doma razstavljajo dela nagajenci letošnjega bienala, v Galeriji Cankarjevega doma pa so pripravili razstavo grafik konstruktivista Maxa Billa, ki je pomembno vplival na grafično umetnost in moderno umetnost nasploh.

dogodki
novosti

Teden dni pred vojno, od 17. do 21. junija, je obiskal Slovenijo Marc-Alain Berberat, namestnik generalnega sekretarja Svetovne konfederacije organizacij učiteljskega poklica (WCOTP), ki ima svoj sedež v švicarskem Morgesu. Za dva dni se mu je na obisku pridružil tudi podpredsednik Evropskega sindikalnega komiteja za izobraževanje (ETUCE), s sedežem pri Evropski skupnosti v Bruslju, Daniel Dumont. Program je pripravil Republiški odbor Sindikata vzgoje, izobraževanja in znanosti Slovenije (SVIZ). Gosta sta obiskala Osnovno šolo Majde Vrhovnik v Ljubljani, srednješolski center v Velenju ter Ministrstvo za šolstvo in šport, M.-A. Berberat pa se je pogovarjal tudi z zastopniki osnovne šole v Lescah.

Ob koncu obiska je Marc-Alain Berberat strnil svoje vtise in mnenje tudi v pogovoru za Prosvetnega delavca.

M. A. Berberat, po poklicu profesor matematike, po rodu pa iz francoskega kantona Jura, dela že desetletja na odgovornem mestu v WCOTP, pogosto pa zastopa Svetovno konfederacijo učiteljev, ki združuje več kot 13 milijonov učiteljev v svetu, na mednarodnih konferencah UNESCO in ILO ter na različnih regionalnih sestankih mednarodnih organizacij na vseh celinah sveta. Do prihoda v mednarodno organizacijo je bil v svojem kantonu, sicer krščansko-socialno usmerjen, prizadeval si je za pravno samostojnost frankofonskega prebivalstva, ki je doseglo odcepitev od nemško govorečega bernskega kantona. Zato je laže razumel, v čem je bistvo naših hotenj za samostojnost, čeprav seveda narodnostne razmere in odnosi v Švici niso dobra primerjava za razumeva-

nje vzrokov krize v Jugoslaviji. Za Švicarja je izreden svetovljan in pravi poliglot, saj se lahko brezhibno sporazumeva v štirih svetovnih jezikih, nista mu nerazumljivi niti ruščina niti arabščina. Zato je tudi dober poznavalec šolskih sistemov in politik v svetu, ki jih razčlenjuje in primerja s pregovorno švicarsko natančnostjo.

Zaradi vsega tega je bil pogovor z M.-A. Berberatom o šolstvu in položaju učiteljev v tej ali oni državi ne le zanimiv, temveč pravi sprehod po celinah; pri tem sva namenila posebno pozornost primerjavi, kako se uveljavljajo mednarodne norme in standardi v tej dejavnosti.

Ker je bil 1. junija letos Sindikat vzgoje, izobraževanja in znanosti Slovenije sprejet v WCOTP kot pridružen član, je bil poglaviti namen obiska M.-

A. Berberata pri nas, da se seznanimo z našimi razmerami po lanskim družbenim in političnim spremembah v Sloveniji. Najbolj ga je zanimalo, kako vplivajo te spremembe na šolstvo in položaj učiteljev, hkrati pa je gost lahko seznanil SVIZ kot največji učiteljski sindikat v Sloveniji z aktualnimi, veljavnimi standardi in konvencijami, ki zadevajo učitelje in njihove sindikalne pravice.

M.-A. Berberat je pojasnil naloge in cilje svetovne konfederacije: doseči spoštovanje učiteljskih poklicnih pravic, določenih z mednarodnimi konvencijami, in izboljšati socialni položaj pedagoških delavcev. WCOTP je zaskrbljena, kako se položaj učiteljev v mnogih državah slabša – slabšajo se delovne razmere in plače. Zato marsikje dobri učitelji zapuščajo šole in se zaposlujejo v zasebnih podjetjih, kjer njihove sposobnosti bolje vrednotijo. Če se ne bodo izboljšale delovne razmere učiteljev in če pri odločanju o svojem poklicnem delu ne bodo imeli več besede, bodo vse bolj vplivali na njihovo življenje in delo uradniki, zaposleni v upravi.

WCOTP opozarja, da je politika, kar zadeva izobraževanje, marsikje zelo kratkovidna, saj omejujejo že tako skromne vsote denarja za šolstvo, hkrati pa se v takšnih deželah čedalje težje

odzivajo na nove potrebe v izobraževanju, ki se porajajo v poindustrijski družbi.

Gost iz Švice je ob tem govoril tudi pri prizadevanjih Sindikata vzgoje, izobraževanja in znanosti Slovenije za boljše vrednotenje dela učiteljev in uveljavljanje njihovih poklicnih pravic pri nas. Tako za Slovenijo kot tudi za vse tiste dežele Srednje in Vzhodne Evrope, ki so na prehodu iz družbe planskega gospodarstva v družbo svobodnega trga, je zelo pomembno, da bodo znale učinkovito in organizirano zavarovati zaposlene v vseh dejavnostih. Brez sindikatov kot nujnega ravnotežnega dejavnika bo družba svobodnega trga džungla, v kateri bodo močnejši pogoltnili šibkeje. Učiteljski sindikati imajo v takšnih okoliščinah dvojno poslanstvo in odgovornost: varujejo gnotne koristi svojih članov in si prizadevajo, da bi šolske oblasti zagotovile ustrezne delovne razmere. Poleg tega je sindikat kot organizacija pedagoških delavcev odgovoren, da varuje tudi koristi učencev in njihove pravice do svobodnega in kakovostnega šolanja, dostopnega vsem, ne glede na njihov socialni položaj. O tem govori Konvencija OZN o otrokovih pravicah.

Učiteljski sindikat pa bi moral biti zlasti pozoren na to, kako

šolske oblasti spoštujejo učiteljske sindikalne in poklicne pravice. M.-A. Berberat je poudaril, da bo letos jeseni 25-letnica sprejema posebnega skupnega dokumenta UNESCO in ILO (Mednarodne organizacije dela), ki določa poklicni položaj in pravice učiteljev. Temu jubileju bodo namenili posebno pozornost oktobra v Parizu, kjer bo zasedala generalna konferenca UNESCO, sodelovale pa bodo tudi vse mednarodne učiteljske organizacije. Počastitev te obletnice bo tudi opozorilo mnogim vladam držav članic OZN, ki so bolj ali manj pozabile, da so njihovi uradni zastopniki pred četrto stoletja sprejeli to listino kot Priporočilo (Recommendation) o zavarovanju učiteljskih pravic, večina držav članic OZN, med njimi tudi Jugoslavija, pa je dokument tudi ratificirala. Žal marsikatera država podpisnica krši to listino UNESCO/ILO.

M. A. Berberat je v drugem delu pogovora dejal, da je WCOTP zelo dejavna med učiteljskimi organizacijami, ki so nastale po političnih spremembah v Vzhodni in Srednji Evropi. Njegova naloga v WCOTP je med drugim tudi ta, da spremlja položaj učiteljev glede na odnos, ki ga imajo vlade v teh državah do šolstva. Zato sta ob obisku v Sloveniji z Danielom Dumontom prav temu vprašanju namenila največjo pozornost.

Seznanila sta se tudi z nekaterimi značilnostmi Predloga zakona o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja v Sloveniji. Presenečena sta bila predvsem nad nekaterimi načelnimi rešitvami v predlogu zakona, ki pomenijo bistveno sistemsko preureditev vzgojno-izobraževalnega sistema, če jih primerjamo s sodobnimi razvojnimi težnjami v posameznih demokracijah držav razvitega sveta ter v dokumentih UNESCO, OECD in mednarodnih učiteljskih organizacijah.

Slaba popotnica za vstop
v evropski dom

Pozornost so zbudila zlasti tri vprašanja, o katerih M.-A. Berberat meni, da niso ravno najboljše popotnica za vstop v prihodnji evropski dom: prvič, odnos med centralizacijo in decentralizacijo šolstva, drugič, odnos med javnim šolstvom in mogočo privatizacijo na tem področju in tretjič, samostojnost učiteljevega dela in pravica učiteljev, da na različnih ravneh odločanja sodelujejo pri oblikovanju izobraževalne politike.

M.-A. Berberat je izrecno poudaril, da se ne želi vmešavati v zadeve, ki spadajo v izobraževalno politiko naše republike. Ker spremlja razmere v šolstvu in položaj učiteljev ne le v Evropi, temveč tudi drugje po svetu, so bili zanimivi njegovi pogledi na to vprašanje. Meni namreč, da so nekatere točke ali določbe v predlogu zakona takšne, da zbujajo skrb. Treba je pozdraviti željo nove oblasti, je dejal Berberat, da prilagodi šolske predpise tistim standardom, ki so uveljavljeni v zahodnih državah. Toda posamezne določbe v predlogu omenjenega zakona kažejo, da bi radi spet v Evropo, kakršna je bila med vojnama, ne pa v Evropo poindustrijske

družbe, kakršno snuje Evropska skupnost in kot so si jo zamislili sestavljalci Evropske socialne stine (European Social Charter). Očitna je težnja, da bi osredotočili administrativno moč nadzorstvom v upravnih organih bliže in občin.

Glavno besedo imajo
učitelji

Bodo imeli tisti, ki v šolstvu lajo, res čedalje manj besede? Berberat meni, po tem, kar je zvedel v osnovni šoli v Lescu, da se to že dogaja. Pristojniški organ skupščine občine v doljica je namreč sklenil, da osnovni šoli odvzeli precejšen del zemljišče ob šolski stavbi, ki je šola kupila pred leti s privatnim denarjem. Na zemljišču uredila nasade, vrt s toplim vodo in ter rekreacijske površine. Občina trdi, da je zdaj to precejšen običaj, zato ga je prodala obrtniku. Ta bo na parceli zgradil skladišče. Berberat bil razočaran nad takšnimi administrativnimi posegi v šolstvo, ovirajo učitelje v njihovih prizadevanjih za boljše šolsko življenje in delo šole. Ugotavlja namreč, da se v vseh srednjeevropskih vzhodnoevropskih državah, jih je obiskal v zadnjem letu, nistrstva za vzgojo in izobraževanje skušajo vrniti k nekdanji predvojni šolski politiki. Kje pa bilo šolstvo pred zadnjimi političnimi spremembami centralizirano, ga hočejo zdaj decentralizirati, kjer je bilo decentralizirano, kot je bilo doslej v Sloveniji, pa povečati vloga centralnih oblasti.

Drugi razlog za skrb so predene zakonske določbe o praznizi šol s koncesijo, celo v vezni vzgoji in izobraževanju, tem naj bi upravni organi izpravo sami podeljevati koncesije. M.-A. Berberat je omenil, da je bila takšna politika šolstva uveljavljena v Čilu med diktaturo generala Pinocheta. Pri tem je neposredno spoznal, da vodi takšna politika: k povečanju socialne neenakosti v izobraževanju in dualizmu šolskega sistema, k ustanavljanju zasebnih in dobrih šol za otroke premožnih staršev in slabših za revnejše. Skrb ga, da bi privatizacija v izobraževanju in razne odločitve v javnem šolstvu v Vzhodni in Srednji Evropi lahko povzročile tudi druge nevarnosti, kot je razlikovanje otrok po narodnosti in verskih načelih. To bi ugnatilo povečati delitve in sprotja med različnimi skupinami ljudi v teh deželah.

Ob koncu pogovora je omenil še tretjo pripombo k predlogu zakona. V besedilu ni nobenih ustreznih določb o pravicah učiteljev, zlasti tistih, ki jih priznava dokument UNESCO/ILO. Njegova pomembnejša je vsekakor hova pravica, da sodelujejo pri oblikovanju izobraževalne politike. Prav tako ni predviden določb, ki bi upoštevale obveznosti držav članic OZN, sprejetih s Konvencijo ILO, št. 98, sicer, da se imajo učitelji pri pogajati o pogojih zaposlovanja to pa pomeni tudi sklepati kolektivne pogodbe o plačah.

Med tem pogovorom zaključni bil sprejet v slovenskem parlamentu, zato je M.-A. Berberat izrazil upanje, da bodo upoštevani predlogi in pripombe Sindikata vzgoje, izobraževanja in znanosti Slovenije k najpomembnejšim vprašanjem, ki jih predlog zakona ne ureja.

»Zavedam se, da problem njih mora rešiti zakon, niso prosti, zato mojega mnenja ne smeli razumeti kot negativno kritiko, temveč kot dobrobraten prispevek k razpravi.« končal pogovor namestnik generalnega sekretarja WCOTPA BORIS LIPUŽIČ

Normativi in standardi za
današnji čas

Normativi in standardi so instrumenti izobraževalne politike. Z njimi se uravnava šolska mreža (število učencev v oddelku), določa se število potrebnih učiteljev (učna obveznost) in standard pouka (delitev učencev v skupine). Nove normative in standarde, ki jih je sprejela slovenska vlada pred šolskimi počitnicami, 8. avgusta, veljati pa so začeli 17. avgusta, je treba presojati v povezavi s sistemskimi spremembami, ki so bile že sprejete ali pa se pripravljajo. Predvsem je treba upoštevati, da so šole postale zavodi kot nedobičarske ustanove in da je bil sprejet Zakon o organizaciji in financiranju izobraževanja, ki določa izobraževanje kot javno službo in iz tega izpeljuje nove odnose pri ustanavljanju in financiranju izobraževanja. »Orodje« za uresničevanje nove zakonodaje, ki nalaga republiko skrb za osebne dohodke prosvetnih delavcev v javni službi, so normativi in standardi, ki veljajo za vso republiko. Izpolnjeni bodo torej pogoji, da se vsem prosvetnim delavcem v Sloveniji zagotavlja enotne plače (seveda pa ne enake – razlike bodo glede na realno učno obveznost, na delovno dobo, opravljene naloge, napredovanje v nazive in).

Normativi in standardi pa imajo tudi drugo vlogo: so namreč tisti instrumenti izobraževalne politike, s katerimi oblast določa prednostne zadeve v organizaciji šolstva, raven in standard izobraževalnih storitev in s tem uravnava kakovost izobraževalnega dela. Z normativi določijo večje ali manjše oddelke, število učiteljev na oddelke, skratka število učencev na učitelja, možnost za delitev učencev v oddelke na skupine. Nekatere odločitve pomenijo izredno podražitev izobraževanja, ne da bi bila zagotovljena temu ustrezna boljša kakovost. Bistveno zmanjšanje števila učencev v oddelkih bi pomenilo izredno povečanje potrebnega denarja, vendar ob nesprenmenjenih učnih načrtih, ob zdajšnji učni tehnologiji, sistemu ocenjevanja in izobrazbi učiteljev slovenske šole še ne bi izboljšali. Bi pa olajšali delo učiteljev in ustvarili prijetnejše šolsko življenje učencev. Prosvetni delavci in druga strokovna javnost je ob upravičenih sindikalnih zahtevah bolj poudarjala to drugo vlogo normativov in standardov.

Pripravljalci novih normativov in standardov pa so očitno upoštevali predvsem zdajšnje zelo zaostrene gnotne razmere v Sloveniji, zato so iskali tiste rešitve, ki bi zmanjšale izdatke šole in po možnosti ne bi prizadele kakovosti pouka. Tudi to je bilo treba storiti. Analize so že pred leti pokazale, da se je zaradi potreb socialne vloge šole v ožjem pomenu, pa tudi zaradi drugih vzrokov povečevalo število zaposlenih v šolah, ki niso imeli neposrednega dela v razredu. Že smo se približevali stanju, ko smo imeli na nekaterih šolah na dva učitelja enega neučitelja. Ko je bil pred časom pri nas na obisku rektor osnovnih šol iz Lucerna v Švici, je po obisku na eni od naših osnovnih šol pripomnil, da je to neverjetno, zvečer, v bolj sproščenem ozračju pa je svojo izjavo popravil: »To je nezaslišano.« (Misli je na število vodilnih delavcev, svetovne delavce, knjižničarja, vse brez učne obveznosti in na število administrativnih in finančnih delavcev. Razlaga, da je v naših razmerah, ko so matere šolarjev zaposlene za polni delovni čas, vse to potrebno, ga ni prepričala.)

In kaj prinaša sprejetje novih normativov in standardov? Za nekatere bodo spremembe res velike, zadržuje zelo zelo majhne. V elementih za sistemizacijo delovnih mest v osnovni šoli je določeno, da je tedenska učna obveznost za učitelja 22 ur, za učitelja v podaljšanem bivanju 25 ur in za učitelja v dvojezičnih šolah 21 ur. Ker so v dozdajšnjem sistemu učna obveznost določali v občinah, se je gibala za učitelja od 20 do 25 ur. Za mnoge učitelja, ki so imeli dozdaj 25 ur učne obveznosti, je nova določna ugodnejša, za tiste z 20 urami iz bogatejših občin pa se položaj nekoliko poslabša. Ugodno je, da se prizna ena ura za opravljanje razredništva in ena za opravljanje mentorstva, pripravniki pa imajo zmanjšano učno obveznost. Povprečno bo učna obveznost verjetno nekoliko nižja kot prej. Predvsem pa ne bo več razloga, da bi se naprej veljala interna šolska ureditev, po kateri so morali nekateri med počitnicami opravljati

manjkajoče ure, saj je povsem jasno zapisano, da učna obveznost velja za pouk, kot ga določa šolski koledar. V primerjavi s prejšnjim stanjem se bo ponekod zmanjšalo število vodstvenih delavcev in drugih nepedagoških delavcev v osnovni šoli.

V srednjem šolstvu je novo in pozitivno, da se v 20-urno učno obveznost šteje tudi ena ura za razredništvo in ena ura za mentorstvo, zmanjšalo pa se je število sistemiziranih mest za pomočnika ravnatelja, organizatorja proizvodnega dela, organizatorja praktičnega pouka, svetovnih delavcev, hišnikov in snazlik. Namesto prejšnjih 16 oddelkov je po novem enota 20 oddelkov, prej se je število delavcev priznavalo na vsakih 16 oddelkov, po novem velja za 20 in več. Glede normativna za oblikovanje oddelkov je novo to, da ni določena spodnja meja, ampak zgornja. To pomeni, da šola oblikuje nov oddelke, če je vpisanih več kot 36 učencev v tri- in štiriletnih šolah, 25 v dvehletnih, 24 v dvojezičnih in 20 v športnih oddelkih. Novi normativ je ugoden za manjše šole, ki bodo že pri 37 učencih lahko oblikovale 2 oddelka, slabše pa za večje šole, ki bodo morale oblikovati bolj polne oddelke.

Oblikovanje skupin učencev se zaostruje. Po novem se za sodelovanje laboratorij pri fiziki in kemiji ter pri predmetu naravoslovje prizna namesto 50 odstotkov ur le 20. Argument je v tem, da večina šol nima zasedenih delovnih mest laboratorijev. Povsem drugačni kot prej so normativi za oblikovanje skupin učencev pri praktičnem pouku. Šole se prizna globalno število ur za delitev učencev v skupine, ki jih ravnatelj in strokovni organi šole samostojno porazdelijo v skladu s potrebami vzgojno-izobraževalnega procesa. Šola je torej dobila bolj samostojno vlogo, po svoji strokovni presoji in glede na svoje možnosti lahko izrazi določeno število ur. Ta odločitev napoveduje tudi pomemben premik glede nadzora. Očitno se pozornost oblasti premika od nadzorovanja procesa k nadzorovanju dosežkov. Novo je tudi priznavanje 100 odstotkov dodatnih ur za laboratorijske vaje, če so opredeljene v predmetnikih kot poseben predmet. Lahko pričakujemo, da se bo v prihodnje ob naravoslovnih predmetih pojavilo tudi veliko laboratorijskih vaj. Ne glede na program bo šola lahko sistemizirala tudi delovno mesto učitelja za zdravstveno vzgojo in za ekologijo. Glede na vpisane učence je problematično zaostrovanje normativna za oblikovanje skupin pri izbirnih predmetih, ki v nekaterih programih omogočajo pridobitev poklica. Gre za spremembo pogojev med šolanjem in za zmanjšanje (omejevanje) možnosti za svobodno poklicno izbiro. Ugodno je, da se lahko na gimnazijah oblikujejo za nerazporejene ure ena skupina več kot je oddelkov, slabo pa to, da se zaostruje oblikovanje skupin za tretji tuji jezik. Ugodno je, da se bodo po novem učenci pri športni vzgoji delili po spolu in združevali v skupine znotraj posameznega letnika.

Lahko rečemo, da so dobre tiste spremembe normativov in standardov, ki pomenijo prednostno obravnavanje pedagoškega dela. Sem štejem uvrstitev razredništva in mentorstva v učiteljevo učno obveznost. Verjetno bi bilo treba storiti še korak k diferencirani učni obveznosti – predvsem zmanjšati učno obveznost učiteljem slovenščine, matematike in tujih jezikov ali za učitelje maturitetnih predmetov. Pozitivni so tudi prvi koraki, ki krepijo šolsko samostojnost in odgovornost pri oblikovanju skupin učencev pri praktičnem pouku. Zmanjševanje števila administrativnih, vodstvenih delavcev ali pomočnikov, organizatorjev, hišnikov in snazlik bi morali presojati glede na nujno racionalizacijo organizacije šol in kot zahtevo po večji učinkovitosti dela, ki čaka tako gospodarstvo kot negospodarstvo. Verjetno pa bo treba oživiti misel o občinskih servisih za šole, ki bi zagotovili, da bodo šole dobro vzdrževane, čiste in da se bo z njimi dobro gospodarilo.

Vse spremembe, ki bodo v resnici znižale standard izobraževalnega dela (zmanjšanje števila laboratorijev, ponekod večji oddelki), pa ne bodo vredne prihrankov. Nastale so vendarle v povojnem času in niso v celoti odprte na nobeno od različic, ki jih je zavod za šolstvo predlagal v svojih strokovnih podlagah za nacionalni program. Odgovorni ljudje v ministrstvu zadržujejo, da bodo vsako šolo obravnavali po enotnih standardih in normativih, vendar posebej. Vsako utemeljeno specifičnost bo mogoče upoštevati. Novo se bo uveljavljalo postopoma, tisto, kar se bo izkazalo kot izrazito slabo, pa se bo moralo spremeniti.

BOŠTJAN ZGONC

venije za šolstvo), Milka Arko (Republiški sekretariat za zdravstveno in socialno varstvo), Ivan Bitenc (Republiški sekretariat za vzgojo in izobraževanje ter telesno kulturo) in delavci delovne skupnosti podjetja Prosvetni delavec: Marjana Kunej, Lučka Lešnik, Stanko Šimenc in Metka Vovk.

Uredniški odbor: Boštjan Zgonc, predsednik, in člani Tea Dominko, Dora Gobec, Gregor Kocijan, Mar-

jana Kunej, Lučka Lešnik, Tine Logar, Lidija Magajna, Janko Svetina, Stanko Šimenc in Vladimir Tkalec.

Časnik urejajo: Stanko Šimenc – glavni urednik, Marjana Kunej – odgovorna urednica, Lučka Lešnik – novinarka – urednica in Tea Dominko – tehnična urednica. Rokopisov in fotografij ne vračamo. Časnik izhaja štirinajstredno med šolskim letom.

Naročnina za leto 1991 znaša 380 din za posameznike in 760 din za organizacije.

Za upokojene prosvetne delavce in študente pedagoških smeri 260 din na leto.

Posamezna številka stane 25 din.

Tisk ČTP Ljudska pravica, YU ISSN 0033-1643.

Prosvetni delavec, p.o.
Poljanski nasip 28
61104 Ljubljana
poštni predal 21
Ziroracun: 50101-603-46509
Tel. (061) 315-585

Upravni odbor: Marija Velikonja, predsednica (Zavod Republike Slo-

prosvetni
delavec

Plače v srednjem šolstvu

Je res treba vsako povečanje plač doseči s stavko

Materialni položaj negospodarskih (družbenih) dejavnosti se iz leta v leto slabša, v zadnjem letu pa celo hitreje kot v preteklih letih. Da je to res, kaže stvarno zniževanje standarda zaposlenih v teh dejavnostih in materialna opremljenost negospodarskih delovnih procesov, res pa je tudi, da je sistematično osiromaševanje v teh dejavnostih hitreje, kot v drugih. Ministrica za delo je na primer pred kratkim navedla podatek, da je realna vrednost osebnega dohodka v zadnjem letu v gospodarskih dejavnostih znižana za 7 odstotkov, v negospodarskih dejavnostih pa kar za 17. Osiromašenje poteka v posameznih gospodarskih podjetjih veliko ostrije, to pa ne velja za celotno gospodarstvo. Pojav obubožanja delavcev in delovnih procesov je v srednjem šolstvu še posebno viden, kot da bi načrtovalci in usmerjevalci denarja, prej iz naslova »svobodne menjave dela«, zdaj iz proračunskih virov hoteli prav srednje šolstvo pripeljati na rob propada.

Podatki o višini povprečne plače v srednjih šolah, zbrani po občinah v letu 1990 (mesečni podatki zaradi velikih razlik in različnih terminov raznih poračunov med šolami za obravnavanje niso uporabni), kažejo, da se povprečni osebni dohodki v srednjih šolah razlikujejo kar za 64 odstotkov. Enako lahko ugotovimo, da znaša razlika v višini povprečnih osebnih dohodkov, zbranih po občinah, med osnovnimi šolami »samo« 25 odstotkov. Če upoštevamo, da financirajo osnovnošolske dejavnosti občine, lahko ugotovimo, da razlike niso niti pretirane, saj nastopa kar 60 različnih financiranj. Med srednjimi šolami so razlike skoraj trikrat večje, čeprav se vse srednje šole napajajo iz enega samega korita – republiškega proračuna.

Med občinami, v katerih so plače zaposlenih v osnovnih šolah med najvišjimi, so tako gospodarsko najbolj kot tudi najmanj razvite občine, to pa velja tudi za občine, v katerih so plače zaposlenih v osnovnih šolah med najnižjimi. Razlike nastajajo iz razlogov, ki jih stvarno ni mogoče niti utemeljiti in tudi ne pojasniti, vendar niso tolikšne, da bi zahtevale posebno obravnavanje.

Povsem drugačno je vprašanje razlik v povprečnih plačah med srednjimi šolami. Kljub temu da so vse srednje šole financirane iz republiškega proračuna, je med povprečnimi plačami srednjih šol po občinah kar za 64 odstotkov razlike. Financiranje poteka po različnih normativih, to pa lahko pomeni le, da je s temi normativi nekaj narobe ali da se dogaja kaj finančnega tudi še kje drugje. Izvirni greh, ki povzroča te razlike, je gotovo statusni položaj vsake izmed srednjih šol, ki kot samostojni zavod samostojno razporeja denar, ki ga ima na voljo. Tu financer nima nobene pristojnosti in besede. Denar ni namensko ločen in tisto, kar je namenjeno materialni podlagi pouka in dejavnosti, se lahko preliva v plače, in tudi obratno, to pa je v zdajšnjih razmerah odvisno samo od ravnotežja. Merila in standardi za financiranje, dejavnosti se uporabijo vnaprej, razlike od standardov pa se ne poračunavajo. Če pouk namesto učitelja honorarno opravi študent, je to za šolo cenejše, financer pa plača tak pouk enako. Če je nadomeščanja pouka več, so učitelji na takšni šoli privilegirani z višjimi plačami, čeprav je bil pouk strokovno slabše opravljen. In še več drugih poti in možnosti je, da so plače med zaposlenimi na šolah različne, a prav vse te možnosti uveljavljajo negativno motivacijo. Vsako neupoštevanje meril in standardov (navzdol) pomeni zniževanje kakovosti vzgojno-izobraževalnega procesa in hkrati višje plače učiteljev na šoli, kjer se to dogaja. Prav to pa je največji in najpomembnejši vir razlik v plačah med šolami.

Celotni mehanizem financiranja in valorizacije vseh negospodarskih dejavnosti je napačno oblikovan in nesprejemljiv; to velja še posebno za vse šolske dejavnosti. Povsod v civiliziranem svetu načrtovalci spremljajo finančna dogajanja in gospodarjenje z instrumentarijem, kjer sta najpomembnejša kazalnika realna vrednost plače in povečevanje stroškov, posebno življenjskih. Naši načrtovalci so še zmeraj oboroženi z orodjem iz časov Sergeja Kraigherja in jim je naj-

izredno skopo odmerjena za čisto drugačno izobrazbeno sestavo delavcev, kot to velja za zaposlene v gospodarstvu. Če upoštevamo, da so velenjski rudarji s predlogom kolektivne pogodbe zase zahtevali 165 odstotkov povprečne plače v gospodarstvu, zasavski rudarji pa 145 odstotkov, lahko vidimo, da so republiški in drugi načrtovalci celotno šolstvo postavili tako nizko, da so socialni nemiri več kot utemeljeni.

Podatki

Da bi ugotovili, kakšne so stvarne razsežnosti materialnega razvrednotenja šolstva, smo na nekaterih srednjih šolah zbrali podatke o izobrazbeni sestavi, povprečni plači zaposlenih in o začetni učiteljevi plači. Vsi podatki so zbrani po vrednostih za februar, ko se je že uveljavil intervencijski zakon o osebnih dohodkih za leto 1991 in so že bili opravljeni izračuni po posebnem pravilniku, ki je bil predpisan z navedenim zakonom.

Izmed sedmih srednjih šol, na katerih smo zbrali podatke in ki smo jih označili z A do F, so tri gimnazije in štiri tehniške šole. Ker smo primerjalno obravnavali plače na zavodih, ki so financirani iz istega vira, navedanje identitete posamezne šole ni potrebno.

Začetna učiteljeva plača

V sedmih srednjih šolah smo zbrali podatke o začetni učiteljevi plači, ki ima dokončano visoko šolo in strokovni izpit. Podatke smo primerjali med šolami in tako ugotovili razmerja na začetno plačo učitelja na šoli, kjer je ta najnižja, in vrstni red šol za ta podatek:

šola	zač. plača učit. VII.	količnik	rang
A	11.934,00	1,29	6
B	12.417,00	1,34	5
C	14.692,00	1,59	2
Č	13.569,10	1,47	4
D	14.227,00	1,54	3
E	9.238,00	1,00	7
F	14.989,20	1,62	1

Vsi podatki so v bruto zneskih. Razlike so bistveno večje, kot jih je mogoče razumeti in opravičiti in tudi večje, kot so razlike začetnih tarif v drugih negospodarskih dejavnostih. Te razlike nastajajo iz statusa srednje šole kot samostojnega zavoda, ki povsem samostojno določa plače svojih delavcev ne glede na to, da so vse te šole financirane iz istega vira na podlagi istih normativov in standardov, ki pa bi morali vsebovati tudi napotila in usmeritve glede učiteljevih plač. Nevzdržno je, da vsaka izmed šol lahko določi poljubno nizko ali poljubno visoko začetno tarifo za delo učitelja enake stopnje strokovne usposobljenosti. V treh izmed sedmih srednjih šol je začetna plača učitelja z visoko strokovno izobrazbo celo višja, kot je povprečna plača delavcev na isti šoli; to pomeni, da za razliko med učiteljevo začetno in končno plačo ni skoraj nobenega manevrskega prostora.

Povprečna plača zaposlenih

Na vseh sedmih srednjih šolah smo zbrali podatke o povprečnem osebnem dohodku, izplačanem februarja 1991. Za ta rok smo se odločili zaradi tega, ker je bil takrat že uveljavljen intervencijski zakon o osebnih dohodkih za to leto, s katerim so določene omejitve za povečevanje plač. Povprečni osebni dohodek, razmerja med šolami na tej podlagi in vrstni red šol so taki:

šola	povprečna plača	količnik	rang
A	14.875,00	1,65	3
B	15.947,00	1,77	1
C	14.538,00	1,61	4
Č	13.199,00	1,46	5
D	15.872,00	1,76	2
E	12.468,00	1,38	6
F	9.036,00	1,00	7

plačo, v povprečju izplačano na posamezni šoli v februarju letos je še večja, kot je bila za vse lansko leto med srednjimi šolami v Sloveniji, čeprav je v zbiranje podatkov vključena le šola z najnižjo (F), ne pa tudi tista z najvišjo povprečno plačo med srednjimi šolami v Sloveniji. Če bi v zbiranje podatkov vključili tudi to šolo, bi bila razlika še bistveno večja.

Tudi če izločimo srednjo šolo z najnižjo povprečno plačo, ki je po svoji dejavnosti in izobrazbeni sestavi zaposlenih zelo specifična, je razlika med prvoučrščeno šolo (1,77) in šestoučrščeno šolo (1,38) še zmeraj prevelika, da bi jo bilo mogoče opravičiti še posebej če upoštevamo, da gre za enako dejavnost, ki je tudi financirana iz istega vira.

Povprečna plača na pogojnega delavca

Med srednjimi šolami, na katerih smo zbrali podatke o plačah in izobrazbeni sestavi zaposlenih, so pre-

šola	izobrazbeni količnik	rang	povpr. plača na pog. delavca	količnik	rang
A	1,93	2	7.712,80	1,12	3
B	2,04	1	7.816,09	1,13	2
C	1,91	3	7.610,61	1,10	4
Č	1,84	4	7.170,04	1,04	6
D	1,76	6	9.026,02	1,31	1
E	1,81	5	6.903,61	1,00	7
F	1,21	7	7.448,77	1,08	5

Če izvzamemo zadnjo izmed naštetih srednjih šol (F), v katerih smo zbrali podatke, med preostalimi ni prav velikih razlik v izobrazbeni sestavi zaposlenih; to velja še posebno za gimnazije (A, B, C), v katerih smo zbrali podatke. A tudi med tehničnimi šolami (Č, D, E) ni velikih razlik, a nekoliko nižji kvalifikacijski količnik je normalna posledica tega, da so na teh šolah tudi oddelki za poklicno usposabljanje. Prav značilen je podatek, ki kaže na delovanje negativne motivacije, da je povprečna plača na pogojnega delavca najvišja na tisti tehniški šoli (D), ki ima izmed vseh najnižjo kvalifikacijsko sestavo. Izvzeta je seveda tehniška šola F, ki ima izjemno nizek kvalifikacijski količnik zaradi tega, ker ima zelo veliko proizvodnih delavcev in kjer lastna realizacija dosega kar 92% celotne realizacije. Pri nobeni izmed drugih srednjih šol lastna realizacija ne presega 10% celotne realizacije. Čeprav je bila ta specifična šola pri izračunu o povprečni plači razvrščena kar za 38% nižje od naslednje šole, je pri podatku o povprečni plači na pogojnega delavca uvrščena v sredino; to kar kaže smotnost in utemeljenost takšnega preračunavanja in primerjave.

Medsebojna primerjava razlik povprečne plače na pogojnega delavca pokaže, da so razlike bistveno zmanjšane, ker je izločen vpliv različne izobrazbene sestave delavcev na šolah, na katerih smo zbrali podatke. Vendar so razlike, ki znašajo 31%, še zmeraj prevelike, še posebno, ker zanje ne moremo navesti utemeljenega razloga. Zelo usklajeni so podatki o kvalifikacijski sestavi in o povprečni plači na pogojnega delavca med gimnazijami, ki pri izobrazbeni sestavi zavzemajo prvo, drugo in tretje mesto in pri povprečni plači na pogojnega delavca v povsem enakem zaporedju drugo, tretje in četrto mesto. To pomeni, da je med gimnazijami kvalifikacijski količnik upoštevan, a tudi razlike v povprečni plači na pogojnega delavca so minimalne in se realizirajo znotraj 206 dinarjev; to pomeni približno 3 odstotke in je prav gotovo zanemarljivo. Bolj sporne in brez kakšne stvarne utemeljitve so razlike med tehničnimi šolami – te znašajo

šola	valoriziran OD	poprečni izpl. OD	OD na pog. delavca
A	14.455,40	14.875,00	7.712,80
B	15.574,00	15.947,00	7.816,09
C	13.216,0	14.538,00	7.610,61
Č	13.695,00	13.199,00	7.170,04
D	13.623,00	15.872,00	9.026,02

Za naslednji dve šoli tega podatka nismo dobili. Kot razberemo iz podatkov, je vrstni red šol na podlagi podatka o dovoljeni višini povprečne plače za februar letos čisto drugačen kot za izplačane povprečne plače in tudi kot za povprečne plače na pogojnega delavca. Primerjava valoriziranega osebnega dohodka, do katerega je posamezna šola imela pravico v februarju letos, kaže, da ni prav nobene korelacije niti s povprečnim izplačanim osebnim dohodkom niti s povprečnim osebnim dohodkom na pogojnega delavca in tudi ne s kvalifikacijskim količnikom na šolah, za katere smo zbrali podatke. Valorizirana plača je torej nekakšna samovoljna konstrukcija, ki nima prav nobene strokovne in stvarne utemeljitve, kot to velja tudi za zdaj izplačani povprečni osebni dohodek.

Na podlagi povprečnega osebnega dohodka v obdobju december 1989 – maj 1990, ki se tekoče valorizira z upoštevanjem povečevanja povprečnih osebnih dohodkov gospodarstva v Sloveniji, se za vsak mesec določi dovoljena višina povprečnega osebnega dohodka za posamezen zavod. Če je bil povprečni osebni dohodek v februarju višji od tistega, ki ga dovoljuje zakon, je zavod lahko še naprej izplačeval osebni dohodek v enaki višini.

31 odstotkov – in kjer je še posebno značilno, da ima šola z nizkim kvalifikacijskim količnikom najvišje povprečne plače na pogojnega delavca. Razlogi za te razlike so zagotovo v različno intenzivnem prelivanju sredstev za materialno opremljenost pouka na plače, a gimnazije, ki imajo tega denarja najmanj, so v tem procesu tudi najmanj udeležene.

Delovanje intervencijskega zakona

Konec leta 1990 je bil sprejet Zakon o izplačevanju osebnih dohodkov in nekaterih drugih prejemkov delavcev za leto 1991 (Uradni list RS, št. 48 – 1990) in na njegovi podlagi še Pravilnik o načinu določanja zneska sredstev za mesečne akontacije osebnih dohodkov in izplačila sredstev neposredne skupne porabe, načinu sestavljanja obračuna in načinu pošiljanja tega obračuna službi družbenega knjigovodstva (Uradni list RS, št. 2 – 1991). Zakon o izplačevanju osebnih dohodkov je značilen intervencijski zakon, kakršni so veljali za vsako od zadnjih deset let in ki so ob prenehanju veljavnosti zmeraj pognali spiralo inflacije višje, kot bi bila brez te intervencijske zakonodaje.

Po določbah, intervencijskega zakona zavodi, ki opravljajo javno službo, to kar velja tudi za srednje šole, izplačujejo mesečne akontacije osebnih dohodkov na podlagi povprečnih mesečnih izplačil v obdobju december 1989 – maj 1990, a ta sredstva se povečajo za rast osebnih dohodkov v gospodarstvu. Zbrali smo podatke o tako valoriziranem povprečnem osebnem dohodku v prvih petih, izmed srednjih šol in jih primerjali s povprečnimi osebnimi dohodki na delavca in na pogojnega delavca:

a povečati ga je bilo mogoče šele takrat, ko je dovoljeni osebni dohodek presegel izplačanega. To je značilni administrativni ukrep, ki nima nobene stvarne podlage. Velika večina šol v tem trenutku ne more izplačevati osebnih dohodkov v višini, ki jo dovoljuje zakon, in to zato, ker financer (ista država, ki je sprejela zakon!) ne daje denarja, da bi tolikšne osebnostne dohodke lahko izplačali. Če katera izmed šol ne more izplačati osebnih dohodkov, a ima denar, je to samo zato ker so pač bili na tej šoli osebni dohodki v obdobju december 1989 – maj 1990 izjemno nizki, to pa se je lahko zgodilo čisto po naključju. Intervencijski zakon je za šolstvo čisti nesmisel.

Sklepi

Če bi razširili seznam srednjih šol, uvrščenih v zbiranje podatkov, bi nedvomno razširili manevrski prostor, v katerem se realizirajo posamezni pojavi. Manj verjetno je, da bi s tem lahko ugotovili kaj povsem novega ali drugačnega, zato sicer majhno število v zbiranje podatkov uvrščenih srednjih šol, povsem zadostja. Lahko ugotovimo, da je temeljni razlog za ugotovljene pomanjkljivosti in nesmisel zdajšnji status šolskega zavoda, ki samostojno razporeja sredstva

aktualno

in tudi samostojno določa, kaj in koliko bo upoštevano pri obračunu plač učiteljev in drugih delavcev, čeprav vsaka izmed srednjih šol izvaja javno službo po istih predpisih in za to delo prejema denar od istega financerja. Za to ni doslej še nič storjenega, kot da bi takšno stanje financirju še najbolj ustrezalo. Na podlagi gradiva in ugotovitev je mogoče predlagati tole:

● Takoj je treba dokončno ločiti sredstva za plače od sredstev za materialne stroške in za funkcionalne izdatke šole in onemogočiti vsako prelivanje. Z omogočanjem in dopuščanjem prelivanja se financer zdaj izogiba odgovornosti, da vsaka izmed vrst sredstev zadošča za svoj namen.

● S kolektivno pogodbo, ali če vlada tega neče – je z zakonom treba določiti enotno merilo, na podlagi katerih dejstev (strokovna usposobljenost, delovna obveznost, delovna doba, dosežena delovna usposobljenost itn.) in v kakšni višini se obračunavajo plače učiteljev in vseh zaposlenih v srednjih šolah, financer pa mora v ta namen zagotoviti dovolj denarja. Tako bo morebitne razlike povprečnih plač med šolami mogoče razložiti in pojasniti.

● Plače učiteljev in drugih delavcev na srednjih šolah morajo biti v sorazmerju s plačami delavcev enakih stopenj strokovne usposobljenosti v drugih gospodarskih in negospodarskih dejavnostih. Glede na to začetne plače učiteljev VII. ugotovljene v nekaterih srednjih šolah, za katere smo zbrali podatke (približno 14.000 dinarjev bruto), za takratni čas (februar 1991) še nekoliko ustrezajo, vendar bi se začetne plače v času delovne dobe ob normalnem strokovnem razvoju delavca morale povečati najmanj za 80 odstotkov. S tem bi upoštevali napredovanje strokovnih delavcev enake strokovne usposobljenosti v drugih, gospodarskih in negospodarskih dejavnostih. Enako mora veljati tudi za strokovne delavce vseh drugih ravni strokovne usposobljenosti.

● Dobiček iz lastne realizacije, ki se uporablja kot opravičilo višjih plač v nekaterih srednjih šolah, naj se uporabi (če je dosežen) za povečevanje materialne opredeljenosti delovnega procesa in pouka, v nobenem primeru pa ne za povečevanje plač delavcem.

● Valorizacija plač v šolstvu, a to velja tudi za srednje šole, mora biti sprotna, v skladu in v odvisnosti od povečevanja življenjskih stroškov. Nevzdržno je, da je vsako povečanje plač, kljub temu da je v okviru restriktivnega intervencijskega zakona, treba doseči s stavko. Proračunska miselnost, da je mogoče povečanje plač v srednjih šolah uveljavljati samo tedaj, ko se sprejme rebalans proračuna, je v zdajšnjem inflacijskem času povsem nesprejemljiva.

● Najnovejši časni statistični podatki kažejo, da so se povprečni osebni dohodki v gospodarstvu v aprilu, v primerjavi z marcem letos, dvignili za 8,8%, a da so se v istem času povprečni osebni dohodki v negospodarskih dejavnostih zvišali samo za 2,0%, v dejavnostih izobraževanja in kulture pa za 2,8%. S tem je v enem samem mesecu skoraj v celoti izničeno povečanje za 7,2%, ki so ga financerji odobrili po spomladanski stroki. Zahtevati in doseči je treba samodejno valorizacijo v odvisnosti od naraščanja življenjskih stroškov, ki so najbolj natančen kazalnik inflacijskih tokov, a usklajevanje z osebnimi dohodki drugih dejavnosti opravi enkrat ali dvakrat na leto.

Julij 1991

ILJA JURANČIČ

pobude odmevi

Za uspeh kateregakoli projekta – in takšen projekt so tudi obvezne izbirne vsebine v novih srednješolskih programih v Sloveniji – so pomembne predvsem štiri prvine: nedvoumna opredelitev cilja, motiviranost vseh udeležencev projekta, gnotne in kadrovske možnosti, znana pa mora biti tudi metodologija, kako ob prej omenjenih treh zagotovljenih prvinah zastavljeni projekt uresničiti.

Po enem letu, ko smo poskušali projekt obveznih izbirnih vsebin v gimnazijskem programu vsak po svoje, mislim da z najboljšo voljo, vendar z veliko težav in nejasnosti, v prvem letniku izpeljati, že lahko z neko bero izkušnje – dobrih in slabih – povemo, kako gledamo na ta projekt in kaj bi bilo treba storiti, predvsem pa, kako delati, a bi bili dosežki čim boljši.

Kadar dajemo pripombe k nekemu gradivu, tudi takrat, kadar delamo to z edino željo, da gradivo ali cel projekt izboljšamo, in samo tokratno razmišljanje ima samo ta namen, radi najprej, ali pa moje, povemo le slabe stvari. To na splošno ni a priori nenaklonjenost gradivu in nasprotovanje avtorju, temveč opozorilo, da bi bilo smiselno to in ono izboljšati, tisto kar je dobro, pa lahko ostane brez pripomb. (Gotovo bi bilo prav in tudi vljudno do avtorja, da povemo tudi dobre strani, vendar nam Slovencem priznanja drugim grede težko z jezika.)

Naj bom tokrat tisti Slovence, ki začne razpravo z druge strani. Obvezne izbirne vsebine imajo gotovo, vsaj za gimnazijski program lahko to trdim, jasno opredeljen cilj. Na eni strani naj bi z njimi dobili dijake tisto, kar je za njegovo izobražbeno širino nujno, vendar lahko šola in tudi dijaki sami po možnosti in zanimanju, glede na dane smernice sami izbirajo vsebino in predvsem obliko. Na drugi strani pa prav te vsebine omogočajo dijaki, da najde v programu le-teh svoj poseben interes in se prav pri teh vsebinah dvigne nad obvezen šolski program. Če govorimo o zanimanju in nagnjenosti posameznikov, o razvijanju njihovih sposobnosti, je treba posebej poudariti, da je nemalokrat treba take sposobnosti šele odkrivati, jih pomagati razvijati in šele nato usmeriti dijake v dano področje. Ta ugotovitev zahteva predvsem dvoje: pripravljenost učitelja, da odkriva dijakovo nagnjenje, ga spodbuja in motivira za določeno področje in z odgovori, napotki in gnotnimi viri zadovoljuje njegovo zanimanje. Drugo vprašanje, ki je odločilno za opredeljevanje za posamezna področja, je kdaj? Prav je, da bo izbor tem obveznih izbirnih vsebin povezovali vsaj deloma s prihodnjo poklicno odločitvijo ali strokovno usmeritvijo. Za takšno odločitev pa mora biti dijak že primerno razgledan, to pa se v zdajšnjih stališčih do izvajanja obveznih izbirnih

vsebin lahko zagotovi: obvezni del izbirnih vsebin, ki so predvsem splošno izobraževalne, se lahko, in to je celo priporočljivo, izpeljejo v nižjih letnikih, prvih dveh, tako da ostanejo višji letniki čas za odločanje o zahtevnejših stvareh.

Dijaki so za obvezne izbirne vsebine že zdaj zelo motivirani, ko bodo znane vse možnosti pa bodo še bolj. Zanimanje učiteljev in drugih potencialnih izvajalcev obveznih izbirnih vsebin se kaže predvsem v številnih ponujenih programih, številom letih pa se bo z novim katalogom gotovo nekajkrat povečalo. Ogromno programov in izvajalcev obveznih izbirnih vsebin ima gotovo še nekatera druga ozadja, vendar o tem nekaj besed malo pozneje.

Šole se bodo morale znajti

Obvezne izbirne vsebine bodo po svoji raznolikosti, in če naj bi dosegle svoj pravi namen tudi specialnosti, zahtevale ne samo sposobne ljudi, temveč tudi materialna sredstva. Če ne bo tega dvojnega, bodo padle zelo hitro na raven osnov tehnike in proizvodnje ter proizvodnega dela ter delovne prakse v iztekaletih se programih. Na vprašanje, kako bo zamišljeno izpeljano in ali bo učinek ustrezen, smo opozorili že pred reformo leta 1981. Nezadovoljiv učinek navedenih dveh predmetov je tudi povod za prenovo programov.

Napotki daleč od šolske resničnosti

Glede gnotnih možnosti za program obveznih izbirnih vsebin bodo gotovo šole povsem odvisne same od sebe in se bodo morale znajti, kot bodo vedele in znale, marsikaj pa bodo prav materialna sredstva ovirala večjo kakovost. Če k temu dodamo še vprašanje usposobljenosti vseh potencialnih izvajalcev, ni utemeljen strah, da bomo spet doživeli poplavo improvizacij in iskanja vseh mogočih vsebin, samo da bodo šole uresničile predpisano število ur.

Gotovo je danes največ nejasnosti in vprašanj glede oblik in metode organizacije obveznih izbirnih vsebin. Skupaj s Katalogom I so dobile šole nekaj napotkov za izpeljavo obveznih izbirnih vsebin, vendar ima ob tem človek občutek, da so ti napotki daleč od šolske resničnosti. V navodilih šolam za izvajanje »obveznih izbirnih vsebin« (zunanj izvajalci) je v napotkih, kako naj učenci izbirajo obvezne izbirne vsebine, med drugim zapisano tudi tole:

»Vsak razrednik (ali od ravnatelja posebej zadolženi sodelavec – organizator) prejme kopijo kazala vsebine Kataloga in jo da razredni skupnosti: iz kazala se učenec seznani s programi ponujenih vsebin, njihovim obsegom in ceno. Za nekatere programe učenec ni treba prispevati ničesar, za druge mora dodatno plačati izvajalcu znesek, ki je naveden v kazalu. Če drugače ni dogovorjeno, plača ta znesek izvajalcu ob prihodu na izobraževanje.«

»Razrednik in organizator učenca podrobneje seznani s programi vsebin, za katere se zanimajo. Šola povabi organizatorja izvajalcev, da osebno predstavijo svoje programe na razrednih urah.«

»Pri načrtovanju izvajanja obveznih izbirnih vsebin naj šola zadolži svojega organizatorja, da se poveže z organizatorjem pri izvajalcih. Zbrane podatke o časovnih razporeditvah izvajanja programov različnih izvajalcev šolski organizator posreduje šoli in učencem. Na osnovi teh podatkov šola načrtuje čas za izvajanje, ko učenci ne bodo imeli pouka.«

»Ko razrednik po končanem postopku izbiranja programov v razredu zbere podatke o dokončnih odločitvah učencev, kateri program in katerega izvajalca so izbrali, vnese podatke v obrazec NAPOTNICA-POTRDILO.«

Napotnico razrednik izpolni z ustreznimi podatki v dveh izvodih, podpiše pa jo ravnatelj šole. Za vsakega učenca izpolni toliko napotnic, kolikor programov si je učenec izbral. Pri tem poskrbi, da seštevek ur

vseh programov znaša 96 ur v šolskem letu. Ob izpolnitvi napotnice prepiše podatke v dnevnik razreda.

Oba izvoda NAPOTNICE-POTRDILO učenec odnese in odda izvajalcu programa. Napotnica izvajalcu pomeni dokazilo, da učenca pošilja šola, in predstavlja dokument, na osnovi katerega bo uveljavil povračilo za opravljeno delo.

Po končanem programu oba izvoda potrdi izvajalec in podpiše skupaj z učenecem. En izvod učenec odnese na šolo kot dokaz šoli, da je obveznost opravi. Iz obrazca je razvidno trajanje programa, ali je učenec program opravil ali ne, koliko ur je izostal. Razrednik preveri opravičila učencev (za morebitne izostanke učenci oddajo opravičila razredniku in ne izvajalcem!) in odloča o opravičenosti izostankov.

Drugi izvod napotnice zadrži izvajalec programa in je osnova finančnemu obračunu, ki ga izvajalec po opravljenem delu predloži šoli.

Teorija tako, praksa drugače

Teoretično so napotki zelo demokratski in puščajo dijaku popolno svobodo pri odločanju. Praksa pa je že pokazala, in to bodo potrdila naslednja leta, da marsikaj tega ni izvedljivo. Nesporno je, da bodo dijaki enega oddelka lahko opravljali program izbirnih vsebin le sočasno ali drugače povedano, obveznih izbirnih vsebin ne bo mogoče organizirati tako, da bi del oddelka imel pouk, del pa program izbirnih vsebin. Napotki, ki so jih dobile šole, pa omogočajo, da dijaki na podlagi Kataloga sami izberejo program. Vsak program pa je definiran s časom začetka, dolžino trajanja, krajem in mogočim številom udeležencev.

Vse navedene prvine bodo razredniku oddelek tako razpršile, da ga bo težko našel skupaj za 35 tednov pouka. Ta ugotovitev je gotovo dovolj tehtna, da so prej navedeni napotki težko uporabni.

Zelo zelo dvomim, da bodo šole in dijaki lahko uporabljali kataloge obveznih izbirnih vsebin tako, kot si avtorji to zamišljajo. Že dozdajšnje izkušnje so dovolj prepričljive pokazale, da

bo program obveznih izbirnih vsebin moral kolikor se da potekati na šolah samih, ker bodo to zahtevale organizacijske, kadrovske in druge razmere.

Organizacijske težave pri uporabi kataloga obveznih izbirnih vsebin, tako kot si ga predstavljajo avtorji, sem omenil že prej. Gre preprosto za to, da ni mogoče zadovoljiti povsem svobodno izbirne programe glede na čas začetka, trajanja, kraja in navsezadnje tudi glede na denarne prispevke. Priznati moramo, da je ponujena organizacija obveznih izbirnih vsebin tudi dokaj draga in da zahteva veliko dela. Ne glede na to, kdo bo to delo opravi, prinašajo obvezne izbirne vsebine toliko novih administrativnih in finančnih opravil, da bi, če bi jih izvajali po napotkih, morali zaposlovati prav za to nove ljudi, čeprav jih novi normativi na nekaterih področjih zmanjšujejo dvakrat, trikrat...

Pisanje napotnic, sprejemanje potrdil o opravljenem programu, dokumentiranje, likvidacija računov itn., to so opravila, ki jih prinašajo obvezne izbirne vsebine, če bi jih izvajali po priporočilih avtorjev kataloga. Ker je 96 ur obveznih izbirnih vsebin na leto, programi pa so lahko obsežni od 15, 20 ur in več, pomeni, da se bodo vsa ta opravila za vsakega dijaka množila še s faktorjem 3,4... Če bodo program obveznih izbirnih vsebin izvajale šole same s svojimi ljudmi ali pa zunanjimi sodelavci – to je gotovo zelo pozitivno – bo precejšen del navedenih opravil odpadel.

Spet neskladje med stroko in financerjem?

Drug pomislek o predlagani obliki in metodi izvajanja obveznih izbirnih vsebin pa je vprašanje, ali res lahko opravila to vsakdo. Spet se ponavlja miselnost izpred desetih let, ko so posamezniki trdili, da bo del programa usmerjenega izobraževanja lahko potekal tudi po tovar-

nah in da so le-te in ljudje v sposobni izvajati tudi izobraževalni program. Še več, naremo celo korak nazaj: pred desetimi leti je bilo več seminarjev posvetov za inštruktorje ter organizatorje proizvodnega dela delovne prakse ter osnovne nike in proizvodnje, delovne organizacije so morale biti verne rane za izvajanje tega – danes program obveznih izbirnih vsebin lahko izvaja skoraj vsak povsod, čeprav bi morale te vsebine pomeniti višjo raven, zmeraj je aktualno pravilo: »še šole ne more iti vsak«.

Še ena pripomba h katalogu obveznih izbirnih vsebin in potkom za njihovo izvajanje večkrat je omenjen organizator teh vsebin. Šoli je tak organizator res potreben, vendar normativi tega ne predpisujejo. Ali gre spet za neskladje med stroko in financerjem ali pa dobila šola spet znaten obseg višjih opravil, in to ravno v času, ko financer krči število delavcev po šolah?

Ob pregledu kataloga programov obveznih izbirnih vsebin dobi človek nehoti občutek, gre pri zdajšnjih programih drugim tudi za komercialno ideološko plat. Ravno zdaj, čas je za take stvari zelo ugoden. Ne oporekam temu, vendar nimam, da bi morala biti daleč od prvem mestu šola, vsebinska, pa zaslužek in morda še kaj.

Mislim, da je danes temeljno vprašanje organizacija obveznih izbirnih vsebin. Prav v tem slu je bilo treba razumeti tudi vsejo razmišljanje in pobude. Vseeno pa bi rad dal dve vseski pripombi:

– Tema Spoznavanje družbenega sistema bi morala biti v programu kot redni predmet.

– Med obvezne izbirne vsebine bi morali uvrstiti nekatere športne dneve, morda tudi račun tretje ure športne vzgoje, saj vemo, da šole nimajo možnosti, da bi lahko učinkovito uresničile po tri ure športne vzgoje na teden.

VALENTIN PIV

Bogata in koristna učenost

Zanimivi programi naj bi prevetrili ustaljeni šolski sistem

Mnogokaj sem študiral v svojem življenju, ali tako bogate in koristne učenosti, kakor jo daje svojim učencem enajsta šola pod mostom, nisem dobil nikjer in nikoli...

Dali so me v šolo, v ono pusto, srepogledno, od vseh strani zadelano, kjer ni ne sončnega proda ne razbitih loncev ne luknjastih ponev ne pipev brez ročnika in kapeljov še celo ne. Samo trde, človeku nerazumljive besede so tam in velike črke, na črno tablo zapisane. (Ivan Cankar)

Enajsta šola je bila Cankarju »zibel življenja in spoznanja«, simbol nekega srečnega, sproščenega, veselega zajemanja znanja iz narave. Prav zato smo nadeli to ime zamislili naše šole dodatnih in dopolnilnih programov, ki smo jo ustanovili na II. gimnaziji v Mariboru. Ker pa nas je v samem naslovu motil izraz »šola«, ki jo je že sam Cankar zaznamoval kot »srepogledno«, in ker smo menili, da tudi današnji mladini ne pomeni ravno sinonima za sproščenost, smo črko O prečrtali z A, torej šola ali šala, da bi izraz dobil bolj sproščujoč pomen, to pa je za naše pojmovanje zamislili bistveno. Naše otroštvo ni več otroštvo »siromašne zibel v kotti«, pred današnjim človekom se odpirajo »prostrani svetovi in še svetlejša bogastva«, če si sposodimo Cankarjevo metaforiko. Kar nekam zadenejo nas Cankarjeve besede »srepogleda, od vseh strani zadelana« in samo »trde, človeku nerazumljive besede in velike črke na črno tablo zapisane«. In koliko smo se odmaknili od te »srepogledosti« Cankarjeve skušnje, naj presodi vsak sam, vendar se nismo naredili odločilnega koraka, da bi v šoli začeli razmišljati drugače, da ne bi bila le »tovarna za proizvajanje spričeval«, kot pravi znani slovenski psiholog Janez Svetina, ampak da bi razvijala celostno osebnost in harmoničen razvoj posameznika in ga vpelevala v življenje. Kljub tem načelom slovenske uradne pedagogike pa je šolska praksa še daleč od tega.

Že Konfucij je rekel, da je učenje brez razmišljanja prazno. In že se postavlja vprašanje, ob vseh spoznanjih modernega časa, ali vzgajamo v šolah logično in kritično mišljenje? Prav kritično mišljenje je namreč nujno za obstoj svobodne družbe, mišljenje, ki bo zmoglo toliko kritičnosti, da bo preverjalo, ne le sprejemalo. Potrebujemo učence, ki se bodo zgođaj naučili sami iskati resnico. V mladih je treba razvijati njihove zmožnosti in zanimanje za učenje ter jih naučiti predvsem načinov in poti do znanja, da bi se lahko sami dokopali do vsega tistega, kar jih zanima. Težnja po raziskovanju in spoznavanju novega je eden temeljnih človeških motivov, zato ga ne gre zanemariti. V svetu, ko se resnice spreminjajo iz dneva v dan, ne zadoščajo več verbalno znanje, površinski slog učenja (dve največji bolezni naše šole) ter osredotočenost na enciklopedično pridobivanje znanja, ki je daleč od kakršnega koli pravega razumevanja ali kritičnega presojanja. Tudi najboljše šole ne morejo naučiti vsega, kar bi moral človek znati danes. Priče smo kopičenja predmetov in s tem preobremenjenosti naših otrok, tako da imajo učenci vse manj časa za poglobljeno seznanjenje s posameznimi temami, za t. i. globinski ali ustvarjalni način učenja. Znanje, ki ga od nas zahteva čas, je zlasti sposobnost, da se sami dokopljemo do rešitve problemov, t. i. inovativno znanje, za to pa je potrebno ustvar-

jalno učenje, in ne zgolj pomnjenje tistega, kar so mislili, rekli ali zapisali drugi. Če ne dosežemo kritičnega odnosa do znanja, imamo namreč samo verovanje, ne pa pravega znanja.

Škodljivo izenačevanje

Veliko škode je naši šoli prizadela miselnost o potrebi po enotnem učnem procesu. Strinjamo se, da se ljudje npr. razlikujejo po velikosti, barvi oči, ko pa gre za duhovne darove, se pogosto odzivamo nenaadno in neradi priznamo, da so ljudje lahko tudi različno inteligentni. Vsak se razvija z drugačno hitrostjo, zato ni mogoče doseči, da bi vsi napredovali v svojih sposobnostih enako in da bi vsem ustrezale uniformne šolske zahteve. Šola namenja neprimerno več pozornosti svoji izenačevalni vlogi in se povečini posebej ukvarja z učenci, ki pričakovane povprečja ne dosegajo. Prilaganje sposobnejših na povprečno mero pa je poglavitni greh, saj le-ti kasneje ne razvijejo delovnih navad, ker že brez truda izpolnijo šolske zahteve. V šoli imamo ogromno otrok, ki jim uniformni programi ne ustrezajo, zato občutijo šolo kot nekaj neprijetnega, kot breme ali nesrečo. Ankete so celo pokazale, da takšno šolsko ozračje celo prevladuje. Ob tem se seveda vsi zavedamo, da bodo za družbo prihodnosti potrebni ustvarjalni ljudje, z veseljem do učenja in spoznavanja novega, ne pa posamezniki, ki jim je ustvarjalna radovednost zamrla ob dolgočasnem učnem procesu. Ob priznavanju in upoštevanju različnosti je treba poudariti, kako pomembno je, da bi pri vsakem otroku našli neko zanj značilno, v intelektualnem pomenu pozitivno lastnost. Če otrok ugotovi, da je na nekem področju uspešnejši, je motiviran za delo.

Glede na ta spoznanja, ki nam jih ponuja ta sodobna pedagoška in psihološka znanost, smo po temeljitem razmisleku oblikovali misel Enajste šole, ki naj bi dopolnjevala redne programe. Zasnovali smo jo iz pričanja, da v šoli ni uspešnih in neuspešnih učencev, da so samo uspešni na različnih področjih, zato naj bi bila to šola, kjer bi vsak učenec ugo-

tovil, v čem je uspešen. Njeno vodilo je: Šola naj bo mladostnikova želja po znanju, zato naj bo zanimiva in privlačna, in ne »pusta, srepogleda, od vseh strani zadelana«, če si sposodimo Cankarjevo metaforiko.

Zamišljamo si jo kot izpolnitev dodatnih programov in želja učencev. Vsi programi pa bodo sledili temeljnim smernicam šole, te pa so: aktiven pouk, spodbujanje k razmišljanju, kjer učenje naj ne bi bilo zgolj pripovedovanje, temveč komunikacija, da bi tako lahko navezali stik z učencevim mišljenjem. Učitelj bo nastopal v vlogi mentorja, ki učenca omogoča, da samostojno rešuje probleme, zato

bomo ustvarili predvsem ozračje, kjer bo poučevanje ustvarjalen proces, za katerega so sicer navodila koristna usmeritev, ne pa recept. Učitelj v redni šoli težko učencem postavlja probleme in naloge glede na njihovo individualno stopnjo znanja, šolske zahteve so še zmeraj zelo uniformne, ta »enakost« pa povzroča monotoni-

nijo, ki ne spodbuja učenceve radovednosti. Zamišljamo si šolo brez prepisovanja iz knjig, brez učenja podatkov na pamet, brez ukalupljenih nalog, to naj bo šola, kjer bomo učencevo radovednost izžvali tako, da jih bomo povezali s tem, kar jih zanima, jim zagotovili sproščenost in učenje z odkrivanjem, razpravljanjem in izmenjavo mnenj.

Enajsta šola – široka paleta dejavnosti

Tudi starši imajo pravico vplivati na vzgojo otrok v šoli. Večina jih še

zmeraj podpira tradicionalne vidike vzgoje, številne dejavnosti se zdijo odvečno razkošje in izguba časa, vendar bi se morali zavedati, da je največje bogastvo, ki ga lahko dajo otrokom, da ga naučijo živeti ustvarjalno. Program Enajste šole bodo predvidoma financirali starši, kajti vsaka šola nekaj stane, a najdražje je, če mladostnika prepustimo naključjem. Seveda se bomo trudili, da bodo naši programi zanimivi in tudi denarno sprejemljivi, saj nam ni do tega, da bi kovali denar, ampak da bi razgibali ustaljeni šolski sistem, ki temelji večinoma na povprečnosti. Delo Enajste šole bo potekalo v majhnih skupinah,

zmeraj podpira tradicionalne vidike vzgoje, številne dejavnosti se zdijo odvečno razkošje in izguba časa, vendar bi se morali zavedati, da je največje bogastvo, ki ga lahko dajo otrokom, da ga naučijo živeti ustvarjalno.

Program Enajste šole bodo predvidoma financirali starši, kajti vsaka šola nekaj stane, a najdražje je, če mladostnika prepustimo naključjem. Seveda se bomo trudili, da bodo naši programi zanimivi in tudi denarno sprejemljivi, saj nam ni do tega, da bi kovali denar, ampak da bi razgibali ustaljeni šolski sistem, ki temelji večinoma na povprečnosti. Delo Enajste šole bo potekalo v majhnih skupinah,

zmeraj podpira tradicionalne vidike vzgoje, številne dejavnosti se zdijo odvečno razkošje in izguba časa, vendar bi se morali zavedati, da je največje bogastvo, ki ga lahko dajo otrokom, da ga naučijo živeti ustvarjalno.

Program Enajste šole bodo predvidoma financirali starši, kajti vsaka šola nekaj stane, a najdražje je, če mladostnika prepustimo naključjem. Seveda se bomo trudili, da bodo naši programi zanimivi in tudi denarno sprejemljivi, saj nam ni do tega, da bi kovali denar, ampak da bi razgibali ustaljeni šolski sistem, ki temelji večinoma na povprečnosti. Delo Enajste šole bo potekalo v majhnih skupinah,

Šola bo imela tele programe: na vsotvorni program Heureka, jezikovno šolo Poliglot, kulturni program Harlekin, družboslovni program, družabni program, dopolnilni program, hobby program in komercialni program.

Zdi se nam zanimivo, da bi pošli različne stopnje izobraževanja, zato smo za osnovnošolce pripravili programe na srednji šoli, za srednje šolce pa na univerzi, in to bi bila gotovo tudi uspešna spodbuda. Vse te možnosti za srednješolce vidimo predvsem v okviru izbirnih vsebin, so dobrodošla novost na srednjih šolah.

Ker smo se že z izbiro imena zavezali povezanosti z naravo, naj poudarimo še ekološko usmerjenost šole. Se bomo trudili, da bi spodbujali v učencih občutek, da bodo prijatelji ravnali z okoljem, s svojim življenjem pa zdravo, da si bodo tako zagotovili varno prihodnost. Mnogi naši programi imajo za cilj spodbujanje ekološke morale mladih, zato smo se zavezali tudi s Tovarno papirja VIDZ v Krškem, ki izdeluje reciklirani papir in kjer si zelo prizadevajo privariti ljudem odnos do okolja prijazne surovine, med katere spada tudi ekološki papir FRENDI.

Zavedamo se obsežnosti naših Enajste šole, vendar ga bomo ustvarjali vztrajno in postopoma; kljub ugodnim razmeram upamo, da bomo lahko prepričali starše, da bodo pozornosti namenili ustvarjalnosti svojih otrok (ne samo dobrim nam) in da bodo za to pripravili odšteti tudi kak dinar.

Navsezadnje želimo preprečiti učenje, da je šola lahko tudi prijatelj, saj se bomo trudili, da bosta naš učenec kot učitelj doživela drugačnega boljši sproščeno. Vemo, da v slovenskih šolah veliko učiteljev razmišlja in delajo s tako usmerjenostjo, zato bomo veseli vsake pripombe ali namiga, ki bi pripomogla k izboljšanju našega načrta, in vsake pripravljenosti za sodelovanje. Z vsem spoštovanjem bomo upoštevali tudi predloge in pobude staršev, da bi tako skupaj pripomogli k uspešni šoli.

DANA KUNTU

IZ TUJINE

Navdušenje je premalo

Pogovor z Vladimirom Donajem v juliju 1991

„Moje delo je resnično ena sama divja jaga. Še sam komaj verjamem, kaj sem moral v kratkem času postoriti poleg pouka in vseh tistih nesrečnih voženj z avtom...“

Slavist VLADIMIR DONAJ je eden izmed sedemintridesetih učiteljev, ki učijo slovenski jezik naše otroke v tujini. Je tudi vodja učiteljskega aktiva v pokrajini Baden Württemberg.

Sprejemljiv je za vse novosti in stroki in pedagogiki, iznajdljiv, ustvarjalen garač, med kolegi pa zelo priljubljen zaradi vljudnosti, iskrenosti in tovarištva.

Želela sem, da predstavi delo zamejskega učitelja ter svoj pogled na šolo in življenje doma in na tujem.

Ko sva si spomladi dopisovala o njegovem delu, je z navdušenjem pripovedoval o njem. Njegovo julijsko pismo pa je eno samo ogorčenje, obup in protest zaradi zdajšnjih razmer v Sloveniji. Zato sva tudi tale pogovor začela z vojno.

● Lahko rečemo, da je bila ta vojna za Slovence tudi katastrofa.

Res, strnili smo se ob trdni odločnosti večine in prepričanosti o pravi poti.

● Kaj nismo – obremenjeni s kompleksom majhnosti in nemogućnosti – po tej vojni vendar zrasli v svojih očeh?

Imeli smo srečo, da so se prav v teh časih znašli med slovenskimi politikami tudi modri, pa odločni in pogumni ljudje, ki so Slovence v resnici začeli utirati pot k samostojnosti in predvsem k enakopravnosti z drugimi narodi.

● Kako ste Slovenci na tujem sprejeli vojne dogodke v Sloveniji?

S pesnikom lahko rečem: Kadar čez gozdove rjovejo viharji, drevesa se svojih korenin zavedo.

● In kaj ste ob tem storili?

Predvsem smo se zavedli, da je treba takoj pomagati. Z vsemi močmi smo se trudili, da bi svetu prikazali resnico. Pošljali smo peticije nemškemu vodstvu, organizirali mirovne demonstracije in sodelovali v njih. Pošljali smo denarno pomoč v domovino, nudimo pa tudi prireditve: zbrani denar bomo dali za odpravo posledic vojne.

Naša pomoč seveda ne more biti samo enkratna, saj je pot do samostojnosti še dolga. Nujno pa je vedeti, da se bomo morali najljubše opreti na svoj razum in svoje moči.

Umetnost waldorfske vzgoje

L. Francis Edmunds, prevod Branka Strmole. Slovensko društvo raziskovalcev šolskega polja, Ljubljana 1991.

Pravkar je izšla težko pričakovana knjiga za privržence waldorfskega gibanja. Čedalje več jih je, ki se poglabljajo v spise Rudolfa Steinerja, ustanovitelja in utemeljitelja waldorfskih šol, da bi ugotovili, kaj je tisto, kar je v waldorfski vzgoji tako zelo dragoceno, da zanimanje za šole te vrste tudi po sedemdesetih letih od ustanovitve prve prav nič ne pojenja, kvečjemu nasprotno: nastajajo nove waldorfske šole in v svetu jih je že približno petsto.

Se tudi nam obeta kakšna šola te vrste? Prvi waldorfski vrtec že imamo, o tem, ali bodo prihodnje otroci prvošolci začeli pouk tudi v waldorfski šoli, bodo govorili še letos v strokovnem svetu RS za vzgojo in izobraževanje. Preden bo vpeljana takšna šola, moramo čim bolj temeljito spoznati umetnost waldorfske vzgoje.

V knjigi z enakim naslovom nas L. Francis Edmunds, eden prvih angleških waldorfskih učiteljev in ustanovitelj Emerson Collegea (tam se je izšlo, da je več sto waldorfskih učiteljev, ki zdaj poučujejo po vsem svetu), skuša napeljati k razmišljanju o otroku, ki je pred nami, o tem, kaj se skriva za njegovo podobo,

organizacijo pouka v oddelkih, v katerih se srečujejo učenci od predšolskega obdobja do devetega, desetega in celo enajstega razreda različnih nemških šol. Tudi sami so vozači, zelo pa se razlikujejo ne le po starosti, temveč tudi po sposobnostih, interesih, navadah, izkušnjah in znanju, posebno pa v jezikovnih zmožnostih.

● Kako je z učbeniki?

Zaradi pomanjkanja primerljivih učbenikov, delovnih zvezkov in didaktičnih pripomočkov, prilagojenih vsem tem učencem, zelo težko delam.

Umetnost waldorfske vzgoje

L. Francis Edmunds, prevod Branka Strmole. Slovensko društvo raziskovalcev šolskega polja, Ljubljana 1991.

Pravkar je izšla težko pričakovana knjiga za privržence waldorfskega gibanja. Čedalje več jih je, ki se poglabljajo v spise Rudolfa Steinerja, ustanovitelja in utemeljitelja waldorfskih šol, da bi ugotovili, kaj je tisto, kar je v waldorfski vzgoji tako zelo dragoceno, da zanimanje za šole te vrste tudi po sedemdesetih letih od ustanovitve prve prav nič ne pojenja, kvečjemu nasprotno: nastajajo nove waldorfske šole in v svetu jih je že približno petsto.

Se tudi nam obeta kakšna šola te vrste? Prvi waldorfski vrtec že imamo, o tem, ali bodo prihodnje otroci prvošolci začeli pouk tudi v waldorfski šoli, bodo govorili še letos v strokovnem svetu RS za vzgojo in izobraževanje. Preden bo vpeljana takšna šola, moramo čim bolj temeljito spoznati umetnost waldorfske vzgoje.

V knjigi z enakim naslovom nas L. Francis Edmunds, eden prvih angleških waldorfskih učiteljev in ustanovitelj Emerson Collegea (tam se je izšlo, da je več sto waldorfskih učiteljev, ki zdaj poučujejo po vsem svetu), skuša napeljati k razmišljanju o otroku, ki je pred nami, o tem, kaj se skriva za njegovo podobo,

Vladimir Donaj

● Živiš in delaš v Weinertu.

Pravzaprav ne samo tam. Vsak dan namreč potujem v enega izmed šestih krajev slovenskega dopolnilnega pouka na tujem. Iz kraja v kraj, od šole do šole, od Bodenskega jezera na tromeji med Nemčijo, Avstrijo in Švico pa do izvira Donave na obronkih Schwarzwalda. Tudi do tisoč kilometrov na teden. Ob tem naporu se zdijo vse druge težave podobne makovemu zrnu. In vendar ni tako.

● Ti jemljejo priprave na pouk veliko časa?

Največ časa potrebujem za pravo najbolj raznoliškega didaktičnega gradiva in za notranjo or-

Bojim se, da bi se pri nas iz grotne revščine ne rodila duhovna.

● Kdo vse vam pri delu pomaga?

Brez široke mreže povezav in stikov s številnimi ustanovami, organizacijami in posamezniki v domovini in na tujem si svojega dela ne bi mogel predstavljati. To velja še prav posebno za sodelovanje s slovenskimi društvi, ki so prostovoljna združenja Slovencev v tujini. Na našem območju delujejo tri taka društva in želim

Nemško šolo doživljam kot sproščeno, odprto, podpirata pa jo trdna organiziranost in sistematičnost.

poudariti, da so mi poleg skupnosti staršev vsa v veliko moralno oporo. Dobivam jo tudi v sodelovanju s slovenskim duhovnikom gospodom Jožetom Bucikom iz Augsburga.

● Kakšne vtise imaš o naši šoli v primerjavi s tujo?

O njej je bilo izrečenih že toliko hudih besed in mislim, da ne neupravičeno, zato tega ne bom ponavljal. V tujih šolah je večja

Tudi šola bi morala biti prijazna dežela neizčrpnih možnosti za človekovo samouresničitev.

sproščenost in odprtost, ki ju podpirata trdna organizacija in sistematičnost. Učitelj dobi skoraj vse. In lahko izbira. In nikomur ne pride na misel, da bi mu očitno neustvarjalnost. Naša šola pa postaja vse revnejša. Bojim se, da bi se iz grotne revščine ne rodila duhovna; to bi bila nepopravljiva škoda. S takšno popotnico bi se težko napotili v Evropo, v tretje tisočletje.

● Pa je v tui šoli res vse idealno?

Slepili bi se, če bi verjeli, da je vse zlato, kar se na tujem sveti. Bistvena težava otrok v tui šoli je, da morajo prehitro izbrati določeno smer izobraževanja, ob tem pa jim je tudi otežen prehod z ene na drugo šolo. Metode in postopki so preveč preračunani in le navidezno demokratični, v bistvu pa človeka zaslužujejo v imenu vsesplošne blaginje in porabniškega standarda. Od tod tudi v tujini potreba po drugačni, alternativni šoli in izobraževanju, potreba po prevrednotenju vrednot in novi duhovnosti.

Mi bi morali od drugod odbirati le najboljše in dodajati predvsem iz svojega. Naše znanje in naša kultura sta vendar dragocena sinteza raznolikih evropskih tokov, ki se srečujejo in križajo prav na naših tleh.

● Kakšen mora biti človek, ki se odloči za delo zamejskega učitelja?

Ima sicer proste roke pri delu, obenem pa je zavezan narodni skupnosti in oboje zahteva od njega veliko odgovornost. Biti mora večjezičen, sposoben sporazumevanja s tujim okoljem, obenem pa mora delovati kot vsestranski kulturni delavec. Pri njegovem delu ne gre le za pouk in učenje slovenskega jezika, temveč za vzgojo v tem jeziku, za spoznavanje in doživljanje na-

roda, ki mu otrok pripada po svojih starših. Kako dolgo pot mora prehoditi mlad človek, dokler ne spozna, da mora biti večjezičen, če hoče v stiku z različnimi kulturami najti samega sebe! Koliko Slovencev, tudi izobrazencev, se je zgubilo v tujem morju, ne da bi doživeli te zgodovinske izkušnje, dragocene tudi za naš čas!

● Torej je delo zamejskega učitelja res več kot samo učiteljevanje.

Res lahko rečem, da veliko več. Ko sem se znašel na tujem, sem kmalu spoznal, da mora učitelj poleg dvojne vloge, vzgojno-izobraževalne in kulturne, ki ju neločljivo nosi v sebi, imeti tudi občutek za čisto vsakdanje skrbi in potrebe svojih rojakov. Poznam veliko ljudi, ki so po dvajsetih letih dela na tujem izčrpani, mnogi tudi bolni, razočarani, potrebni duševne opore. Svojo potrebo po bogatejšem življenju so že zdavnaj drago plačali. Zdomstvo in izseljenstvo nista nikarkršna idila. Norme visoko razvite industrijske družbe skupaj z novimi problemi, ki so nastali v Evropi, potiskajo človeka, zlasti še tujca, v vse bolj podrejen položaj. Delaj ali pa pojdi! Zunaj tega neizprosnega imperativa je redkim dano uživati prave vrednote in kulturne dobrine teh dežel.

● Kakšen je odnos mladih do slovenstva?

V zadnjem času, najbrž tudi pod vplivom sodobnih težav našega naroda, opažam med mladimi na tujem pozitivnejši odnos do izvorne kulture ter večje zanimanje za narodovo samobitnost in njegovo usodo. Že dve leti se v Ravensburgu zbira pri pouku več učencev višjih razredov, ki želijo nadaljevati šolanje v materinem jeziku tudi po končanem osmem razredu. To je zelo pomembno, ker si mladi ljudje v tem obdobju oblikujejo identiteto.

● Slišali smo, da doživljajo nekatera naša društva v tujini krizo.

V zadnjem času opažam to tudi sam. Vrsto let predani društvu so se ljudje po vrsti izčrpali in se naveličali dela. Zdaj si želijo, da bi jih nadomestili kdo drug, novih ljudi pa ni od nikoder. Zato mladi razmišljajo o svojem samorganiziranju brez »nadzora« odraslih.

● Kako bi se društva zdravo, smotrno in uspešno usmerila v nove tokove?

Opustiti bi morala nekajere tradicionalne, povečini izčrpane dejavnosti in se na široko odpreti v slovenski in tuji prostor. V povezavi z matičnimi občinami v domovini bi lahko skrbela za tesnejše povezovanje Slovenije z drugimi evropskimi narodi in državami, tako da bi svojevrstno predstavljala slovensko kulturo z vso njeno dediščino in sodobno ustvarjalnostjo. Del te zamisli skušamo uresničiti z gostovanji

pogledi

pomembnih umetniških skupin iz Slovenije in s predstavitvijo Slovencev na tradicionalnih prireditvah narodnih skupin, ki živijo v tem evropskem prostoru.

● Se tujina zanima za vaše delo?

Presenečen sem, kako so v okolju, kjer delam, ljudje doznatni za vrednote drugih kultur. Društvo Lipa iz Tuttingena uživa v tem mestu posebno pozornost zaradi nadvse delavne, domiselne in postrtovalne folklorne skupine. Društvo Planinka iz Radolfzella je uspelo navezati in poglobiti stike med tem mestom in Slovenskimi Konjicami, istoimensko društvo v Ravensburgu pa goji stike z občino Ljubljana Moste-Polje in Lutkovnim gledališčem iz Ljubljane.

V povezavi z domovino svojih staršev pa tkejo najprisrčnejše niti učenci slovenskega dopolnilnega pouka z vrstniki v domovini. Vsako leto se obiskujejo, skupaj letujejo na morju, in to so najlepša znamenja njihovega sodelovanja in prijateljstva.

● Vam vsakoletni seminarji, ki jih organizira Zavod RS za šolstvo, pomagajo pri delu?

Seminarji so nepogrešljivi za naše delo. Opažam, da so iz leta v leto bolj pisani na kožo učiteljev, saj se organizatorji trudijo, da bi izpolnili naše želje in potegli naše potrebe. Včasih so prevladovala predavanja. Zdaj jih vse bolj izpodirajo aktivne oblike dela s posebnim občutkom za pravo mero.

Prav toliko kot samo delo na seminarju je vredno tudi srečanje z učitelji, ki živimo vsakebi, a nas povezuje ista usoda in isto poslanstvo. Ko smo tako s svojimi težavami in uspehi zbrani na enem mestu, se šele prav zavemo svoje vloge. Upam, da nam bo s skupnimi močmi uspelo oblikovati nov učni načrt in da bomo kmalu dobili tako potrebne pripomočke za pouk.

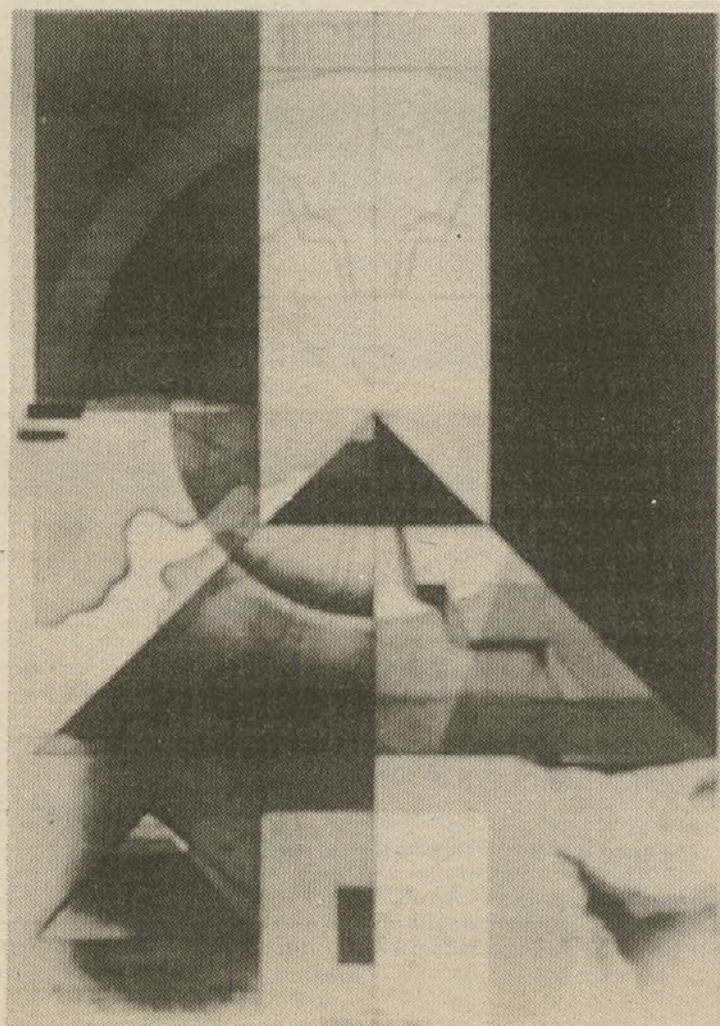
● Na letošnjem seminarju je bila osrednja tema projektno delo. Kako ste jo sprejeli?

Naše delo v oddelkih slovenskega dopolnilnega pouka na tujem je že v zasnovi usmerjeno v različne oblike projektnega učenja, saj ga omogoča tudi učni načrt s svojimi tematskimi enotami. Kljub bogati tehnični opremljenosti šol in izkušnjam učencev iz rednega pouka pa je to delo težko uresničevati, ker nimamo dovolj raznovrstnih didaktičnih pripomočkov v slovenskem jeziku in ker je naše delo tako zelo razdrobljeno.

● Z navdušenjem si pripovedoval o svojih lutkarjih. Kakšne izkušnje si si nabral ob njih?

Pri delu z lutkovno skupino iz Ravensburga skušam slediti sistemski gledališki prepričanosti, ki otroku omogoča, da se z lutko preprosto igra in tako oblikuje samostojni svet svoje ustvarjalne igre. S pomočjo igre doživlja otrok tudi radost prijateljskega druženja in neobremenjenega skupnega življenja. Lutkovna predstava je rezultat te igre, in ne njen cilj. To sem imel v mislih, ko sem premišljeval o projektnem delu v šoli. Končni proizvod projektnega učnega dela ne bi smel biti zgolj sredstvo za doseganje vzgojno-izobraževalnih ciljev. Težišče naše pozornosti mora biti postavljeno v sam potek dejavnega ustvarjalnega učenja v vseh njegovih razvojnih stopnjah.

Pogovor pripravila
DANICA CEDILNIK

Heintschel Herman (Nemčija)

pobude
odmevi

Ideja mirovne vzgoje

Danes tudi naša povojna generacija spoznava, da mir ni naravno dani element, ampak je to prejšnji ožen (Heraklit). Marksisti so veliko govorili o antagonističnih protislovjih, vendar jih niso mogli razrešiti. Pokazalo se je, da je to vprašanje napačno zastavljeno. Univerzalne rešitve niso uspešne zaradi civilizacijsko kulturnega pluralizma, zato postmoderna nanje ne pristaja. »Ustvarjanje nebes na zemlji« vodi v nove spore, ker predpostavlja brezpogojno zaupanje v krivega preroka. Kot dediščina polpreteklega socialističnega obdobja je ostala kriza zaprt družbe. Ideologija socializma se je pokazala neučinkovita v boju proti »mlinom na veter«. Mir smo imeli kot izraz sožitja med narodi in vere v zgodovinsko perspektivo. Socializem pa je vendarle preveč zaupal v parcialni in v bistvu nečlovekoljubni model industrijske družbe. Predpostavljala je obstoj zunanjega sovražnika (kapitalizem, imperializem itn.) in ga skušal premagati, ne da bi obračunal s svojim notranjim sovražnikom. Kaj je človekov notranji sovražnik?

Prometejski padec je nastal zaradi tega, ker je socialistična družba z močjo razuma skušala zatirati racionalno. Človek pa tako v kapitalizmu kot v socializmu ni samo racionalno bitje, temveč je tudi iracionalno. Vzgoja za mir zato predpostavlja dialog, med racionalnim in iracionalnim in ne monolog razumskih, planskih ali normativnih deklaracij. Miru ni mogoče doseči samo od zunaj s političnimi pogajanjimi, ampak se prej od znotraj s psihičnim odnosom do sovražnika. Informacijske in tehnične blokade so že posledica zaprtosti, nezaupljivega odnosa do drugega. Kot svoboda ni samo zunanja v tem da ovir ni, temveč je to še prejšnji napor za ustvarjanje novega sveta, tako tudi mir ni samo zunanji kot odsotnost vojne, temveč je to še prejšnji notranji mir s čim bolj usklajenim razvojem različnih plasti individualne osebnosti.

Po Aristotelovem modelu psihosocialne korelacije, po kateri ima razum oblast nad nižjimi plastmi duše, tako kot ima gospodar oblast nad sužnjem, je mir rezultat vojne. Podobno je zanj v politiki počitek rezultat dela. Aristotelov model pa je za postmoderno, dinamično evropsko skupnost komaj še sprejemljiv, ker predpostavlja en sam zakoniti interes nasproti drugim nezakonitim. Prav v tej točki so že nastajale in še nastajajo informacijske blokade in s tem škoda na različnih področjih individualnega in družbenega življenja. Mir je večznačen pojem. Gre za mir s samim seboj, z drugimi, z naravo – vesoljem, kozmosom in z bogom.

Novoveški subjekt je utemeljeval svoje nasilje z nasprotovanjem naravi, da bi si jo podredil in ji tako zagospodoval. Ta model je izviril iz oblasti vladajočega razreda nad zatiranim razredom. Vse to je privedlo do grožnje totalnega atomskega uničenja sveta in do ohranjanja miru kot rezultata skupnega konsenza. V ideji miru je zato nekaj kozmopolitskega in univerzalnega, ki pa ni samo hipostazirano posebnost »evropski metafiziki kot nihilizmu« (Heidegger). Mehanistična paradigma ne omogoča zadostnih razlogov za trajni mir na nobenem področju medsebojnih odnosov, ker gre za prevlado instrumentalnega razuma. Trajni mir omogoča nova ekološko-entropična paradigma, ki ne izhaja več iz vrednote človekovega gospodarstva, temveč iz partnerstva. Mir je sicer permanentni problem, ker je kot cilj in sredstvo dosežene stopnje (ne)sodelovanja odvisen od različnih težajev (spoznavno-vrednotnih usmeritev) reševanja drugih problemov, ki nastajajo na različnih področjih medsebojnih odnosov. Določena rešitev zanje pa je jasna le do meja sprejemljivosti težnje enega partnerja za drugega. Zato je potreben dialog o teh (spremenljivih) usmeritvah. S tega vidika se kaže nasilje in (vojaška) agresija kot nesposobnost razumevanja in sprejemanja idej, stališč in prepričanj druge strani.

Težnja mirovne vzgoje se lahko kaj hitro izkrivi, če jo skušamo uresničiti s propagando ali vpeljevanjem novega predmeta (npr. namesto obramboslovja). Ideja mirovne vzgoje odpira različna vprašanja. Eno izmed najpomembnejših je prav gotovo v tem, kako naj bi se cilj mirovne vzgoje pri nas lahko uveljavljal kot sestavni del občutka nacionalne in internacionalne-evropske identitete v novih procesih informatizacije in komunikacije. Ker sta mirovna in dialoška vzgoja del evropske vzgoje, nastane problem, kako vzgajati učenca za razvidno komunikacijo povezovanja s svetom – zlasti z Evropo v smislu ohranjanja in razvijanja nacionalne identitete. Zanima nas, kako se bo Slovenec kulturno in civilizacijsko povezoval z evropskim svetom, kakšne možnosti in dileme se mu bodo pri tem odpirale in kaj lahko od tega sodelovanja pričakujemo. Zato je treba (iz)vedeti, kaj si predstavljamo pod pojmom Evropa, katere značilnosti prihodnje Evrope izpostavljamo in kaj nas povezuje in kaj nas bo povezovalo z njo. Vse to pripomore k oblikovanju skupne zgodovinske zavesti.

Danes je še bolj kot doslej treba spoznavati značilnosti evropske ideje. V ta namen že obstaja posebna metodologija. Sele v dialogu med učitelji in učenci (študenti) se lahko odkrije razlika med dogmatično in kritično evropsko vzgojo za prihodnost. Evropska vzgoja ni mogoča brez razvijanja evropske zgodovinske zavesti, uvida v različne zgodovinske možnosti in informacij o interkulturalnih vplivih. To pa ni mogoče brez samorefleksije, ki je za Treuheita temelj interkulturalnega učenja.

Krejši (1991) predlaga, naj bi učitelji v dialogu s študenti ugotovili njihova stališča do vprašanj, kot so: kako mladi doživljajo svojo evropsko identiteto, ali je integracija Evrope že del njihove vsakdanje zavesti, katera dejstva kažejo po njihovem mnenju na evropske integracijske procese, s katerimi dejavnostmi omogočamo takšne integracije, kateri kulturni konflikti se kažejo v posameznih krajevskih okoljih. Te podatke bi lahko dobili, če bi si izdelali idejno zasnovano za anketa vprašanja, ki bi vsebovala posebne značilnosti države, v katerih se izvaja, in (če je potrebno) tudi specifičnosti okolij, v katerih študenti živijo. Namen tega prispevka je bil podati nekaj elementov za koncept mirovne vzgoje, ki bi bili lahko v pomoč za dialog o tem problemu in za pridobivanje empiričnih podatkov.

- Literatura z opombami
1. tematizacijo tega pojma glej v knjigi Lazić Mladen (1987): U susret zatvorenom društvu. Zagreb. Naprijed.
 2. Tezo o tragediji Fausta razvija Branko Despot v članku Mefisto nije izven čovjeka, ki je objavljen tudi v knjizi Sitnice. Zagreb 1991.
 3. Heitkaemper Peter (Hrsg.) (1990): Friedenspädagogik. Arbeitsgruppe in der Deutschen Gesellschaft fuer Erziehungswissenschaft (DGFE) von 1982–1990. Muenster. str. 8.
 4. Krejši Jaroslav et al. (1991): Die empirische Untersuchungen von Europabildern und Europaideen im Bewusstsein von Schueler/innen und Studenten/innen. Universitaet Osnabrueck. Arbeitsgruppe Europaeische Erziehung und Regionales Lernen.
 5. Treuheit Werner et al. (1990): Bildung fuer Europa. Interkulturelles lernen in Jugendbewegung. Opladen. str. 61–62.
- BOGOMIR NOVAK**

Moji pogledi na stavke v šolstvu

V članku z gornjim naslovom je v zadnji številki Prosvetnega delavca v prejšnjem šolskem letu 24. 6. 1991, str. 21) Milan Detela razvil svoje poglede na stavke v šolstvu, ki se ne skladajo z mojimi, mislim pa, da niso sprejemljivi tudi za večino šolnikov, ki jim ni vseeno, kako izpolnjujejo svoje poklicne naloge. Zaradi tega bi jih rad primerjal s pogledi Milana Detele.

Prispevek je poln protislovij, saj izhaja iz osebne mladostne izkušnje in zato odločno odklanja stavko učiteljev, ker je »povzročila več škode, kot se tega zavedamo«, čeprav so protesti upravičeni in kljub temu da »neurejenost in brezperspektivnost na številnih šolskih področjih ustvarjajo pravo ozračje za javni protest in upor«, tako da celo sam zapiše: »Tej trditvi ob rob najde celo stavka v šolah svoje opravičilo.« Po drugi strani pa očita učiteljskim vrstam nenotnost in se sprašuje, ali »se morda še niso otreli strahu iz preteklosti«. Čeprav v dobršnji polovici članka našteva razloge, ki upravičujejo stavko, jo odklanja, češ da je nevarno in da moti delo, mir, zbranost... v šoli.

Ne morem razumeti, kako lahko isti človek sočasno ošteva učitelje, ker so si dovolili stavkati in niso bili pridno poslušni, obenem pa jim očita mlačnost, neenotnost, pokornost itn.

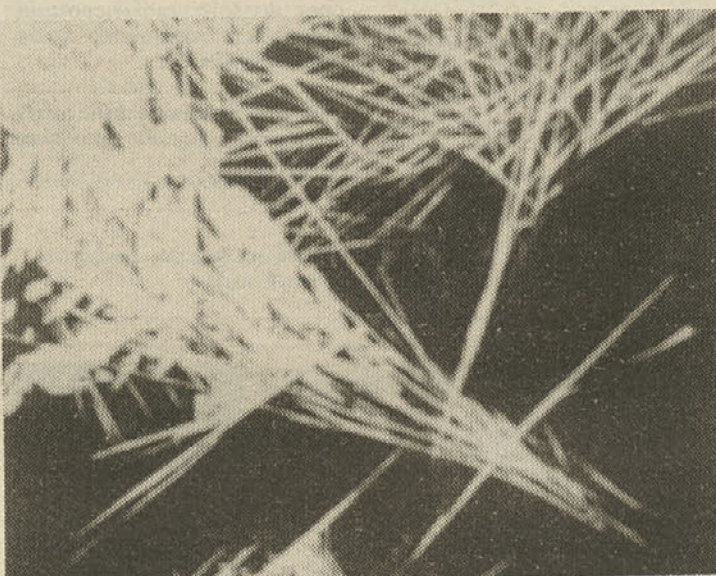
Predvsem pa sem prepričan, da normalnega učnega procesa ne moti stavka. Ta je kvečjemu posledica takšnih razmer, ki jih je opisal tudi Milan Detela in onemogočajo »bistveni pogoj za šolsko delo, red in mir v vseh pogledih«.

Učitelji ter Sindikat vzgoje, izobraževanja in znanosti so neštokrat opozarjali javnost in vse odgovorne oblasti (samo lete več kot sedemdesetkrat), da so razmere v šolstvu takšne, da grozi razpad šolskega sistema, saj ta že dolgo ne deluje tako, da bi opravljal svoje poslanstvo. Ko so izrabljene in neuspešne vse

druge možnosti, potem učitelji celo morajo uporabljati tudi tako skrajna sredstva, kot so stavke, saj bi drugače lagali sami sebi, ker nikakor ne opravljajo dolžnosti, ki so jih s svojim poklicem sprejeli, pa kljub temu molčijo, se slepijo in se vdajajo lagodni neuspešnosti. Stavka je poskus preboja iz brezizhodnega in brezupnega položaja, ki ga ni mogoče odpraviti z nobenim drugim sredstvom.

Stavkovne zahteve so bile upravičene in ni res, da so stavko »ljude obsojali«. Velika večina javnega mnenja je bila stavki naklonjena. Še največ odklonilnih članov (štiri) so napisali učitelji podobnih pogledov, kot jih ima Milan Detela.

Ko je bila razglašena splošna stavka na slovenskih srednjih šolah, je bil položaj brezizhoden, in ni bilo mogoče uporabiti nobenega drugega sredstva, da bi se razmere izboljšale. Tega ni ocenil le nekakšen sindikat, pač pa se je o tem osebno izrekla večina članov tega sindikata. To pa je precej več kot polovica vseh zaposlenih in v stavki je sodelovalo bistveno več kot polovica slovenskih srednjih šol, ne pa manj, kot trdi Milan Dekleva. Dvodnevne stavke se je namreč udeležilo 75 šol in dijaških domov in od 112, ki so bili takrat včlanjeni v Sindikat VIZ, v Sloveniji pa deluje 127 srednjih šol. Tistim, ki si želijo nekdanjo 100-odstotno uniformirano enotnost, moram povedati, da to ni politika Sindikata vzgoje, izobraževanja in znanosti. Ta se ravna po volji večine članstva, dopušča pa večglasnost, ki jo ocenjujemo kot vrednoto. Če se gremo demokracijo, potem se moramo sprijazniti tudi z različnimi stališči in mnenji, med katerimi eno prevlada, druga pa ne. Ne vem, zakaj Milan Detela to moti. Prav zaradi tega je Sindikat tudi ustavil stavko, ko večina članstva ni bila več za njeno nadaljevanje, čeprav se niso bile povsem izpolnjene stavkovne zahteve. Odločala je večina.

Spatuzza Carló Romano (Paragvaj)

SPOŠTOVANI MENTORJI ZGODOVINSKIH KROŽKOV

Vabimo vas na strokovni posvet, ki bo **25. septembra 1991 ob 9. uri v prostorih Slovenskega šolskega muzeja, Plečnikov trg 1, Ljubljana**. Pogovorili se bomo o letošnji raziskovalni nalogi **IZ ZGODOVINE OTROŠTVA**. Razpis je bil objavljen v Zborniku **MLINČEK PROSTEGA ČASA**, ki so ga dobile vse osnovne šole.

Strokovna komisija za delo zgodovinskih krožkov pri Zvezi prijateljev mladine Slovenije

SPOŠTOVANI MENTORJI GEOLOŠKIH SKUPIN, UČITELJI BIOLOGIJE IN ZEMLJEPIŠA

Vabimo vas na strokovni posvet, ki bo **26. septembra 1991 ob 9. uri na Katedri za geologijo in paleontologijo, Aškerčeva 12, Ljubljana**. Pogovorili se bomo o animaciji dela geoloških skupin na osnovnih šolah, o sistematičnem zbiranju, razvrščanju, in določanju kamnin, okamin in mineralov. Oglejte si razpis v Zborniku **MLINČEK PROSTEGA ČASA**.

Strokovna komisija za delo geoloških skupin pri Zvezi prijateljev mladine Slovenije

Vsi vemo, da stavka lahko razbije le kakšno najhujšo čer, ne more pa prenoviti celotnega sistema. Temu so bile prilagojene stavkovne zahteve, ki zaradi prežgodnje ustavitve niso bile povsem izpolnjene. Pri članstvu je namreč prevladalo stališče, da na konec šolskega leta nalaga redno delo. Kljub temu pa smo dosegli vsaj dvojce. Uspelo nam je, da so se vsaj ublažile gmotne razmere, odprli pa smo tudi pot k postopnemu reševanju teh denarnih problemov. Še pomembnejše pa je drugo: da zdaj šolske oblasti prisluhnejo tudi Sindikatu vzgoje, izobraževanja in znanosti in so pripravljene sprejeti nas kot sogovornika pri snovanju prenavljanja šolskega sistema. To seveda odpira tudi možnost, da šolniki sodelujejo pri reševanju vseh problemov, ki jih čutimo vsak na svojem področju. Pred tem so bile zelo izrazite nasprotne težnje: učitelj naj pridno uči in dela tako, kot mu (pametnejši) ukažejo.

In končno moram zavriniti tezo Milana Dekleve, da stavka ne spada v šole zaradi svoje »nevezgornosti«. Mislim, da mora šola pripomoci k oblikovanju pokončnih in doslednih ljudi, ki se znajo postaviti za svoje pravice. Stavke kot sredstvo za doseganje pravic delavcev pozna ves civilizirani svet in tudi v šolstvu niso izjema; kvečjemu redkejšo so kot na drugih področjih, to pa ne velja za našo družbo. Tudi stavke dijakov in študentov niso izjema in včasih postajajo celo pomembna sila pri razpletanju širših družbenih sporov. Spomnim se samo letošnjih stavk srednješolcev v Franciji ter študentskih nemirov na prehodu

iz šestdesetih let v sedemdesetih, ko so prispevali v Franciji k sprožitvi (sicer kratkotrajne) procese liberalizacije. Glede na ta dejstva spadajo teze Milana Dekleve v okvir preživetih pogledov na družbene zakonitosti, ki so jih pri nas uveljavljali zagovorniki enobarvne samoupravitve socialistične države kot najpogostejše in najbolj demokratične družbene ureditve. To iluzijo pa je spet najprej načela stavka razdarjal v Velenju...

Ne morem tudi sprejeti teze, da so stavko dijakov povzročili učitelji s svojim »slabim zgledom«, ko so stavkali. Vsakomur, ki hoče stvari videti takšne, kot so, je jasno, da so dijaki stavkali zaradi nespornosti šolskih oblasti pri pogajanjih, zato ker je v visokih šolah premalo prostih mest ter zaradi podpore nekatereh političnih strank, ki so s tem hotele kovati politični kapital.

Protestiram pa zaradi žaljivih podtikanj Milana Dekleve, ki trdi, da so si učitelji »zvišali« delovno delovno normo z 20 na 23 ur pouka, da bi si izboljšali življenjsko raven« ter da »šolnine za pouk zunaj rednih programov dosegajo astronomske prav oderuške zneske – vse samo zato, da bi se vsaj malo popravilo ponižujoče nizke plače učiteljev«. Vsakdo ve, kako so ti pojavi nastali in nihče ne more njihovega nastanka podtikati učiteljem. Od stanovskega kolega, ki je »štirideset let aktivno delal v prosveti«, bi pričakoval vsaj nekaj dobrega okusa, če ne občutka za stanovsko pripadnost in solidarnost.

ZOLTAN JAN

Zakon o zavodih v praksi

Zakon o zavodih, ki naj bi uredil razmere v družbenih dejavnostih ter vpeljal red in enotnost med drugim tudi v osnovno šolstvo, si kot kaže, razlaga in kroji vsak po svoje. Videti je, da bomo imeli toliko »rešitev«, kolikor imamo občin v Sloveniji.

Tako imamo v 4. letošnji številki slovenskega Uradnega lista dve različni »rešitvi« glede ustanavljanja javnih zavodov osnovnih šol – gre za občini Laško in Žalec v celjski regiji.

Občina Laško Javnemu zavodu osnovna šola ne prizna statusa pravnega subjekta, delovno skupnost skupnih služb pa vključuje v občinski upravni organ. Ravnatelj organizacijskih enot postavi za vršilce dolžnosti.

Občina Žalec pusti ravnateljem organizacijskih enot tečajni mandat do konca, ne glede na statusno spremembo, delovno skupnost skupnih služb pa postane Zavod za izvajanje spremljalnih dejavnosti.

V občini Celje je odlok o ustanovitvi javnih zavodov osnovnih šol še osnutek. Ta osnutek odloka za delovno skupnost skupnih služb po 31. 12. 1991 ne predvideva nobenega statusa in nobenih nalog.

Ob tem se človek sprašuje, ali je v naši novi državi vse to mogoče in zakonito. Na to vprašanje naj odgovorijo ustrezni pristojni organi republike.

CIRIL MARINČEK
Celje

Višja ali visoka izobrazba ravnateljev osnovnih šol – da ali ne?

To je vprašanje, ki sem ga postavila številnim odgovornim strokovnjakom, odgovor pa nisem dobila. Zato ga postavljam tokrat vsem, ki lahko na to področje kakor koli vplivajo ali so zanj odgovorni.

»Ravnatelj je lahko, kdor je lahko učitelj,« pravi stari Zakon o osnovni šoli, ki je žal še zmeraj v veljavi. Pa se zavedamo, da imamo na osnovnih šolah učitelje s srednjo, višjo in visoko izobrazbo? Ta zakon pa dopušča anomalijo, da ima ravnatelj najnižjo mogočo strokovno izobrazbo. Je to prav? Lahko ravnatelj s srednjo izobrazbo nadzira in pedagoško vodi učitelja v visoko stopnjo izobrazbe?

Ne morem se načuditi temu, da ravno na področju šolstva ni bilo mogoče urediti zahteve po višji ali visoki izobrazbi vodilnih delavcev – ravnateljev. V delovnih organizacijah ne razpisujejo treh različnih stopenj izobrazbe za vodilne delavce. To dopuščamo le v šolstvu, ki naj kar najbolj poudarja pomen izobrazbe.

Osebo nimam nič proti učitelju, ki ima srednjo izobrazbo in uči na nižji stopnji. Mora pa se zavedati, da so mu nekatere vrata zaprta in da jih odpira le določena stopnja izobrazbe. Zakaj si šolniki ne upamo iz oči povedati, da je tako? Zakaj hočemo enačiti učitelja, ki je končal učiteljske, s tistim, ki je končal pedagoško akademijo ali celo fakulteto? Saj nam menda jasno, da ti stopnja izobrazbe prinese znanje, ki ti ga ena stopnja nižje ne more dati. Tako radi se zgledujemo po Evropi. Pa pogledimo še v šolstvu, ali so kje mogoče anomalije, kakršne najdemo pri nas. Saj se verjetno ne zdi čudno samo meni, če vidim razpis v katerem išče šola učitelja, ki mora imeti višjo ali visoko izobrazbo, in ravnatelja, ki ima lahko tudi samo srednjo izobrazbo.

Mislim, da je sedanji trenutek, ko bomo dobili v šolstvu nove zakone, pravi čas, da zakonsko uredimo razmerja med delovnimi mesti in izobrazbo in tako tudi v šolstvu damo izobrazbi pravo mesto.

IRENA NOVAK
Slovenske Konjice

Zanemarjen otrok

V šoli se srečujemo z veliko otroki, ki imajo težave na učnem, vedenjskem, osebnostnem področju. Šola je usmerjena storilnostno (to je končno tudi ena njenih temeljnih vlog), vendar dostikrat ne razume otroka, ki ima takšne težave. Zato bi rad prikazal, kaj se v resnici dogaja z otrokom, ki ima takšne težave. Otroka ne smejo obravnavati ločeno, brez povezave z okoljem, v katerem živi. Njegovo primarno okolje pa je gotovo njegova družina. Tega se vsi premalo zavedamo. Družinske razmere ponavadi premalo poznamo in otroka presojamo samo po tem, kaj nam pokaže v šoli. Navadno vidimo, če se pogledimo v družinsko okolje, da tistih otrok, ki imajo težave v šoli, tudi doma ne razumejo. V njihovih družinah nekaj hudo škriplje, čeprav starši še ohranjajo videz urejenosti (alkoholizem, prepiri, pretepi, hladni odnosi itn.).

Za kaj vse pa je otrok, ki živi v takšni družini, prikrajšan, nam najbolj ponazarja psiholog Erik Erikson, ki je podal v novjšem času najbolj zaokroženo teorijo osebnostnega razvoja. Njegova teorija je zlasti sociodinamična. Meni, da je razvoj osebnosti predvsem socialni razvoj, razvoj socialnega vedenja. Psihosocialni razvoj in razvoj osebne identitete potekata po Eriksonu v osmih zaporednih stopnjah. Na vsaki od teh je posebej zastavljen pred razne razvojne potrebe in naloge. V vsakem naslednjem razvojnem obdobju se oblikuje nova, razvojno višja osebnostna organizacija, ki prekrije nižje razvojne stopnje. Ob neugodnih vplivih in okoliščinah lahko nastanejo motnje v razvojnem napredovanju. Če razvojne naloge v nekem obdobju niso uspešno rešene, se lahko zavlečejo v kasnejše obdobje. Posameznik se mora ukvarjati z njimi, pri tem pa seveda ne more uspešno reševati novih, zahtevnejših problemov. Pojavijo se razvojni zastoji, ki se kažejo v številnih osebnih in socialnih težavah. Te zastoji in razvojne zaostraitve je Erikson imenoval »križna obdobja« ali krize. V vsakem razvojnem obdobju so torej možnosti za napredek na eni strani in možnosti za krizo na drugi, razvojne upoštevne in celo regresije na nižjo razvojno raven. Katera izmed teh možnosti bo uresničena, je velikokrat odvisno od ustreznosti ali pa neustreznosti delovanja ožjih, npr. družinskih, pa tudi širših družbenih vplivov.

Zaupanje in nezaupanje

Prvo razvojno obdobje po Eriksonu zajema prvo leto starosti. Otrok je takrat popolnoma odvisen od okolja in v tem prvem letu oblikuje svoj prvi odnos do njega. Če ravna mati z otrokom lepo, ljubeče, zadovoljuje njegove temeljne potrebe, mu daje potrebno toplino, potem se pri otroku razvije **temeljno zaupanje do sveta**. V nasprotnem primeru, kadar mati otroka zanemarja ter mu ne izkazuje nagnjenosti in ljubezni, pa se razvije **temeljno nezaupanje**. Otrok se bo začel bati stikov z drugimi in jih bo tudi kasneje odklanjal. V odnosih do drugih bo pretirano previden in zadržan. Ob prevladi temeljnega nezaupanja pa se lahko razvijejo psihične motnje, kot npr. samotarsko, avtiistično vedenje, paranooidne težnje, depresivnost idr. Od drugega do četrtega leta, to je v drugem razvojnem obdobju, se razvija predvsem smisel za samostojnost. To je po Eriksonu obdobje avtonomije. Otrokov življenjski prostor se poveča; otrok začne hoditi in tudi opravlja prva samostojna dela in opravila. Še zmeraj je odvisen od staršev, potrebuje njihovo pomoč in navzočnost. Od staršev je odvisno, ali se bo pri otroku razvil **smisel za samostojnost** ali pa ne. Če starši podprejo njegova prizadevanja ob opravljanju prvih samostojnih opravil, ga lahko spodbudijo. V tem primeru se bo otrokov smisel za samostojnost nemočno razvil; če pa otrokova prizadevanja odklanjajo, celo kaznujejo, potem vcepijo v otroka **temeljni dvom** o lastnih zmognostih. Otrok postane tudi pretirano **sramežljiv**. Ob pretirani disciplini, zaščitništvu in nadzoru ne more razviti občutkov (relativne) neodvisnosti in svoje volje. Posledica tega je, da se

pojavijo neprimerni načini uveljavljanja, svojeglavost, togota in bes ali pa pretirana sramežljivost, negotovost in pomanjkanje samozaupanja. Za tretje razvojno obdobje – **iniciativnost**, ki traja od četrtega do petega leta, je značilno, da začne otrok razvijati smisel za svoje pobude. Otrok si začne postavljati prve cilje in jih tudi uresniči. Starši se znajdejo pred težavno nalogo: po eni strani morajo spodbujati otrokove težnje, po drugi pa te težnje usklajati z družbenimi pravili. V normalnih okoliščinah se otrok v tem obdobju nauči slediti svojim namenom tako, da pri tem upošteva stvarnost in zahteve okolja. Motnje pa nastanejo tedaj, če starši otrokovo spontano dejavnost pretirano zavro. Če npr. starši kritizirajo in grajojo večino otrokovih poskusov, da bi ravnal po svojih nagibih, se bo otrok začel čutiti krivega. Namesto zadovoljstva ob samoiniciativnosti se bodo zvečali občutki **krivde**. Pojavilo se bo togo konformno vedenje namesto iniciativnosti.

Zadovoljstvo – ključ do delavnosti

Četrto razvojno obdobje (delavnost) se pojavi med šestim in enajstim letom. Takrat prihaja v ospredje smisel za produktivno delo, za dosežke in storitve. V tem času se močno poveča otrokov družbeni prostor (šolajenje). Otrok se mora prvič potruditi za uspeh ter pokazati marljivost in prizadevnost. Pri tem pa nujno svoje dosežke primerja z dosežki drugih. Kadar iz teh primerjav izvira vsaj povečini zadovoljstvo z doseženim, se utrjuje otrokova »delavnost«; če pa je otrok le prevečkrat neuspešen, se lahko utrdi občutje inferiornosti, manjvrednosti in nespodobnosti.

Peta razvojna stopnja (od 12 do 15 let) je za osebnostni razvoj izredno pomembna. To je obdobje adolescence. Otrok, zdaj že mladostnik, se mora razviti v samosvojo osebnost, v odgovorno in svobodno osebo. V dozdajšnjih fazah je bil še zmeraj nekako »del drugih«; zdaj pa je drugače. Postaviti se mora na svoje noge, poiskati svoje mesto pod soncem in odgovoriti na pomembna bivanjska vprašanja. Pridobiti mora občutek **identitete**. Mladostnik se ne identificira samo s starši, temveč se obrne iz družine v družbo vrstnikov. Identificira se s svojo generacijo. Navdušenje za heroje in idole je pri adolescentih zelo očitno. V tem obdobju iskanja samega sebe, ki je zelo zapleten proces, poln pretresov, pride pogosto do tako imenovanih **identitetnih kriz**. Le-te so zelo pogost pojav. Namesto da bi posameznik izoblikoval jasno predstavo o sebi, da bi ustvaril določeno in uravnoveseno identiteto, si o sebi in svoji identiteti »ni na jasnem«. Pojavi se **identitetna zmedenost**, nespodobnost, da bi dosegel zrel pogled na svojo osebnost.

Kakovostni nadaljnji razvoj se ustavi, če posameznik ne premeta problemov lastne identitete. Takšen človek potem vse življenje išče samega sebe. Ob normalnem osebnostnem razvoju (normalnem razvoju občutja identitete) pa posameznik preide na šesto, sedmo in osmo razvojno stopnjo (ko se razvijejo intimnost, ustvarjalnost, integritetnost).

Za nas so pomembne razvojne stopnje, ki smo jih na kratko opisali in se zato ne bomo ustavljali na zadnjih treh. Če imamo pred očmi, to Eriksonovo shemo, bomo marsikdaj bolj razumeli učence, ki imajo različne težave in se jim bomo lažje približali.

Zanemariti = ne-marati

In zdaj spet k naslovu: zanemarjen otrok. Kaj to pomeni? Če sama beseda nam pove bistvo: ne-marati. To so otroci, ki jih starši ne ljubijo, ne sprejemajo, in kot smo videli, to potegne za seboj celo vrsto problemov. Ni mogoče, da bi takšen otrok razvil »normalen« odnos do soljudi in sveta okrog sebe.

Za oblikovanje človekove osebnosti so bistvena prva leta življenja, ali bolje, prvih šest let. V tem obdobju se povečini zgodi vse tisto, kar potem otrok ponese naprej v življenje: od zaupanja do sveta do samostojnosti (kjer dobi otrok prve nastave samostojne, pokončne osebe), pa do iniciativnosti, ko si otrok postavi cilje in se v bistvu usmeri v prihodnost.

Pri šestem, sedmem letu dobimo otroka v šolo. Otrok je prišel k nam z vso družinsko zgodovino, ki mu je bila naklonjena ali pa ne. Nas zanimajo seveda tisti otroci, ki živijo v neugodnem domačem okolju. Kako bodo vsi ti otroci, ki pridejo v šolo z vsemi pomanjkljivostmi v razvoju normalno delali in bili uspešni? Težko je pričakovati, da bodo za kaj takšnega sposobni, da se bodo trudili za uspeh, da bodo pokazali marljivost in prizadevnost pri šolskem pouku pa tudi na drugih področjih. Pri njih se je že razvil občutek manjvrednosti in nespodobnosti in faze delavnosti (po Eriksonu) niso sposobni izživeti. V šoli se ob neuspehih njihov občutek nespodobnosti in manjvrednosti še »zabetonira« in neuspešnega otroka imamo pred seboj. Zato je nujno, da otroku pomagamo in mu omogočimo neke uspehe. Doma jih namreč ne doživlja (npr. ob avtoritarnih starših), v šoli pa tudi ne. Mlajšim otrokom, na razredni stopnji učitelji navadno »pridejo naproti«. Dostikrat jim pomagajo prebroditi začetne težave in kasneje je takšen otrok v šoli uspešen (če je usmerjenost staršev do otroka kljub vsemu pozitivna). Pri starejših otrocih pa je velikokrat prav obrnjena.

In zdaj o občutljivem obdobju, to je obdobju identitete. Otroci

navadno v sedmem razredu kar naenkrat postanejo »nemogoči«. Prej mirni, prilagodljivi, poslušni, uspešni, postanejo čez noč razgrajati, nemogoči in moteni. Tudi uspeh se v mnogih primerih zniža za stopnjo ali dve. To obdobje traja navadno do konca prve polovice osmega razreda. Mladostnika je treba v tem času razumeti. Kot sem že omenil, je to obdobje iskanja samega sebe, svojega mesta v svetu, iskanja odgovorov na bivanjska vprašanja itn.

V tem času smo starši in učitelji kot boksarske vreče, na katerih otroci preskušajo vse vrste udarcev. Od nas pa je odvisno, kako se bomo odzvali. Navadno smo prizadeti, zgroženi, besni in temu primerni so naši odzivi. S kaznimi ne dosežemo premika in uspeha.

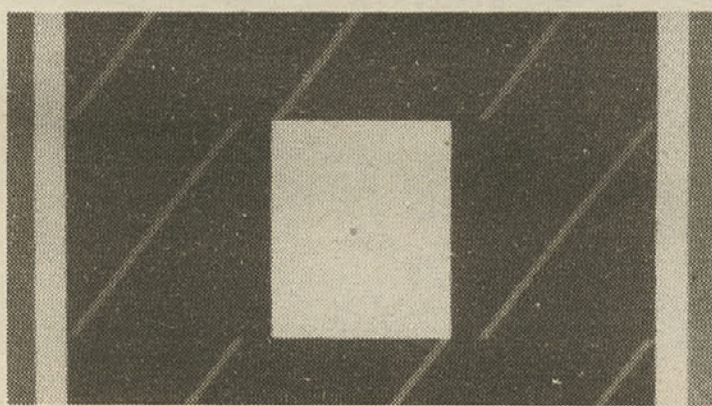
Takšnemu mladostniku je treba stopiti naproti. Poskušajmo ga razumeti in če vemo, da vsa njegova nedisciplina, nemarnost in slabe ocene (ki so velikokrat posledica discipline) niso rezultat sprijenosti in pokvarjenosti otroka, ta korak napravimo precej lažje.

Seveda nastanejo takšne spremembe skoraj pri vseh otrocih; če pa mladostniki živijo še v neurejenih domačih razmerah, je njihov odziv lahko še hujši. Mnogi takšni sedmo- in osmošolci stopijo že na kriva pota (pijančevanje, kraje, vplomi...) in tem otrokom v bistvu niti ne moremo pomagati. Pomagati jim moramo, kolikor je pač v naši moči. Priljubimo zlasti tistim, za katere vemo, da imajo zgolj pubertetne težave. Takšne otroke velikokrat s kaznijo in slabo oceno »zatolčemo«, postanejo negotovi in res je potem vprašanje, koliko bodo uspešni pri nadaljnjem šolanju.

Zelo pomembno je, da dobijo pubertetniki čim več pozitivnih spodbud in da tudi staršem na govornih urah poskušamo otroka prikazati v čimbolj pozitivni luči. Vse prevečkrat se namreč zgodi, da je za neuspeh v šoli kaznovan potem še doma in posledica tega je lahko hud odpor do šole, zamorenost in tudi samomor niso redkost.

Iz vsega povedanega lahko sklepamo, da je treba biti pri mladostniku, ki ima takšne ali pa drugačne težave, zelo previden, obravnavati ga moramo kot celoto, kot celostno osebnost. Le tako bomo sposobni razumeti, zakaj se težave pojavijo in kaj jih je povzročilo.

ANDREJ PERKO

Lindkjolen Erling (Norveška)

Skrivnosti uspešnega komuniciranja

Zdi se, da je medosebna komunikacija ali sporazumevanje vse večji problem današnjega časa. Richard Greene, strokovnjak na področju komunikacije je osupel nad političnimi voditelji, ki zaradi pomanjkanja komunikacije in nespodobnosti reševanja konfliktov pogosto izkovejo politične krize v svetu. Kot strokovnjak za metodo komunikacije po nevrolingvističnem programu (NLP) meni, da se lahko vsak spor uspešno reši z dobrim poznavanjem sogovornika in pogajalnici, ki temu sledi. To, kar velja za večje konflikte med državami, velja tudi za manjše konflikte v šolskem okolju med učitelji, učenci, starši in. Metod, kako po

mirni poti reševati konflikte in uspešno medosebno komunicirati, nas niso posebej učili ne v šoli in tudi ne kasneje v odraslem obdobju. Vsak posameznik je razvil svoj jezik, vrsto pojmov in besed in na tem individualnem jeziku večinoma temelji vzgoja, ne da bi si prizadevali spoznati še čustvene potrebe posameznika. Komunikacija, ki temelji le na besedah, bolj verjetno vodi v nesporazume, ker ne upošteva celostnega poznavanja človeka. Preprosta skrivnost, ki jo moramo razumeti, je v tem, da je v komunikaciji najpomembnejši odziv. Torej ni toliko pomembno, kaj smo mislili, kaj smo rekli, temveč na kakšen ču-

Kje vas in nas šola žuli

Ureja Tereza Žerdin

SVETOVALNI
CENTER ZA
OTROKE,
MLADOSTNIKE IN
STARŠE

Slabše ocene za slabo vedenje

Letošnje počitnice so bile zagotovo za vse nas drugačne kot druga poletja. Niso bile to, kar naj bi bile, mirne in razigrane. Počitka je bilo za nekatere celo preveč. Na vojno so se ljudje odzivali zelo različno. Nekateri so napeli vse svoje čute, gledali so, poslušali, ob tem pa skoraj onemeli. Strah jih je potisnil v kot, jim odvzel besede, jih naredil nepomične. Drugi so sedli k telefonu in kot nori vrteli številke prijateljev, znancev, sorodnikov. Zbirali so govorice in jih prenašali naprej. Sebe in druge so opogumljali in potrjevali, da so še živi. Dokler je bila smrt anonimna, smo se še počutili varne; ko je pokosila med našimi pranci, smo njene grožnje vzeli zares. Začeli smo verjeti, da ne prizanaša tudi tistim, ki niso nič krivi.

Strah se je širil, vrinjal se je skozi razpoke, čeprav smo jih prelepili. Prihajal je tudi v tiste, ki smo jih z vso močjo hoteli zavarovati. Odzvali so se, vsak po svoje; podobno kot odrasli.

Nekateri otroci spijo od takrat v spalnicah staršev. Otroška soba je zaprta, ker se skozi njeno okno še zmeraj vidijo ostanki hudega. Podnevi pa so ti otroci na cesti. Na asfaltu stranskih ulic so narisani krogi. Pozor, mine! Otroci pa kot nori vijugajo med njimi s kolesi. Kdor jo povozi, je fuč. To so dirke na življenje in smrt. Sprašujem se, kje so se vzeli ti otroci. Nena doma so tu, kjer so bili tudi že prej, pa jih ni bilo opaziti. Gume cvilijo. Jim bo uspelo pravočasno ustaviti? Se bodo do začetka šole ustavili?

Pod roke mi pride list z otroško nalogo. Spodaj piše z rdečim: Vsebinska je lepa, toda preveč napak! Nezadostno. Ta list je napisal Blaž. To je tisti fant, ki ima kot ogle črne oči, ki te pozdravi, še preden ga zagledaš, in je že za prvim ovinkom, ko mu utesne odzdravit. Včasih se mu celo posreči ustaviti se. Njegove superge zacvilijo kot avtomobilske gume. Pogovarja se prijazno. Medtem pa poskakuje kot preveč napihnjena žoga.

V tvoji nalogi, Blaž, je res precej napak. Toda polovico te slabe ocene si si zaslužil s poskoki; s tistimi na mestu in tistimi v dolžino; pa takrat, ko si se spremenil v raketo, v živga in nato v mrtvega vojaka. Streljaš in kričiš dokler si živ, zatuliš in padeš, ko se spreminjaš v mrtvega. Veš, Blaž, včasih greš učiteljem hudo na živce. Če nič drugega, jih na smrt prestrašiš, ker si nenadoma čisto tiho. Takrat mislijo, da si zares malo mrtve.

Veš, Blaž, letos imajo učitelji še malo bolj rahle živce, ti pa poskakuješ še više in še hitreje. Tako kot tvoje starše tudi učitelje prevzema preplah. Saj veš, plače so majhne, pa še (učiteljski) »presežek« lahko postaneš. Gotovo ga bo nekaj (presežka), saj morajo učitelji letos učiti več ur kot lani in predlani.

Veš, Blaž, učitelji sicer ne verjamejo, da bi otrokom dajali nižje ocene samo zato, ker poskakujejo, kadar govorijo, ali pa se lovijo okrog mize takrat, ko pišejo. Učitelji si zelo želijo, da bi bili pravični pri ocenjevanju, zato se jim zdi zelo grdo, če bi nekdo učenca kaznoval s slabšo oceno zato, ker se je ta grdo vedel.

Tega res ne želijo delati. In vendar se vpliv slabega vedenja pokaže pri ocenah vsakega drugega učenca. Tako vsaj menijo učenci sami. Učitelji seveda ne mislijo tako, ker želijo biti pravični in objektivni.

Zakaj to pišem učiteljem in zakaj to pripovedujem tebi, Blaž? Tebi pripovedujem zato, da boš le vedel, kako je z nami, učitelji. Učiteljem pa zato, da bodo le vedeli, kaj lahko letos pričakujejo od tebe. Letos mogoče še bolj kot lani. Toda vseeno, potruđi se, prosim, nekoliko bolj nadzorovati in obvladovati svoj jezik, svoje do kolen segajoče roke in preštej do pet, preden se poženeš po razredu na tek čez ovire.

odprta
šola

nujemo »vizualni, avditorni, kinestetični center«. Če jih znamo povezati, se lahko približamo vsakomur na njegovi »valovni dolžini«.

Kako se približamo učencem v šoli in jih motiviramo za učenje, moramo seveda poznati, za kakšno vrsto komunikacije so ti sprejemljivi. Večino kultur danes ne pozna več prisile. In če je le-ta še tako »zvita«, je zastarela in je znamenje pomanjkanja spoštovanja v medosebnem odnosu, v motivaciji za učenje pa neučinkovita.

O skrivnostih novega načina komuniciranja in uspešnih strategij bo potekal tudi seminar Richarda Greena v Ljubljani na temo Uspešen učitelj – uspešen učenec.

MARIJA HAFNER

doma
drugje

FINANCIRANJE ŠOLSTVA V VELIKI BRITANiji

Dobra šola se lahko
izkaže tudi na trgu

V času, ko si Slovenci ustvarjamo nov, evropski sistem financiranja šolstva, zlasti še šolskih proračunov in učiteljskih plač, imamo zlato priložnost, da ustvarimo sodoben sistem, ki bo poskrbel za red na tem področju. Spodbujal dobro delo v šoli in sankcioniral slabo. Kasneje, potem ko se bomo za kak sistem že odločili, bo teže dopoljevati ali spreminjati. Učitelji in ravnatelji ugrabimo in tuhtamo, kako bo s tem v prihodnje; zdi se nam, da se zadeve nikamor ne premaknejo. Skoraj vsakdo pa ima seveda svoje zamisli – o najpravičnejšem sistemu plač v šoli. Morda bo kot prispevek k reševanju zadreg, v katerih smo (tudi) na tem področju, pripomoglo tole kratko poročilo o zadnjem modelu financiranja angleškega šolstva, ki ga v Angliji šele vpeljujejo. Gre za tako imenovani sistem LMS.

LMS pomeni Local Financial Management in Schools. Kot rečeno, sistem šole vpeljujejo in je predmet mnogih razprav v šolskih krogih. Na poletnem seminarju v Alsagerju (Cheshire) so nam, udeležencem, predavatelj – ne brez osebne zagretosti – razlagali, kako je vsa zadeva zamišljena in kako deluje; nazadnje so govorili o seminarjih za ravnatelje, ki so bili in bodo še potrebni kot pomoč pri razumevanju in izvajanju LMS. Seveda pa smo pri hospitacijah po šolah povprašali ravnatelje in učitelje, kako sistem deluje v praksi. Na splošno so bile sodbje prej ugodne kot ne, četudi so ti ljudje nadvse kritični; ravnatelj v Shavington Primary School Tom Weston, ki je v vodstvu uglednega združenja ravnateljev Cheshire, Manchester, Stockport itn., pa je bil naravnost navdušen. Šola, ki jo vodi in ji načrtuje prihodnost, je s tem sistemom pridobila; lahko so uresničili marsikatero zamisel, tudi investicijsko, ki je prej nikakor niso mogli.

V načelu je sistem preprost: šola dobi denar za svoj proračun glede na število otrok, dijakov. Ker je šol veliko, učencev in dijakov pa čedalje manj – tudi angleške šolnike skrbi čedalje manjši naravni prirastek prebivalstva – se šole hudo prizadevajo. Toda starši so tisti, ki odločajo, kam bodo poslali otroka v šolo. Za šolo pa so odločitve staršev začetek posledične verige: več (manj) otrok – več (manj) denarja – boljše (slabše) možnosti za preživetje in kruh. Neposredna dobra posledica je, da so ugledne, dobre šole nagrajene. Dobra posledica je tudi ta, da si vsi, ki delajo na šoli, na nage kriplje prizadevajo hiti pri svojem delu čim boljše. Prostovoljno se dodatno (dopolnilno) izobražujejo, marsikdo si seminar, ki ni poceni, plača sam; kupujejo strokovno slovstvo in tega je res pravo bogastvo! – in si prizadevajo tudi za formalno višjo izobrazbo, torej za nazive, ki bi morda ustrezali našim magistrirjem in podobnim. Res pa je tudi, da je sam postopek, ne študij, za doseg visokih nazivov veliko preprostejši kot pri nas, vsaj kar zadeva odnos profesorjev na visokih šolah do kandidatov.

Učiteljstvo je naporno in izčrpavajoče; v današnjem angleškem sistemu je kajpak še napornejše: delovni dan je dolg (od trideset na devet pa tja do štirih ali petih popoldne), ob koncu tedna so seminarji in študij, navsezadnje pa je potrebno tudi nenehno samopreverjanje, češ ali sem dovolj sposoben in usposobljen, ali (ravnatelj) misli, da delam kakovostno. Nič lažje ni za ravnatelja, ki je odgovoren za vse, kar se (ne) dogaja na šoli – pred kritičnimi starši in pred državno birokracijo ali »local authorities«.

Negativne posledice sistema LMS so vsaj z našega gledišča zelo opazne. Po eni strani velike zahteve do ljudi, ki so zaposleni na šoli (na naša spraševanja, koliko tedenskih ur neposrednega dela z učenci mora opraviti učitelj, so odgovarjali, da okoli 25 ali več), po drugi strani pa prenatrpane učilnice – to je logična posledica financiranja glede na število učencev. Po 40 in več učencev v učilnici ni redkost.

Kakšna je usoda denarja, ki ga šola po sistemu LMS pridobi, zasluži, ali kako šola upravlja svoj »proračun? Najprej državna birokracija pobere delež za učiteljske plače, ki so fiksne in »državne« (težko je reči, koliko more ravnatelj dodatno nagraditi učitelja, ki veliko pripomore k ugledu šole). S preostalim denarjem pa se financirajo predmetna področja, in tu se začne trd boj med učitelji materinske in matematiki, med umetniki (likovniki, glasbeniki) in tehničnimi predmeti, pa tudi med letniki in razredi. Ravnatelj je pogosto v hudi zagati, koliko dati komu in s kakšno utemeljitvijo. »Preskusil sem različne metode,« piše neki ravnatelj, »namreč da sem pri delitvi upošteval število ur, ki jih ima določen predmet, ali da sem denar delil po obrazcu: število ur krat število učencev, potem sem ga kratkomalo razdelil na pamet – zmeraj so bile pritožbe; nazadnje sem se odločil za demokratično pot in sklical učiteljski zbor, naj se dogovori, pa je razprava postala zelo vroča – končalo se je tako, da so me prosili, naj sam delim denar po svoji vesti.«

Dvomljiv je celoten sistem delitev, ki temelji na zaporedju: prikazovanje potreb – delitev – poraba – nadzor. Oblikujejo nov model: načrtovanje – izbor (izmed načrtovanega) – evalvacija.

Na srednji šoli Alsager Comprehensive School so razdeljevanje opravili računalniško po programu Beebeale (in večina učiteljev se strinja, da je tako razdeljevanje najbolj pošteno), deleži, ki jih dobijo posamezna predmetna področja, so izraženi v enotah; te je seveda s preprostim množenjem mogoče spremeniti v zneske – glede na razpoložljiv denar. Denar delijo tudi po starosti učencev/diakov (med 1. in 6. letnikom je, denimo, delež na učenca 1:2). Za nas pa bo vsekakor zanimiva delitev po predmetih:

angleščina/drama	1.2
jezik	1.2
znanost	2.0
umetnost	2.0
tehnično risanje	1.5
dela s kovinami	3.2
dela z lesom	3.2
oblikovanje (desing)	3.2
domače gospodarstvo	2.0
humanitarnost	1.4
zgodovina	1.4
zemljepis	1.4
verska vzgoja	1.4
politika	1.4
poslovnost	1.4
matematika	1.2
računalništvo	1.0
itn.	

Sistem LMS še zdaleč ne rešuje vseh problemov. Ravnatelji menijo, da bolj rešuje »man«ementa«, torej vodenje, manj pa denarne stiske šol, ki so, pravijo, obupne. Za kakovostno šolo bi potrebovali več denarja. No, ta zgodba nam je znana, pojavlja se, kot kaže, tudi v bogatejših državah. Vendar ne bo nič narobe, če malo pogledamo po svetu; in morda je dobro, če vemo, da se dobra šola lahko izkaže tudi »na trgu«. Angleži govorijo o tržnosti šol zelo odkrito.

MARJAN CEDILNIK

Sodelujte z nami!

S 56. KONGRESA MEDNARODNE FEDERACIJE UČITELJSKIH ZDRUŽENJ (IFTA)

Vojna pri nas iz madridske perspektive

Potovanje v Madrid na 56. kongres Mednarodne federacije učiteljskih združenj (IFTA) po desetdnevni vojni v Sloveniji ni potekalo tako preprosto kot v normalnih razmerah. Tisto nedeljo sredi letošnjega julija, teden dni po podpisu brionske deklaracije o premirju ali kot uradno pravijo moratoriju, se je Ljubljana počasi začela vračati v poletni utrip, vendar brez značilnega vrveža s tujimi turisti.

Brniško letališče je bilo še zmeraj zaprto, zato sem moral potovati z nočnim vlakom do Münchna. Ljubljanska železniška postaja je bila skoraj prazna; na prste bi lahko preštel potnike, ki so na peronu čakali na isti vlak. Med njimi je bil tudi študentski par z značilno potovalno prtljago, ki se je od kdove kod vračal nekam na zahod. To je bil samo vzorec iz sicer običajne podobe na postajah kjer koli onstran meje, za nas pa le še spomin na turizem preteklih let. Čeprav smo iz Ljubljane odrinili s precejšnjo zamudo, smo v Münchnu prispeli skoraj po voznem redu. S pravo germansko natančnostjo so bile od Beljaka zagotovljene normalne razmere v oddelkih prvega razreda. Avstrijski sprevodnik je neizprosno naredil red, ko je odločno spravil iz oddelka vse, ki niso imeli ustreznih vozovnic. Prostor, prenapolnjen s spečimi potniki po dolgem in počez, zasit s vonjavami po potu, hrani in pijakah, se je v trenutku izpraznil. Vse skupaj je še malo prej spominjalo na potovanje pred davnimi leti, ko smo odhajali v Bosno na mladinske delovne akcije. Pomislil sem, zakaj je prepuštil naš sprevodnik svojemu avstrijskemu kolegu, da uveljavi evropska pravila za civilizirano potovanje, ko bi to lahko opravil sam že na poti od Dobove proti Zidanemu mostu.

ske organizacije. Povedal mi je, da bo že prihodnje leto iz Münchna udobneje potovati, ker bodo severno od mesta odprli novo veliko letališče, najsodobnejše v Nemčiji, potem pa me je povprašal, kako je pri nas. Čeprav je bil kot Bavarec dokaj dobro seznanjen z dogodki v ne tako oddaljeni Sloveniji, ki so nas dodobra predstavili svetu, ga je zanimalo, kako si zamišljamo našo samostojnost: ali tako, kot je v federalni državi Nemčiji Bavarska, ki se kot ena od dežel imenuje »Freistadt Bayern«, ali kako drugače. Odrnil sem, da je federativna Jugoslavija tako rekoč že preteklost in da ni primerljiva z narodnostno, gospodarsko ter kulturno-civilizacijsko homogeno Nemčijo. Verjetno sem tudi tokrat, kot ob večkratnih prejšnjih pomenkih z njim o razmerah v Jugoslaviji, dosegel, da je bolje razumel, kaj se dogaja pri nas.

Zahod je sredi julija, razen nekaterih izjem, še zmeraj pričakoval, da se bo jugoslovanska kriza mirno razplela po evropskih merilih vedenja – s pogajanjem in pogovori. Nekdanji turistični slogan o Jugoslaviji kot oazi miru se je razblinil. Pokazalo se je, da je Jugoslavija svojevrstna državna tvorba, ki so jo antantne sile po prvi svetovni vojni sestavile po svoje in po željah njihove zaveznice Srbije. Evropa nenehno po-

s kom ima opravka na Balkanu, izkazali za neuporabne.

Na kongresu IFTA v Madridu, ki sem se ga udeležil kot član Izvršnega odbora IFTA, sem bil zaradi te nesrečne države »hvaležen objekt«, ki je pravkar prispel z neposrednega prizorišča. Prišel sem iz države, v kateri divja vojna, ki ni niti klasična, niti državljanska, niti očen vojaški udar, zato sem moral nenehno pojasnjevati, kaj se dogaja v Sloveniji. Povedal sem, da je bila Ljubljana prva prestolnica neke evropske dežele po drugi svetovni vojni, ki je doživela letalski napad. Na televiziji in v časnikih je bilo še dovolj zanimivih novic, npr. o prihodu opazovalcev Evropske skupnosti za nadzor premirja in o umiku zvezne armade iz Slovenije. Zanimanje za jugoslovanske dogodke med kongresnimi delegati je bilo sorazmerno z geografsko oddaljenostjo posameznih celin. Tako sem lahko »anketiral« delegate, ki v primerjavi z drugimi izobraženci v svojih deželah kot pedagoški delavci verjetno niso slabše podkovani v zgodovini, zemljepisu in seznanjeni s sodobnim političnim dogajanjem v svetu.

O razmerah pri nas je največ vedel Okko, profesor zgodovine iz Finske, sicer pa predsednik tamkajšnjega učiteljskega sindikata. Dejal je, da pozna razloge za nastanek versajske Jugoslavije z vsemi njenimi notranjimi protislovji in nacionalnimi nasprotji. Zato ga ne preseneča, da hoče Slovenija postati samostojna. Mogoče jo je primerjati z Estonijo, kjer živi Fincem soroden narod, ki se prav tako želi odcepiti od Sovjetske zveze. Zanimivo je, da je bilo estonsko učiteljsko združenje, ki je doslej delovalo v emigraciji na Švedskem, v njem je še kakšnih 150 članov, vseh 50 let sovjetske okupacije včlanjeno v IFTA.

Kaj je kaj ali zmeda
v izrazju

Pravo nasprotje poznavanja jugoslovanskih razmer pa je bilo mnenje Issaga Traoreja iz afriškega Malija. Prepričan je bil, da gre v Jugoslaviji za nekakšno secesijsko državljansko vojno, kot pred leti v Nigeriji, ko se je hotela osamosvojiti njena pokrajina Bifara. Verjetno so nanj vplivale informacije iz francoskih virov.

Našim osamosvojitvenim težnjam pa so bili zelo naklonjeni delegati iz Izraela, Luksemburga in Švice ter znanci iz Cipra in Malte; skratka, zastopniki majhnih držav.

Marsikateremu pa tudi po desetdnevni vojni v Sloveniji ni bilo povsem jasno, kje je ta dežela v Jugoslaviji. Zmeda se je povečala, ko so se začela na televiziji in v časnikih pojavljati poročila o oboroženih spopadih v hrvaški Slavoniji. Tudi podobnost imen Slovenija in Slovensko (Slovaška) je zmedla že marsikaterega evropskega izobraženca. Kaže, da še ne bo konca težav z našo geografsko identiteto. Tudi v nekem komentarju na naši televiziji smo slišali, da je pred nedavnim vneti zagovornik slovenske osamosvojitve dr. Otto von Hubburg dejal, da živijo v naši deželi slovensko govoreči Avstrijci!

mosvojitve dr. Otto von Hubburg dejal, da živijo v naši deželi slovensko govoreči Avstrijci!

Pozornost, ki so mi jo namenili nekateri prijatelji na kongresu, je bila včasih kar ganljiva. Ciprski delegat me je med odhodom poiskal ter mi zaupno sočutno povedal, da je zjutraj poslušal poročila »Sky-News« o višjih spopadih v Sloveniji ter da videl posnetek gorečega tanka. Pojasnil sem mu, da sem sam gledal to oddajo, v kateri so poročali o spopadih, ki so se začeli v Slavoniji, posnetek gorečega tanka iz Slovenije pa je slišal tri tedne.

Posebno naporen je bil na kongresu postopek za sprejetje Sindikata vzgoje, izobraževanja in znanosti Slovenije (SVIZ) v IFTA, ki združuje več kot milijone učiteljev osnovnih šol delavcev iz predšolske vzgoje. Prvi seji izvršnega odbora so odločitev s posredovanjem francoskega delegata preložili; nato je kongres na plenarni seji sklenil naj izvršni odbor o tem razpravi, lja še enkrat in sprejme končno odločitev na naslednji seji po končanem kongresu. Ob podpisu vodstva IFTA in nekaterih članov izvršnega odbora mi je uspelo to vprašanje znova uvrstiti na dnevni red, čeprav je francoski »lobi« skušal zadržati znova odločitev. Vplivni francoski delegat je menil, naj bi počakal na razplet politične krize v Jugoslaviji, potem pa bi odločitev o sprejemu v članstvo aprila prihodnje leto. Po dolgotrajni razpravi je popustil tudi francoski delegat. Tako je Izvršni odbor IFTA priznal SVIZ kot samostojno organizacijo, ki nima nikakršne povezave z Beogradom in ga sprejel kot pridruženega člana. Po mednarodnem pravem priznanju Slovenije kot suverene države pa bo naš sindikat postal reden član. Ze statutu pridruženega člana pa pomeni, da je končno prenehala povezava največje slovenske učiteljske organizacije v IFTA in WCOT »prek« Beograda. Kongres je tudi podprl osamosvojitvene težnje Slovenije v skladu s samoodlobo narodov.

Kongres je seveda razpravljal predvsem o dveh dokumentih, imata skupno temeljno sporočilo. O šolstvu naj se ne odloča brez učiteljev! V resoluciji o splošni politiki IFTA ter o posebni tematski resoluciji, namenjeni izboljšanju kakovosti osnovnošolskega pouka in razvoja učencev, so pozvali šolske oblasti v vse državah članicah, naj zagotovijo dialog z učiteljskimi organizacijami o vseh bistvenih vprašanjih oblikovanja šolske politike ter o delovnih razmerah, primerenih za kakovostnejšo vzgojo in izobraževanje. Aktualna opozorila so namenjena tudi samostojnosti učiteljevega dela ter njegovi vlogi pri pripravi programov izvajanja in dela šol. Za uresničevanje teh ciljev sta potrebni demokratičnost šole in njena odprtost v okolje. Mnoga načela šolske mednarodne skupnosti bi se morala izoblikovati v cilje šolstva vsake države.

BORIS LIPUŽIČ

Velike gmotne težave brazilskega šolstva

Januarja je bil v Recife, glavnem mestu brazilске zvezne države Pernambuco, 23. kongres brazilске nacionalne konfederacije delavcev v izobraževanju (CNTE), ki ima 1.200.000 članov. Tri tisoč delegatov se je zavezlo za obrambo javnega šolstva. Opozorili so na slab gmotni položaj izobraževanja – zanj odmerja Brazilija samo 3,5 odstotka narodnega dohodka. Učitelji zahtevajo, da država zagotovi možnosti za višjo raven javnega šolstva v vsej Braziliji. Razlike v gmotnem položaju šol v mestih in na podeželju so izredno velike. Prepričani bi bilo treba tudi proces nagle privatizacije izobraževanja, ki je izrazit predvsem v visokem šolstvu. Delež študentov na jav-

nih univerzah se je npr. v državi Parana v 25 letih zmanjšal s 75 odstotka na 27 v korist zasebnim univerzam z visoko šolnino.

Na kongresu so protestirali tudi proti vojaškemu nasilju, ki omejuje temeljne človekove pravice, ter proti vladnim ukrepom, ki prepovedujejo stavke in tudi drugačeprepovedujejo delo njihovim sindikatom.

Gmotni položaj učiteljev je v nekaterih zveznih državah Brazilije, zlasti na siromašnem severovzhodu, med najslabšimi v Latinski Ameriki. Tam je v državnih šolah povprečno mesečna plača učiteljev 180 USD, v lokalnih šolah pa največ 60 USD.

B. L.

Slovenščina – moj tuji jezik

Poročala bom o svojih izkušnjah pri poučevanju slovenskega jezika na tečajih za odrasle v Italiji. Zakaj sem se odločila za tak naslov? Čeprav mi je materni jezik dom, poklic, kruh in veselje, je tudi vir razočaranja in jeze. Za to je več vzrokov, a naj omenim le najbolj vidne.

Ko visoko dvigujemo zastavo slovenske samostojnosti, naši dijaki prvič v zgodovini delajo zaključni izpit brez obveznega slovenskega jezika. S frazami jih ni mogoče preslepiti, zato se raje odločajo za predmete z manj urami in zato skromnejšim obsegom snovi ali za kaj bolj praktičnega in koristnega, kot je materni jezik. In zakaj bi morali biti mladi pametnejši kakor vlada, ki je z enim samim odlokom pod pritiskom stakajočih učencev slovenščino izničila kot vrednoto in vrednost!

Prava farsa je, ko »obupujemo« zaradi jezikovne asimilacije pri Slovencih onstran meje ter govorimo o pritiskih na jezik mamišine, pri tem pa navadno pozabimo omeniti, da imajo »ubogi zamejci« več ur slovenskega jezika kot učenci v Sloveniji, čeprav bi morala biti matica prvi in najbogatejši dom tega jezika.

Na eni strani zavest o ogroženosti jezika, nemožnost, da bi dosegli, kar bi radi na eni, ter glasne, z nobenimi dejanji podkrepljene fraze na drugi strani, navdajajo učitelje z obupom, ko vidimo, kako se povečuje naprotje med stvarnostjo in deklariranim. Koliko mlinov melje v prazno!

Prav nič pa mi ni treba dvomiti o vrednosti slovenščine, kadar jo poučujem kot tuji jezik. Med študijem nisem nikoli mislila, da bom poučevala tujce in ob tem doživljala tolikšno zadovoljstvo.

Moj odnos do italijanskega jezika verjetno ni bil drugačen kot pri večini mladih ljudi in gotovo nič slabši kot odnos Italijanov do slovenskega. Zanimaja jih še manj, kot je mene. Prepričana sem bila (in sem še zmeraj), da ti študij tujega jezika ali kasnejše poučevanje nikoli ne more dati toliko zadovoljstva kot materinščina. Zaradi splošnega in ukoreninjenega mnenja, da slovenščina nikogar ne zanima, pa nisem nikoli pričakovala, da bom slovensko učila koga drugega kot Slovence.

Začela sem v Špetru, kamor me je povabila ravnateljica dvojezične osnovne šole Živa Gruden, poučevala pa sem odrasle uslužbenke v mešanem podjetju Hobles. Moji prvi slušatelji vsaj po mojih domnevah in priimkih niso bili Italijani, na moje veliko presenečenje pa se je samo eden med njimi imel za Slovenca, čeprav je bil rojen v Kanadi, ali morda ravno zato. Slovensko zanje pomeni slovenski knjižni jezik, ki ga nobeden od njih ni ne znal ne govoril, saj v Benečiji nikoli ni bilo slovenskih šol (dvojezična je stara komaj pet let). Večina od mojih slušateljev s svojimi starši govori beneško narečje, z otroki pa le še italijansko.

Kakšno težko, pomembno in pionirsko delo opravljajo učitelji dvojezične šole in kako težko je spreminjati jezikovne navade!

Naključje me je dve leti kasneje zaneslo v Ronke. Z Ireno Zuljan sva poučevali na tečaju, ki ga je organiziralo društvo Jadro. Skupina je bila po interesih in izobrazbi drugačna kot v Špetru: večina je tečaj obiskovala iz osebnih razlogov. Kar štirje slušatelji pojejo v pevskem zboru, kjer so povečini Slovenci. Nekaj jih je poročenih s Slovencem (Slovenko) ali imajo prijatelje v Sloveniji. Društvo je za pomoč pri organizaciji prosilo Zavod za šolstvo v Novi Gorici in Danilo Štekar je bil dragocen predvsem na začetku, ko je pomagal pri nabavljanju slovstva.

Spoznala sem, da se slovensko uči več ljudi, kot sem mislila, pa tudi da njihovi motivi niso vselej samo poslovni. Podatkov o tem, koliko ljudi se začne vsako leto učiti slovenskega jezika, ni. Inštitut za poučevanje slovenščine jih zadnja leta poskuša čim več

zajeti v svojo anketo in evidentirati, radi pa tudi pomagajo z navesti.

Na Filozofsko fakulteto v Ljubljani in Inštitut se je takoj, ko so se začele priprave za organizacijo multimedialnega tečaja v Gorici, obrnil organizator. Ksenijo Ferjančič, s katero sva poučevali vsaka eno skupino, in meni so gotovo bili najbolj koristni in dragoceni nasveti Ljube Črničev, lektorice na univerzi v Celovcu.

Organizator tečaja je poskrbel za publiciteto, in to je v tečaj privabilo več slušateljev; o njem so večkrat poročali tudi mediji. Vse to je oblikovalo podoben drugačnega tečaja, ki si ne prizadeva le za jezikovno znanje, temveč prenaša tudi kulturne in civilizacijske dosežke drugega naroda, jezikovno znanje pa na koncu eksterno preverja. Sproti so bile v tisku predstavljene dodatne dejavnosti: predavanja Branka Marušiča in Darka Bratina ter literarni večer z gostom Markom Kravosom. Zaradi filmske prireditve Videomonitor, s katero v Gorici vsako leto predstavljajo slovenski film, poznajo Kinoatelje tudi Italijani. Domnevam, da se jim je prav zaradi dela Kinoateljeja začel bolj odpirati slovenski kulturni dom. Kdor pozna razmere, razume in ve, kako težko je to doseči.

Naš pouk je potekal v častiljivi stari šolski stavbi v Križni ulici, v čitalnici slovenske knjižnice Damir Feigel. V isti trinadstropni stavbi imajo prostore tudi društva, Kinoatelje in Slori. Vodja tečaja Aleš Doktorič je poskrbel za učne pripomočke in tehnično opremo; predavanja, lekcije in druge prireditve smo tudi snemali, tako da so si slušatelji lahko odnesli domov videoposnetke in utrjevali snov ali pa si jih sposodili, če so manjkali pri pouku.

Noben med njimi se še ni učil nobenega slovenskega jezika, za slovenščino pa velja, da je med njimi najtežja. Treba jih je bilo prepričati, da je samo drugačna. Dolgo se niso mogli sprijazniti s tem, da v slovenskem jeziku sklanjamo s končnicami in je zato vedno treba sklanjati, razen če gre za osebek, ki je povečini v imenovaniku. Ko so opazili, da je mogoče samostalnik v vlogi prislovnega določila (primer Grem v hišo) nadomestiti s prislovom (Grem domov) in prislova ni treba sklanjati, so še dolgo spraševali, ali ni mogoče dobiti podobnega nadomestila tudi v primeru Grem v službo ali celo, ko gre za predmet Imam službo, kot bi sklanjanje v slovenskem jeziku bilo razkošje, ki si ga privoščiš ali pa tudi ne. Sorazmerno hitro so se sprijaznili s sklanjanjem zaimkov, ker jih morajo sklanjati tudi v italijanščini.

Samostalnik in pridevnik sta jih prestrašila, glagol pa je bil lep in prijetno presenečenje: samo dve osnovi, sedanjska in nedoločniška, in vse oblike lahko izpelješ iz njih; le štirje časi, ki se vsi tvorijo z enim pomožnikom in istim participijem: konjunktiva sploh ni. Po vseh težavah s samostalnikom in pridevnikom sploh niso mogli verjeti. Zato pa jih je spet prestrašil glagolski vid. Že med prvimi urami so opazili enake glagolske korene (mislim: premišlujem) in hoteli so vedeti, kakšna je razlika med njimi. Iz izkušnje vem, da je razlika med odprem – odpiram, zaprem – zapiram, ali skočim – poskočim – doskočim – odskočim nemogoče in zato nepotrebno prevajati, ker vida in različnih vrst glagolskega dejanja, ki bi se tvorili na tak način, v italijanskem jeziku ni. Obravnavali smo jih tako, da sem pokazala, kako dejanje poteka, npr. odprem, odpiram kupim, kupujem, kasneje pa z drugimi zgledi v stavkih. Metoda takega poučevanja je zelo razvil Aldo Rupel, profesor iz Gorice, ki je bil dvakrat gost tečaja. Povsem drugačen kot v italijanščini je besedni red. Različnost smo omejili samo na členitev po aktualnosti,

pri učenju katere si lahko precej pomagaš s tvorjenjem vprašalnih stavkov in razvijanjem poslušala, ker gre precej tudi za besedne naglase, povezane s pomenom. Stalno stavo in skladenjsko razvrščanje pa poznajo vsi jeziki, vsaj tisti, ki jih poznam jaz.

Pokazalo se je, da bi učitelj, ki ne bi znal italijansko, lahko imel celo prednost, ker bi slušatelja prisilil, da bi začel gledati s slovenskimi očmi, saj ni pomembna natančnost prevoda – sploh ne gre zato, temveč za čimbolj aktivno znanje slovenščine, k temu pa učitelj pripomore s tem, da ustvarja položaj, podoben tistemu, ko bi se slušatelj znašel sam med Slovenci. Po drugi strani pa učitelj, ki zna italijansko, razume, za katero težavo gre, in jo hitreje reši, mora pa se disciplinirati, da ne pomaga več, kot je nujno.

Prepričal me je nastop Ljubice Črničev, lektorice iz Celovca. Boljši kot prevajanje so sinonimi, če pa ne gre, so še gibi, bogata mimika in tujke iz romanskih jezikov. Naučila nas je drznosti in igrivosti. Pokazala je, kako je mogoče že prav na začetku brati živa, ne posebej prilagojena besedila. Četudi vse besedje kuharskega recepta ali pesmice ne postane slušateljev aktivni besedni zaklad, mu izredno razširi pasivno poznavanje jezika in mu pomaga ustvariti predstavo, ki ni vezana na italijansko, temveč slovensko besedo. Tudi gib pomaga pri razumevanju tujega jezika, ker je njegov pomen univerzalen, prevajanje pa ob vsaki prevedeni besedi slušatelja spet vrne njegovemu prvemu jeziku ter si zato vse predstave še zmeraj oblikuje samo v njem. Morda je v tem skrivnost otroškega učenja jezikov.

V marsičem je učenje tujega jezika vrnitev v mladost, saj se kot otrok lotevaš neznanega in igraš pri tem različne vloge. V kolikšni veselje nam je bilo branje, opisovanje in pripovedovanje na podlagi Mančkovih stripov o Dajnomiru in Miliboži. Kadar sem se razcionalno odmaknila in nas pogledala z druge

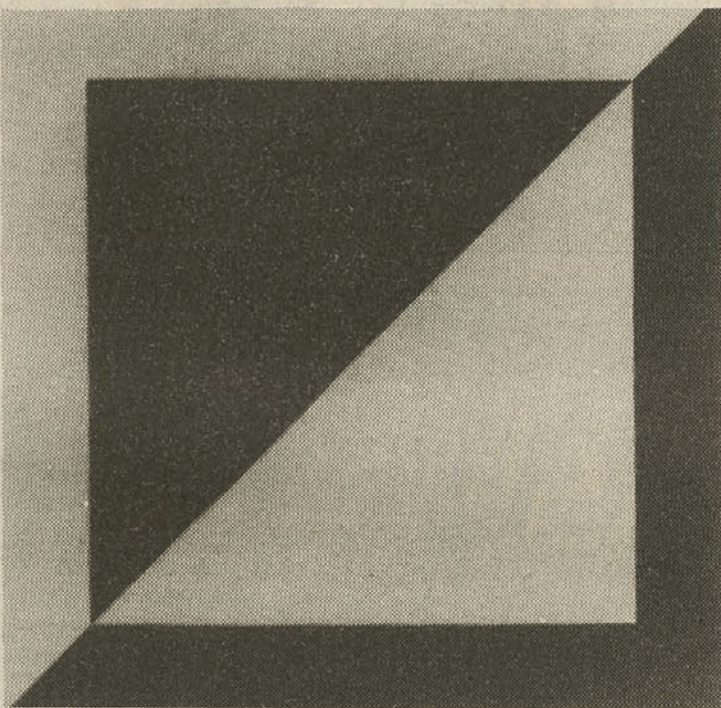
perspektive, sem videla, kako komični smo. Ko se tuji človek s toliko truda uči tvojega jezika, si zasluži, da mu odpreš vrata svojega doma. Saj je jezik naš dom, mar ne? Podobno so tečaj doživljali slušatelji. Razočarani pa so bili, ko so se ob svojih obiskih v Sloveniji trudili s slovenščino in so hitro opazili, da Slovenci raje govorijo kateri koli tuji jezik kot svojega. Vsak tak poskus je drugačna zgodba.

Aldo Rupel je pokazal, kako vstopamo v hišo jezika z gibanjem, naš gost Ivan Mignozzi, skladatelj in glasbeni učitelj iz Nove Gorice, pa jih je navdušil za slovensko ljudsko pesem. Na družabnem srečanju pri Nevenki v Šmartnem smo bili potem kot nova verska sekta. Aleš Doktorič, vodja tečaja, je vsakemu podaril knjižico z ljudskimi pesmimi.

Ob slovenskem kulturnem prazniku je vodstvo tečaja povabilo pesnika, prevajalca in urednika Marka Kravosa. S slušatelji naj bi se pogovarjal o slovenski kulturi v Italiji, s Ksenijo Ferjančič pa sva želeli avtorju pokazati, kako je mogoče interpretirati njegovo pesem. Imeli sva srečo, saj je zbirka Ko so nageljni dišali ilustrirana (Klavdij Palčič), erotika pa je univerzalna tema in blizu vsem. Pesmi so skladenjsko preproste in ne preveč zahtevne. Ob znanih besedah so se nizale bogate asociacije, širilo se je razumevanje dotlej neznanih besed in celotnega sporočila pesmi.

Ko končujem poročilo o jezikovnem delu multimedialnega tečaja slovenskega jezika v Gorici, mi je vse bolj jasno, zakaj mi je poučevanje slovenščine kot tujega jezika dalo toliko zadoščenja. Za udeležence je bila slovenščina predvsem vrednota, temelj skupnega doma. Nismo se menili za politiko, ker bi se za slovenščino zbal, naredili pa smo, kar smo čutili, da je to tudi v takšnih in drugačnih okoliščinah mogoče – na majavih političnih temeljih smo gradili streho svojega skupnega doma. Tudi takšna hiša ti daje občutek varnosti in zadovoljstva.

MARIJA MERCINA

Hebler Herman (Norveška)

Izsiljena ženitev

Dijaška predstava Mollera

Dijaki Srednje vzgojiteljske šole in gimnazije v Ljubljani so pripravili Molierovo Izsiljeno ženitev. Pravzaprav je to gimnazijski razred 2.f, ki ima francoščino pri profesorici Zdenki Culiberg, zato je celotna predstava potekala v francoščini. Čeprav je v tem razredu francoščina tretji tuji jezik, so dijaki strnili igralsko voljo in pod profesorinim vodstvom jezikovno naštedirali besedilo komedije.

Kot režiser je prispeval svoj ustvarjalni delež lektor francoškega jezika na Filozofski fakulteti gospod Andre Koeniguer in poskrbel tudi za posodobljeno, poenostavljeno besedilo. Gledališka dejavnost zanj ni nekaj no-

vega, saj se že od leta 1963 ukvarja z gledališčem: najprej ljubiteljsko, nato poklicno. Njegove poprejšnje izkušnje z Molierom so ugodno vplivale na zdajšnjo uprizoritev.

Trije prizori iz Izsiljene ženitve na Podobah trenutkov so izvenli kot obet, celotna uprizoritev pa je pokazala osmišljeno in povezano komedijsko igranje. Po zaslugi profesorice Culibergove je besedilo zvenelo tekoče, pravilno, režiser pa je posameznike igralno uglašil tako, da so ustvarili tekočo komedijsko uprizoritev. Scenografija je bila nomena poenostavljena (Andre Koeniguer), zato da se je igra

Delo Janeza Svetine – oporoka slovenskim šolnikom

Letos je novo šolsko leto na poseben način novo, saj se je z zaprtjem šolskih vrat v juniju končala ena doba slovenske zgodovine, od katere nas danes loči vojna. Ta je na paradoksalen in nerazumljiv način prizadela slovenski šoli hudo izgubo. V njej je padel Janez Svetina kot civilna žrtev vojne. Bil je vizionar in teoretik nove slovenske šole, ki se spočenja v časih, ki so v vseh pogledih prelomni. Ko se podira staro in novega še ni, se ljudi lotevata negotovost in brezizhodnost. To je doživetje številnih politikov, ki ob nakopičenih problemih in vsesplošni zmedzi ogrožajoče doživljajo zdajšnje krizne čase. Prav v tem obdobju se je v Sloveniji ponovno pojavil Janez Svetina, ki je oznanil, da je kriza za človeka nova možnost – tudi za šolo, če jo bomo znali postaviti na prave temelje.

Janez Svetina je dobro znano ime večini slovenskih šolnikov. Eni so ga spoznali po njegovem pisanju, mnogi pa tudi ob osebnem srečanju, saj je v zadnjih treh letih predaval številnim šolskim kolektivom in skupinam pedagogov po vsej Sloveniji. Občasno je govoril: »Ko človek vidi med poslušalci oči, v katerih se vname iskra, ki kaže, da začutijo in razumejo sporočilo, mu je to dokaz, da je tako delo vredno truda.« Zaradi bolezni mu je bila namreč vsaka tovrstna aktivnost naporna. Na poslušalce je napravil praviloma močan vtis s svojo preprosto razlago najbolj zapletenih vprašanj, z jasno artikulacijo tega, kar smo poslušalci čutili, ali kar smo komaj slutili, ter s svojo veliko duhovno močjo in človeško toplino.

Rojen na Bledu pred pol stoletja je po končani gimnaziji študiral psihologijo in primerjalno književnost na Filozofski fakulteti v Ljubljani. Po diplomu se je zaposlil v Svetovalnem centru (tedaj Vzgojni posvetovalnici), kjer je od blizu spoznaval probleme in ujetosti socialistične šole. Nato je poldrugo desetletje preživel v Indiji. Tam je preučeval indijsko filozofijo in psihologijo. Tako obogaten se je pred štirimi leti vrnil v domovino. Tu je bil sprva svobodni prevajalec, hkrati pa je pisal in predaval o problemih šole in poučevanja. Od maja 1991 je bil svetovalec pri Ministrstvu za šolstvo in šport.

sporočila

V svoji knjigi *Slovenska šola za novo tisočletje* je razgrnil svojo vizijo prenovljene šole, ki izhaja iz človeka in njegove narave; otrešana je vsake ideologije in iz nje izhajajočih vrednot; to je šola, ki je v skladu s človekovimi potrebami in težnjami, torej šola po meri človeka.

Druga knjiga *Znamenje časov in šola* (pred izidom) je nadaljevanje prve in govori o vlogi učitelja pri rasti mladega človeka; učitelj je kot vrtnar, poklican, da neguje vse plati otrokove narave, ne samo umsko, temveč tudi telesno, vitalno, estetsko, moralno, duševno in duhovno.

S problemi šole in vzgoje se je Janez Svetina ukvarjal že pred svojim odhodom v Indijo. Tedaj je pisal o slovenski šoli kot o Prokrustovi postelji. Bil je eden redkih, ki je v časih, ko je bilo nesprejemljivo, nezaželeno in tudi socialno sankcionirano kazati na napake enotne in uniformne šole, glasno, jasno in kritično razgrinjal zgrešenost ideje »vsem enake možnosti šolanja« (beri: vsem enako šolo).

Nekateri članki iz tega obdobja, objavljeni v časopisih in revijah: *Prokrustova postelja naših otrok* (1968), *Socialistična in nesocialistična šola* (1969), *Razvijmo sodobni šolski sistem* (1970), *Psihologija, vzgoja, barsbarska kultura* (1971), *Otroci z lažimi odkloni, motnjami in okvarami možganskega delovanja*. Knjižno delo pa: *Nemirni učenec* (1971) – soavtorstvo z dr. Anico Kos in *Bistri učenec* (1974) – soavtorstvo z Z. Jelencem).

Pomembno je tudi Svetinovo prevajalsko delo. Slovenski kulturni prostor je obogatil z nekaterimi deli indijskega filozofa, duhovnega vidca in mistika Sri Aurobinda: *Človeški cikel* (1980), *Umetnost in narod* (1989), *Heraklit* (1990), *Integralna joga* (1990), *Slapovi luči* (pred izidom).

Njegov odhod je videti z nekega vidika nerazumljiv v času, ko je bil slovenski šoli najbolj potreben.

Je ta presenetljivi odhod sporočilo, da je on delo opravil, mi ki smo ostali, pa moramo njegovo vizijo prenovne šole prevesti v življenje?

ANICA URANJEK

nastopajočih bolj uveljavila. Čeprav gre za komedijo, ki je v daljnem sorodstvu s commedia dell'arte, pa je uprizoritev uglašena v medsebojni igri na preprosto, igrivo dogajanje, ki se ne prepusti pretirani norčavosti in tako po svoje ostaja bliže bolj stvarni komedijantski zamisli. Zmerna, a jasno začrtana karikatura oseb v gibu, besedi in dejanju, je odmerila vsakemu od nastopajočih svojo profilirano vlogo. Sganarelle je dobro obvladoval igranje, ples, pa tudi drugi so izpolnili pričakovanja.

Dvojno težo – francoščino in igranje – so mladi igralci obvladali smotno in z mero. To pa je pri

ljubiteljskem odrskem podvigu dosežek, ki ga je mogoče primerjati z drugimi sorodnimi nastopi. Uprizoritev je spremljala skrbno odbrana glasba iz Molierovih časov, tudi ples je ostal skladen z glasbo in dogajanjem. Organizacijo je prevzela Zdenka Culiberg. Gostovanja zunaj Ljubljane – od Nove Gorice, Koprake do Celja in Maribora – prinašajo med dijake in občinstvo lepo doživetje in zavest, da je mogoče z dobro voljo in s skupnim trudom veliko doseči. Uspela uprizoritev Molierove Izsiljene ženitve spodbuja, da se bodo odrske igre lotili tudi v prihodnje.

IGOR GEDRIH

NOVO ZA UČITELJE, NOVO ZA UČENCE

UČITELJEM V POMOČ, OTROKOM V ZABAVO

MATA SISTEM – Z IGRO DO ZNANJA MATEMATIKE

Magnetne ploščice s številkami, barvne ploščice, matematični znaki za poučevanje in učenje matematike v prvem in drugem razredu osnovne šole.

MATA sistem je učni pripomoček, sestavljen iz različnih kompletov in magnetne table z vrisano stotisko mrežo in številsko premico.

Za učitelje

Ploščice so velike $5,5 \times 5,5$ cm, kompleti so v lesenih kovčkih.

MATA MR 1 (240 ploščic za 1. razred) cena kompleta je 7.600 din

MATA MR 2 (350 ploščic za 2. razred) 9.400 din

Magnetna tabla MT 1 (125×90 cm) 2.400 din

Magnetne ploščice z besedami matematičnih pojmov cena ploščice 120 din

Za učence

V kompletu sta samolepilna stotiska mreža ali številka premica. Ploščice so velike $2,5 \times 2,5$ cm in shranjene v plastični škatli. Izbirate lahko med magnetno (M) in nemagnetno (N) izvedbo kompletov.

MATA M 1 (90 ploščic za 1. razred) izvedba M 300 din izvedba N 200 din

MATA M 2 (260 ploščic za 2. razred) 520 din 400 din

MATA MP (140 ploščic za 2. razred) 350 din 300 din

Magnetna tablica 35×35 cm 200 din

Posebna ponudba za šole

Za naročenih 100 kompletov M 1 podarimo šoli MR 1, za naročenih 100 kompletov M 2 pa MR 2.

Po dogovoru pripravimo demonstracijo učila – v sodelovanju z občinskimi aktivni učiteljev razredne stopnje.

VIJKO d.o.o.

Pokljukarjeva 64, Ljubljana

telefon (061) 559-311

OSNOVNA ŠOLA NARODNEGA HEROJA MEGLE VINKA, TOMAŽ PRI ORMOŽU

objavlja prosta dela in naloge

– UČITELJA LIKOVNE VZGOJE, PRU ali P, za nedoločen čas (tedenska obveznost 16 ur)

Začetek dela: takoj ali po dogovoru.

Na voljo je stanovanje!

Kandidati naj pošljejo prijave z dokazili o izpolnjevanju pogojev v 14 dneh na naslov: Osnovna šola Narodnega heroja Megle Vinka, 62258 Tomaž pri Ormožu (telefon: 062 799-105).

Objava velja do zasedbe del in nalog.

alpha center

vabl na seminar

USPEŠEN UČITELJ – USPEŠEN UČENEC

Nov način komuniciranja

Vodi Richard H. Greene, California, ZDA

Seminar bo 19. septembra 1991 od 9. do 17. ure v dvorani Republiške uprave za zdravstvo v Ljubljani, Miklošičeva 24.

Informacije

Alpha Center – tel. 061 557 419, Ana Pogačnik, med delavnikom od 10. do 12. ure; tel./faks: 064 621 412 mag. Marja Hafner, strok. sodelavka, od 13. do 15. ure.

Breda Prelec

Komaj mesec dni po praznovanju triinpetdesetega rojstnega dne je Breda Prelec, naša prijateljica in stanovsko kolegico, doletela prezgodnja smrt. Od nje smo se poslovili 1. avgusta letos na ljubljanskih Zalah.

Mladost je preživela v Ljubljani. Vojna ji je vzela očeta, vso skrb zanjo je prevzela mati in ji tudi omogočila šolanje. Po končanem učiteljsku ji je šola postala drugi dom. Učenci v razredu pa družina. Poučevala in vzgajala je rodove drugošolcev. Z njimi se je lepo razumela in jih znala, če je bilo potrebno, ošteti, še večkrat pa potolažiti in spodbuditi. Delo je bilo zanjo ena največjih vrednot, in to je prenašala tudi na mladino.

Dve desetletji je delala z mladimi v dramskem in literarnem krogu. Nastopali so na mnogih proslavah v šoli, krajevni skupnosti in po delovnih organizacijah ter svoje literarne prispevke objavljali v dnevnem časopisu in otroških revijah.

Breda Prelec je za svoje prizadevno delo prejela več priznanj, a skromna, kot je bila, o njih ni pogosto govorila. Zadnja leta je preživljala z mnogimi skrbmi in bremenom, vendar z njimi ni hotela nikogar obremenjevati. Ni jim bila kos in prezgodaj je omagala.

Pogrešali jo bomo in jo ohranili v lepem spominu.

Sodelavci iz osnove šole
Franca Rozmana-Staneta
Ljubljana Šentvid

Nova številka

ZAVODA RS ZA
ŠOLSTVO IN
ŠPORT

telefon 133 266
telefax 310 267

Zdravko Jeras

Našega stanovskega kolega Zdravka Jerasa, profesorja defektologa in nekdanjega ravnatelja Zavoda za usposabljanje Janez Levec, ni več.

Družina je izgubila moža, očeta, dedka, mi pa dolgoletnega strokovnega sodelavca, prijatelja in ravnatelja. V pokoj je odšel pred dvema letoma.

Vemo, koliko načrtov je pustil za to obdobje, ker tedaj, ko je bil še zaposlen, ni utegnil nanje niti pomisliti. Rad je potoval, njegova pot se je mnogo prehitro končala, veliko pripravljenega za tretje življenjsko obdobje je ostalo nedotaknjeno, čeprav tudi čas ni bil več njegov gospodar.

Svoje poslanstvo je namenil mladini in ljudem okolja, v katerem je bival, in od tega se ni nikoli oddaljil.

Šolanje med drugo svetovno vojno je moral opustiti, zato si je šele po vojni pridobil učiteljsko izobrazbo. Izobraževanje je nadaljeval, predvsem od leta 1966, ko se je posvetil vzgoji in izobraževanju otrok in mladostnikov z motnjo v duševnem razvoju v Zavodu za usposabljanje Janez Levec. Ob stalnem in vztrajnem izobraževanju ob delu je diplomiral v Zagrebu na Defektološki fakulteti. Najprej je bil razredni učitelj, nato pomočnik ravnate-

sporočila

lja, zadnjih 12 let pred upokojitvijo pa ravnatelj Zavoda za usposabljanje Janez Levec.

Predan je bil stroki in ljubezni do dela z otroki in mladino z motnjo v duševnem razvoju, zato si je pridobil ugled in so mu bile zaupane pomembne strokovne in organizacijske naloge. Njegova skrb za usposabljanje mladine z motnjo v duševnem razvoju pa je bila z velikim podarkom za njihovo pripravljenost za samostojno življenje.

Veliko svojega časa je posvetil delu v društvih in raznih strokovnih komisijah v Sloveniji in Jugoslaviji.

Za delo v stroki je prejel visoka priznanja Društva defektologov Slovenije in Društva defektologov Jugoslavije. Za bogato in nesebično delo je prejel tudi državni odlikovanje: leta 1963 red dela s srebrnim vencom, leta 1982 red zaslug za narod s srebrnimi žarki, leta 1988 pa nagrado občine Ljubljana Center.

In če že za koga, potem veljajo prav gotovo zanj besede, ki jih je nekoč zapisal Bojan Stih: »Kadar človek v poklicu ohrani človeško vrednost, je storil več, kot pa mora storiti.«

AMALIJA GARTNER

Jelka Mavrič-Zajc

Zaman te zdaj čakam.

Mraz mi je v duši in

z mrzlimi prsti trgam

te liste škrlatne in plakam...

(Alojz Gradnik)

Po počitniški tišini se v šolske klopi spet vrača ustvarjalni nemir mladih. Vsi, ki smo z njimi v vsakdanjih stikih, mu bomo še bolj prisluhnili, ga spodbujali do želenega cilja, bogatili z življenjskim optimizmom, vero v mladost, humanost, resnico, znanje...

Žal pa v vseh teh naših iskrenih hotenjih ne bo več Jelke in njenega optimizma – tega ji kljub vsem življenjskim preskušnjam ni nikoli zmanjkalo.

Za vse, ki smo z njo doživljali mladostno vedrino, pa tudi odgovornost med šolanjem na tolminskem učiteljsku, je njen nenadni odhod v maju še zmeraj težko sprejemljiv.

Kaj in koliko nam je pomenila, je dokazalo slovo na žirovskem pokopališču, ki se ga je udeležilo toliko prijateljev in sošolcev. V nemem sprevedu je vsak od nas dobil odgovor na vprašanje, kaj nas je z njo tako trajno povezovalo.

Kje in kdaj si je Jelka pridobila tolikšno razumevanje za vsa-

kega in zmeraj, strpnost, dobrodušnost, skromnost, osebnostno in strokovno širino?

Končano petletno učiteljske v Tolminu je dala mladi Briki polet za delo z mladimi in jo že po letu dni službovanja na Goriškem vodilo v nova strokovna in osebnostna iskanja ob študiju naravoslovja v Ljubljani.

Od dela z mladimi je ni odvrnila niti zanimiva ponudba, da bi postala asistentka na Fakulteti za naravoslovje in tehnologijo Univerze v Ljubljani.

Poljanska dolina ji je postala kraj, kjer se je zavzeto in odgovorno strokovno in osebnostno razvijala zadnjih štiriindvajset let.

Njeno delo bodo nadaljevali vsi tisti, ki jim je ob lastnem zgledu za vse vredno, lepo, človeško privzgojila ljubezen do narave, odgovornost za njeno ohranjanje, smisel za tople človeške odnose.

Še dolgo jo bodo pogrešali zaskrbljeni starši, ki jim je zmeraj znala svetovati, prav tako pa tudi starejši občani.

Vsi njeni prijatelji sošolci smo nanjo ponosni in za zmeraj bo ostala naša Jelka.

IRMA BRATINA-VELJIČ

OSNOVNA ŠOLA SAVO KLADNIK SEVNICA; Trg svobode 42, 68290 SEVNICA

razpisuje dela in naloge

– 2 UČITELJEV RAZREDNEGA POUKA za določen čas, s polno delovno obveznostjo, od 1. 10. 1991 do 30. 6. 1992

– KNJIŽNICA, smer knjižničarstvo – slovenski jezik, za nedoločen čas, s polno delovno obveznostjo in začetkom dela 1. 10. 1991. Na voljo je družinsko stanovanje, 10 km od kraja, mogoče je javni prevoz.

Kandidati naj pošljejo prijave z dokazili o izpolnjevanju pogojev v 8 dneh po objavi razpisa. O izbiri bodo obveščeni v 30 dneh po razpisnem roku.

Zbor delavcev podjetja Prosvetni delavec, p.o., 61104 Ljubljana, Poljanski nasip 28, razpisuje delovno mesto direktorja in glavnega urednika za naslednje štiriletno obdobje od 1. 1. 1991.

Razpisni rok traja 15 dni. O izidi razpisa bodo kandidati obveščeni v 30 dneh.

SREDNJA GLASBENA IN BALETNA ŠOLA Maribor

ponovno objavlja prosta delovna mesta učiteljev za nedoločen čas:

– UČITELJA GLASBENEGA STAVKA, s polnim delovnim časom (visokošolska izobrazba – smer kompozicija)

– UČITELJA SOLFEGGIA, s polnim delovnim časom (visokošolska izobrazba – smer kompozicija in glasbena teorija ali dirigiranje)

– UČITELJA FLAVTE v glasbeni in srednji glasbeni šoli z nepolnim delovnim časom (visokošolska izobrazba – smer flauta)

– DVA UČITELJA KLAVIRJA v glasbeni in srednji glasbeni šoli, enota Center in OE Tabor (visokošolska ali višješolska izobrazba – smer klavir)

– KOREPETITORJA BALETA, s polnim delovnim časom (srednješolska izobrazba – smer klavir)

IN

Dela in naloge s posebnimi pooblastili in odgovornostmi

– PREDSTOJNIKA SREDNJE GLASBENE ŠOLE za mandatno dobo štirih let.

Kandidati za predstojnika SGŠ morajo imeti visoko izobrazbo glasbene smeri, vsaj pet let delovnih izkušenj pri vzgojno-izobraževalnem delu, opravljen strokovni izpit in sposobnosti za usmerjanje ter organizacijo pedagoškega dela.

Razpisana dela je mogoče začeti opravljati takoj. Prijave z dokazili o izpolnjevanju pogojev pošljite na naslov šole. Razpis velja do zasedbe delovnih mest. Kandidati bodo o izidi obveščeni v 8 dneh po opravljeni izbiri. Stanovanj šola nima.

Svet

OSNOVNE ŠOLE PETRA ŠPRAJCA-JURJA ŽALEC

razpisuje dela in naloge

– RAVNATELJA

Kandidati morajo izpolnjevati pogoje za učitelja v OŠ in imeti:

– strokovni izpit in najmanj 5 let vzgojno-izobraževalnega dela

– dosegati delovne uspehe, iz katerih izhaja, da bo lahko uspešno opravljal naloge pedagoškega vodje šole.

Izbrani kandidat bo imenovan za 4 leta.

Začetek dela 1. 12. 1991.

Kandidati naj v 15 dneh po objavi razpisa, pošljejo prijave z dokazili o izpolnjevanju razpisnih pogojev na OŠ Petra Šprajca-Jurja Žalec s pripisom za »razpisno komisijo«.

Prijavljeni kandidati bodo o izbiri obveščeni v 15 dneh po odločitvi.

KNJIŽNE IZDAJE ČZP KMEČKI GLAS

LITERARNA KNJIŽNA ZBIRKA

I. Sivec:		M. Tomšič: KAŽUNI	210 din
GUSARJI NA OBZORJU	380 din	E. Juroč: POD PRISEGO	230 din
M. Brenčič-Jelen:		B. Novak:	
NAŠIH NJIV NIHČE VEČ NE ORJE	260 din	LIPA ZELENELA JE	
A. Zidar: PRIDI K TOLMUNU	210 din	- V SENCII DVOGLAVEGA ORLA 1.2	490 din
M. Tomšič: ŠAVRINKE	310 din	B. Novak:	
M. Tomšič: KAFRA	210 din	LIPA ZELENELA JE	
F. Černigoj: JAVOROV HUDIČ	210 din	- KRVAVE REKE 3.4	590 din
R. Radešček:		J. Javor: KDO ME SILI TEBE LJUBIT	230 din
SLOVENSKE LJUDSKE VRAŽE	210 din	P. Škrinjar: DIVJI VOLČIN	230 din
I. Malavašič: ERAZEM IZ GRAPE	210 din	F. Frančič: ROSA	190 din
I. Jereb: PREKLETSTVO	210 din	F. Medvešek:	
M. Tomšič:		NA RDEČEM OBLAKU	
NOČ JE MOJA, DAN JE TVOJ	260 din	VINOGRAD RASE	380 din
L. Lavrenčič:		S. Krušnik: SMEH NI GREH	590 din
OSEM KRIŽANIH TOLARJEV	360 din	J. Peternej: MATEJA	390 din

POLJUDNOSTROKOVNA ZBIRKA MOZAIK IN ZBIRKA NASVETOV

IZ DOMAČEGA LONCA	180 din	OD OBIRANJA SADJA	
MOJ VRT MOJE VESELJE	300 din	DO PRODAJE	360 din
DEŽEVNIKI	180 din	BOLEZNI IN ŠKODLJIVCI	
OCENJEVANJE KANARČKOV	190 din	V OKRASNEM VRTU	190 din
VSADNJE IN PRAZNIČNE JEDI	500 din	V SADNEM VRTU	580 din
VZGOJA LONČNIC	360 din	BONSAJ	190 din
VRTNO ZELENJADARSTVO	360 din	ZAČIMBE IN DIŠAVNICE	180 din
ABC ŠKROPLJENJA	120 din	ŽELVE V NAŠEM DOMU	180 din
VAROZA	140 din	NAŠ SADNI IZBOR	580 din
ZDRAVE IN OBOLELE NOGE	300 din	ZREJA ČEBELJIH MATIC	190 din
PLEVELI	190 din	POGANJKI IN KALČKI	
MALI DRUŽNI PSI	310 din	- VSE LETO SVEŽA ZELENJAVA	330 din
SLADKOVODNI AKVARIJ	380 din	BIOMEDICINA	
VRTNARJENJE POD FOLIJO		- VSE O SODOBNEM NARAVNEM	
IN STEKLOM	580 din	ZDRAVLSTVU	1.280 din
SADJE V NAŠI PREHRANI	260 din	SUŠENJE SADJA	210 din
VZPENJALKE IN OVIVJALKE	180 din	TEHNIKE NANAŠANJA	
KOLINE	180 din	PESTICIDOV	430 din
OSTRIGARJI	190 din	SADJE IN SADJARSTVO	
PAPIGA SKOBČEVKA	180 din	NA SLOVENSKEM	380 din
KUNCJI	180 din	GLIVE OD TRIGLAVA	
NAŠE MAČKE	300 din	DO JADRANA	990 din
MIKSOMATOZA	60 din	MALE ŽIVALI	170 din
BIOLOŠKO PRIDELOVANJE HRANE	330 din	KLETARJENJE JE UŽITEK	360 din
DOMAČE ŽGANJE	180 din	VARSTVO VINSKE TRTE	190 din
HIDROPONIKA	120 din	ŠAMPINJONI	240 din
RAZMNOŽUJEMO		VINOGRADNIŠTVO	510 din
OKRASNE RASTLINE	300 din	NEGA MLADEGA PSA	210 din
BRAJDE	190 din	HEMORAGIČNA BOLEZEN	90 din
REZANO CVETJE	380 din	ZDRAVLJENJE	
VARSTVO SADNEGA DREVJA	180 din	S SADJEM IN ZELENJAVO	600 din
KOKTAJLI	300 din	TERARIJ	190 din
CVETOČE SOBNE RASTLINE	180 din	ČEBELARJEVA OPRAVILA	190 din

KNJIŽNICA ZA POSPEŠEVANJE KMETIJSTVA

KMETIJSKI PRIROČNIK 1989	180 din	KMETIJSKI PRIROČNIK 1987	130 din
GNOJILA IN GNOJENJE	150 din	HIGIENSKO	
PŠENICA	150 din	PRIDELOVANJE MLEKA	130 din
PREHRANA		OLJNA OGRŠČICA	130 din
IN KRMLJENJE PRAŠIČEV	150 din	ODGOVORNOST IN JAMSTVO	130 din
KONTROLA		KMETIJSKI PRIROČNIK 1986	130 din
IN SELEKCIJA V GOVEDOREJI	130 din	ZDRAVSTVENO VARSTVO	
MASTITISI PRI KRAVAH	130 din	DROBNICE	130 din
TRAKTOR	180 din	KMETIJSKI PRIROČNIK 1985	130 din
OVČEREJA	150 din	OCENJEVANJE GOVEDI	130 din
KMETIJSKI STROJI	130 din	KMETIJSKI PRIROČNIK 1990	180 din
TABLICE ZA KUBICIRANJE LESA	180 din	PRIDELOVANJE KRME	180 din
PRIDELOVANJE POLJŠČIN IN KRME	70 din	GOVEDOREJA	180 din
S SONCEM DO KAKOVOSTNE KRME	70 din	UREJANJE HLEVOV ZA GOVEDO	180 din
KMETIJSKA		KMETIJSKI PRIROČNIK 1991	300 din
POSPEŠEVALNA SLUŽBA	180 din	RAČUNALNIK V KMETIJSTVU	150 din
KMETIJSKI PRIROČNIK 1988	130 din	KEMIČNA SREDSTVA	
KROMPIR	130 din	ZA VARSTVO RASTLIN	480 din
PODIRANJE IN OBDELAVA DREVES	150 din	BOLEZNI GOVEDI	250 din
SPLOŠNA PREHRANA ŽIVALI	130 din	PREHRANA IN KRMLJENJE GOVEDI	640 din

NAROČILNICA

Priimek in ime

Naslov

Poštna številka

Naročam knjige

 Knjige bom plačal - po povzetju - v treh obrokih, prvi obrok povzetje.
 Najnižji 600 din.

Podpis:

Št. osebne izkaznice:

Knjige lahko kupite tudi v knjigarnah.

ČISTILNA OPREMA

BENT d.o.o.

 61230 Domžale
 Dragomelj 82

 tel. 061/372-285
 fax. 061/376-572

comatic L16

comatic L17

comatic L20

comatic L24

Šolam, vzgojno-varstvenim ustanovam, internatom in zavodom posebej priporočamo čistilno linijo Comatic - modele L16, L17, C40-50 in L20, za vzdrževalno čiščenje objektov, pa tudi za generalno čiščenje.

Prodajamo tudi servirne vozičke za snažilke in pribor za vsakodnevno čiščenje.

NA ZALOGI IMAMO:

- suhe globinske sesalnike Lindhaus Valzer po 11.998,00 din za gospodinjstvo, poslovne in gostinske objekte in
- mokre globinske sesalnike Pony 300 po 19.126,00 din
- stroje za ribanje, šamponiranje in loščenje
- visokotlačne pralne stroje z mrzlo in toplo vodo
- drugo opremo in pribor za čiščenje

Imamo svoj servis za čistilno opremo.

RAZSTAVNI PROSTOR IN SEDEŽ:

BENT d.o.o., DOMŽALE, Dragomelj 82, ob cesti Javna skladišča-Domžale
 tel.: 061 372-285, 061 376-572,
 fax: 061 376-572

OBIŠČITE NAS NA OBRTNEM SEJMU
 V CELJU OD 13.-22. 9. 1991

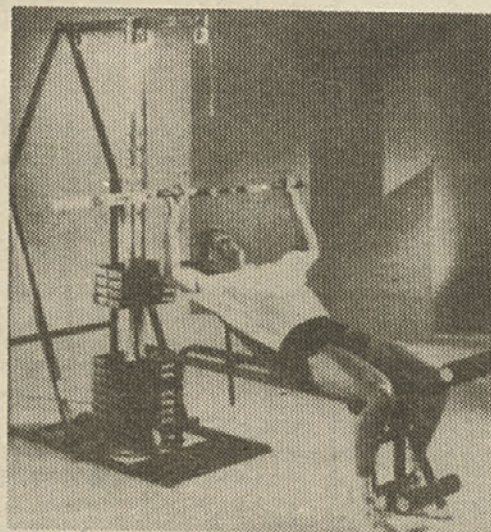
šport

oprema

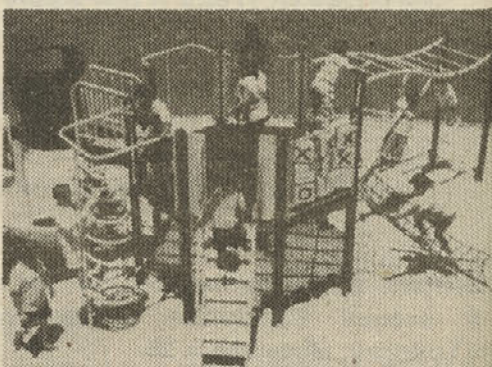
Izdelava,
 projektiranje,
 notranja in zunanja
 oprema

Podjetje, ustanovljeno leta 1951, specializirano za projektiranje, izdelavo in prodajo športnih in drugih naprav ter opreme in rekvizitov za šport in rekreacijo vam ponuja:

PROGRAM
 POPOLNIMO IZ
 UVOZA

- teleskopske tribune
- šolske table meoplast alliance
- opremo za športne dvorane
- opremo za igrišča
- rekvizite za atletiko, nogomet, tenis, vaterpolo, pa tudi za druge športe in rekreacijo
- opremo za rekreacijo na otroških igriščih
- kabinet za trim

Šport oprema, 61210 Ljubljana Šentvid
 Tacenska 29
 telefoni: (061) 51455, 51587, 52874, 50872
 telefax: (061) 52874

Druženim in zasebnim organizacijam in inženiringom pa tudi strokovnjakom za omenjena področja ponujamo sodelovanje na podlagi dobička.

Pokličite nas, oglašili se vam bodo naši sodelavci: Gosar, Dvoršak, Novak